

Yobo

Mbuga ogoha gilibu ngarunaga nemandi ogo

Yobonaga mbuga ogoniha agali mbira ibu mana bayale tigabi bialu heagola genda timbuni anda ibini. Ibu waneigini bibahende homai halu ibunaga nogo bulumagabi mbirale bibahende wiarubi ereba hai hene. Ani biagola mani ibuni warago timbuni bo wini. Yobo ibu ani genda timbuni yu wiagola ibunaga nenege agali tebirali Yobo heba dara hagabu birama lama ibini. Ai ti biruwa Yobo genda timbuni anda ibiyadagonaga bi luore lalu berene.

Yobonaga nenege tebirali biarume Isaraele wali agalime mana abale laga winigodagua mandabu berene. Tigua manda bialu hearia agali bayale dege bialu haga kagotha genda tandagaru anda naibaga. Mana ko mbira biyagua agali ogoni Ngode Datagaliwabehanda mo tiga bule-naga genda anda ibilaga lo manda bini. Ani manda buwa tigua Yobohondo lalu, Ngode Data-galiwabehanda í abale bayale hariligobi hodaibi lelo áyu ko biridaruni latagiha, lene. Anigo ai Yobo ibunime mitangi bialu Ngode Datagaliwabenaga deni ko mbira nabi dege hewane ai ibuni genda áyu ogoni bameore ibileda lo manda bini.

Ainde Yobo ibugua Ngode Datagaliwabehanda ibuhondo o biyadaruninaga ogodagua hale hene. Ngode Datagaliwabehanda mana agobi biaga kabe. Ibugua mana tigabi hangu biaga kabe.

Wali agali ibunaga tuha howa ibu yutiga bialu heagua ogoni ibuha lini abiale daga ngabe. Yobo ibu ko mbira nabiaga howa ibugua Ngode Datagaliwabhondo bi hale holenego gi nahe hene. Yobo ibu Ngode Datagaliwabenaga deni ibu agali tigabiore ka lalu mini lene henegobi dege holene hamelo howa ani lene. Ani layagola Ngode Datagaliwabhanda bi layaruni baya hangu ladai nabi howa ibunaga manda hongola timbuni wiago Yobo walia hene. Ani layuago hale howa Yobo ibugua keba halu Ngode Datagaliwabhondo bi ko layagonaga daraho dai bini.

Lamaro bidagohayagi Ngode Datagaliwabhanda Yobo mo bayale halu Yobonaga nenege tebirali biaru talinigonaga gilibu nga. Agali uruni tigua Yoboha genda ibiyadagoni tene agoaleda lowa bi larimidaruni tiga nabida lowa Ngode Datagaliwabhanda ti talini. Mbuga ogo ibugua Ngode Datagaliwabenaga mini ngaru bibahendebi mana ibugua biagaru bibahendebi agalime manda biai habe nahe lowa mo walia halu gilibu nga. Ngode Datagaliwabe ibu timbuniore howa agalinaga mini ngaru manda bidaru dindihaore lowa ibu bolangua hai howa ibu daligaore ka lalu mo walia howa gilibu nga.

Bulu бага бува кuni gilibu ngago (1.1-2.13)

Pigane binigo 3.1-31.40

Yobobi ibunaga nenege tebirarubi bi lenego

3.1-26

Yobohanda kiabu dugu binigo

4.1-14.22

Elibasa Bilidada Soba emaru tigua bi lenego

15.1-21.34
 Tigua bi halu mende lalu henego
 22.1-27.23
 Tigua bi halu tebone lalu henego
 28.1-28
 Mana bayale gigabi lolene lenego
 29.1-31.40
 Yobohanda lamaro binigo 32.1-37.24
 Elihuhanda bi lenego 38.1-42.6
 Ngode Datagaliwabehanda Yobohondo ladai
 binigo 42.7-17
 Lamaronaga bi lenego

Yoboha mo ko holene anda ibinigo ogo

¹ Dindi Usu mbira winigoha agali mbira ibu mini Yobo hene. Yobo ibu agali bayale tigabi howa Ngode Datagaliwabehanda deni ibuha ko mbira nawi hene. Ibugua Ngode Datagaliwabe mitangi bialu lotu lalu ibunaga tuha haabo howa bibe laradaguaore bialu haga hene. Ani howa ko mbira ibugua bini nawi hene. ✧ ² Ibu oneme igiri karia wandari tebira lowa taba henene. ³ Ibugua nogo sibi daosini karia (7,000) nogo kamele daosini tebira (3,000) bulumaga daosini mbira (1,000) nogo dongi angibuni handari duria (500) laga buwa hinu hene. Ani bialu ibunaga biabe bihaga wali agali dewaore halu bini. Ani heagola ni tagira ibiragohayagi wali agali bu hearume ibunaga mini yaraga halu haga howa ibu agali mini lene timbuniore hene.

⁴ Yobo igini uruni tigua tini andaga mbira mbira hayagoria horo mbirungi tomo nole bibahende

---

✧ 1:1: Pig 22.12, Ese 14.14, 14.20, Ya 5.11

anda mbiragoria ala ngoai howa tomo naga bi-aga wini. Mbirago ibugua tomo dawa howa tini hamenerubi ti mbalini tebira biarubi olo ngoai howa tomo mandagi naga wini. ⁵ Ti tomo nai kagola Yobo ibugua lalu, Ngode Datagali-wabenaga deni ko mbira tíha nawi halimulo tinaga loma bo delalu bi la holiya i andagani ibalimu, laga wini. Ai horo mendengi egerebagiore Yobo ibugua abale ega bi naleha heyuwa nogo mbira lomabu mialu irani dai helo bo delaga biaga wini. Waneiginiore bibahende dagalai howa bibahendenaga loma bo delaga biaga. Ibugua waneigini mbiragome Ngode Datagaliwabhondo bi ko mbira lo heagua ogoni Ngode Datagaliwabenaga deni mana ko biyadago lowa ani biaga wini.

⁶ Horo mbirungi dahuliyaliru Anduane Homogonaga wanakuini íbu ngoai ho heagola dama Heyolabe ibubi nde íbu ha dege bini.✧ ⁷ Ani íbu heagola Anduane Homogohanda ibuhondo hale halu lalu, Í agoha howa íbu kebe, lene. Ani layagola dama Heyolabe ibugua ladai bialu lalu, I dindi mbiraoreni halu ndo ebero. Dindi bibahende ngaruha ibaga bu halu ebero, lene. ⁸ Ani layagola Anduane Homogohanda lalu, Agali inaga biabe bia haga Yobo heago handaribe nahendebe. Yobo ibu agali tigabi bayaleore howa ko mbira inaga deni ibuha nawiore ka. Bibahendengi ibugua ininaga tuha haabo howa ini mitangi bialu lotu lalu bi ledogo bibahende talialu biaore biaga ka. Dindi bibahende ngaruha mana tigabiore biaga agali ogonibi mende naheore ibu hangu

---

✧ 1:6: Pig 6.2

kagoni, lene.✧ 9 Ani layagola dama Heyolabe ibugua lalu, Ína manda bialu keria Yobo ibu ína mbirale mbira nami kegola ibugua í mitangi bialu lotu lalu holebirabe. Ndoyago.✧ 10 Horo bibahendengi ína ibunibi ibunaga damene one waneiginirubi ibunaga dabudabu ngarubi bibahende baya hanguore de handayaho haabo kagoni. Ani bialu nogo bulumaga dewaore mirigola dindi timbuni wiaruha ho karulapedagoni. Ani bialu kegome ibu bayale kagoni. 11 Ai mbirale áyu yu howa homogo karuni mo wahai hariyagua ibugua íhondo keba howa erembira ngialu polebirago hondolebere, lene.✧

12 Ani layagola Anduane Homogohanda dama Heyolabehondo lalu, Hale harene. Ibunaga mbirale bibahende áyu wu karuni mo ko hai habelo ínaga giha ya harogo. Ai ibuni dege mo ko naholebere, lene. Anduane Homogohanda ani laya handala ibu helalu dama Heyolabe ibu pene.

Damame Yobo halu mbira ba hendeneo ogo

13 Horo mbirungi Yobo waneiginiru bibahende igiri wahene biago andaga tomo timbuniore dawenego nole mo ngoaiho berene. 14 Ai biabe biahaga agali mbirame Yobo berearia bi yalu ibuwa lalu, Ínaga nogo bulumagame dindi tombalu harima. Ai nogo dongi ti nogo pabe mendeha ogoriani dege tani nalu helo harima. 15 Ani helo hemaria Sabealirume abaleore ibalu nogo dongirubi bulumagarubi page haru halu agali ínaga biabe biahaga biaruni bibahende bo

✧ 1:8: Dag 12.7, Yos 1.2, 1.7, Yob 2.3, 42.7-8 ✧ 1:9: Mo 12.10

✧ 1:11: Yob 2.5, 19.21

wahai halu piyagola i hangu pora bialu ibida puwa ini langule ibirudagoni, lene. ¹⁶ Agali ogoni ibunaga bi lai naheaore dege agali biabe biahaga mende ibuwa lalu, Hari daba timbuni biyagome inaga nogo sibi bibahendebi agali nogo haru haga bibahendebi bo wahai hayago. Mbiraoreli i hangu nabe puwa ini langule ibirudagoni, lene. ¹⁷ Ani lowa wene lalu bereaore dege agali tebone anda ibuwa lalu, Kaladia dindiha howa hameigini tebira bibahende ibuwa nogo kamele haru hai halu agali biabe biahaga bibahende bo wahai hayagola i hangu pora bialu puwa ini langule ibiru, lene. ¹⁸ Ani lalu berearia dege agali mane ogoria anda ibuwa lalu, I waneigini bibahende i igini wahene biago andagaha hangu mo ngoai howa tomo timbuni dawa nalu berearia ¹⁹ puyabu timbuni mbira amu wali agali nahe mbirale mbira anda nahaga dindi ko wiagoha howa abale aube tobane ibuwa anda podo dambi halu i waneigini biaru bibahende bo dambi hayagola homai haya handala i hangu pora bialu puwa ini langule ibiru, lene.

²⁰ Bi uruni laga biyago hale howa Yobo ibunaga bu miniha genda timbuni tagira ibalu mini burugu layagola ibugua dara holene walia halu ibunaga agaru minu lerelalu mandari angariru pundu lalu bini. Ani buwa ibugua ge duli hangaho biruwa ma bulu palialu handa dindiho biruwa Ngode Datagaliwabhondo bi lene. ²¹ Ibugua lalu, I aiyahanda taba hanayangi mbirale mbira nayi ibirugo mani homalu nde ogonibi dege poleberogoni. Anduane Homogo ibunime mbirale uruni

bibahendeore ngiai hayago ai áyu ibuni mo yalu dai biyadagoni. Ani biyadago nde ina ibunaga mini yaraga holene ngagoni, lene.✧ ²² Genda timbuni urunime Yobo mo tandaga hayagola ibugua tandaga howa Ngode Datagaliwabehondo bi ko mbira nale hene.

2

Dama Heyolabeme Yobo halu mende ba hendenegro ogo

¹ Horo mbirungi dahuliyaliru lone Ngode Datagaliwabenaga wanakuini ngoaiho heagola dama Heyolabe ibubi nde lone íbu hene. ² Ani íbu heagola Anduane Homogohanda lalu, Dama Heyolabe í agoha howa íbu kebe, lene. Ani layagola dama Heyolabe ibugua ladai bialu lalu, I dindi mbira hanguha howa ndo íbu ko. Ina dindi bibahendeha ibaga biai halu íbu kogoni, lene. ³ Ani layagola Anduane Homogo ibugua hale howa lalu, Agali inaga biabe biahaga Yobo handaribe. Agali ogoni ibuore inaga deni ko mbira nawiore kago abiya. Ibuore inaga tuha haabo haga howa ini mitangi bialu lotu laabo halu inaga mana ngogo taliaiore haga ka. Ibugua mana ko mbira nabiaga ka. Dindi bibahende ngaruha agali tigabi ibu ale mende nahe. Ina ibu mo ko hole poro lalu hale haabo harigola irane nawini howa ibu mo ko habelo yupe harugoni ndobe. Ai áyu ibu genda halu i wanahe ibu abale haralidagua haabo kagonidago, lene.✧

✧ **1:21:** Yob 2.10, Aga 5.15, 1 Ti 6.7   ✧ **2:3:** Yob 1.1, 1.8, 9.17, 27.5-6

⁴ Ani layagola dama Heyolabe ibugua lalu, Henene laribe. Aniyagua nde agali mbira ibu homolene henge wiagua ibunaga mbirale wiyaruni bibahendeoreme ibunaga homolene mo wahalubuninaga holene mo yu dai biagago aguabe. ⁵ Ai nde agua birabe handabiya ibunaga tingini mo ko ha handa. Ani beregola ibugua ihondo bi koorene ko lelbirago, lene. ⁶ Ani layagola Anduane Homogohanda dama Heyolabe biagohondo lalu, Ina inaga giha ya harogo. Ai ini bua birago ale ibu tinginiha bibe. Anigo ibuni dege bo home nalabe, lene.

⁷ Ai dama Heyolabe biagome Anduane Homogo ibu helalu Yobonaga tingini mo ko halu dere pipolo ngelole abale pene. ⁸ Yobo ibu tanonaga gibuni mburuma yu wahaga wiagoria puwa be abalu wiagoria berene. Ani biruwa todobene be dindime wabini mbira pambulo wahene winiyagome ibunaga dereru duru bigi bialu berene. ⁹ Ani bialu berearia ibu one ibuwa lalu, Ai Ngode Datagaliwabeore yu tiga bialu haabo kebe. Wahalu i abale homole Ngode Datagaliwabe yu wahalu ibuhondo bi ko la naberego, lene.

¹⁰ Ani layagola Yobohanda ladai bialu lalu, Ina bilaregoni wali lulume mbira lagadagua laridago. Ai iname mbirale bayale bibahende Ngode Datagaliwabehanda ngiyaru yu harimagodago nde gendabi iname yu holomaya ngiraru yu wahalupolene ngabe, lene. Heneneore genda tandagabi timbunioreme Yobo bo hingedape hayagoyu ai nde ibugua Ngode Datagaliwabehondo bi ko nale

howa hibuore lalu yu hene.☆

Yobonaga nenege tebirali ibinigo ogo

¹¹ Yobonaga nenege tebirali urunime ibu genda timbuniore yu ka lalu layago hale howa ainde tigua de hondo pole horo pongo wini. Ani buwa horo mbirungi tinaga dindi wahalu Yobo berearia puwa ibu heba dara hagabu birama ibunaga bu mini mo palia haga bialu birama lole pene. Agali pendaruni tinaga mini uru Temana tano howa Elibasa pene. Suha dindi howa Bilidada pialu Soba ibu Nama dindi howa pialu bini. ¹² Ti pialu amura wene pialu howa handa amu halu hemiria Yobonaga tingini mo ko halu mo tara howa bereagola agali haraligo ndoyane ai tara bedabe toba habehe berene. Ani hondowa dara timbuniore howa tinaga mini tigi layagola tigua hondo howa dugu biadaga halu hene. Ani bialu tinaga aga biaruni budu lerela бага bialu tinaga hagianeni be dugu wialu bini. ¹³ Biai howa nde ti horo karu Yobo ibu genda timbuni yuwa bereagola tibi nde bi nale biraabo hene.

3

Yobo ibu aiyahandaore abule taba henenedabe lalu dugu binigo ogo.

¹ Horo karu piyai hayagola Yobohanda horo ogingi bi pigane latagi halu ibu aiyahanda taba henenedagoni horo koore lalu bime mo ko hene.☆

☆ **2:10:** Yob 1.21-22, Iba 39.1, Ya 5.10-11   ☆ **3:1:** Yar 20.14-18

² Ibugua bi ogodagua lene. ³ Ngode Datagali-wabe ibugua horo i aija ibu wali gali bere birulenaga horo pigane berenedagobi horo i taba hanayadangibi mo ko habe naheyane henedabe. ⁴ Ibugua horo ogongi nime wá nahe aruma hangu haho ngela nabinidago. Horo ogonibi nde embeda halu mo waha nabiyada. ⁵ Horo ogonongi dindi ogoria ni nadelo ginu hagua mindibime dambi hai halu wá holene mo waha nabinidago. ⁶ Ainde horo i aija ibu i hono wule mbiraga i abala palenedago horo ogoni Ngode Datagali-wabehanda mo wakale nde abiyane wahenedabe. Mali egerunaga agalime horo nigoni daga nalelo Ngode Datagaliwabehanda mo wahenedale nde bayale karulape. ⁷ Mbiraga ogonongi wali agali turu hagabu mandagi paluwa wali ege habolela nabi wakale nde haru. ⁸ Agali maru gamugamu biaga karume dama abagua ale mini Lebiadana mo heya howa horo ogoni mo ko hela nde nabuada. ⁹ Mbiraga ogonongi nde mbi laho wiaabo howa harini yakundi da nabi wahalu ega bi nale wahenedale nde karulapeda. ¹⁰ Heneneore mbi mbira ogoni mo koore halu mo embeda halu i aiyahanda taba honole ege habo nalelo mo waha nabinida. Ai urunidagua nabinidagome i genda dewaore wiagoha yaho kogoni, lene.

¹¹ Ainde i aijanaga tombeha berewaria homa nabini. I aiyahanda taba hanayangi homa nabinidago nde aginagada. ¹² I aiyahanda bani palelo biruwa andu ngialu berenedaru agibuleda. ¹³ Ai i homenedale nde áyu ogoni bayaleore padoleda. ¹⁴ Ai nde kiniru agali hagianeru ti

homaliha dungule padarudagua padoleda. Tigua tano timbuniru marume bo giallo wahayagola lone bu karulaga heneru homalu áyu ti homaliha halo padagoni. ¹⁵ Kini iginiru maru muni ngolo silibaru ti andagani tolo ngelalu homayadagua homowa áyu ogoni homaliha halo padoleda. ¹⁶ Nime wá kago nahende i aiyá tombeha howa homa nde nabinida.

¹⁷ Homenerunaga dindiha nde agali mana ko biaga heneru nde áyu ko nabi halu maru biabe erekuibi bialu haga heneru nde áyu ti bayale halo holene handa walia haga. ¹⁸ Garabaya biabe bialu heneru golope henego turu ho ka. Tinaga haru haga ala henerume biabe bia lenedagua áyu nahale ka. ¹⁹ Dindi ogoniha puwa agali mini lene homogo heneyaguabi yagibano agali mini lene ndo heneyaguabi ti ogobi degedege ka. Agali mendenaga garabaya biabe ale biahaga heneyaguabi nde dindi ogoniha howa áyu ibu golope hene ka.

²⁰ Ngode Datagaliwabe ibugua maru genda yu howa tandaga nalu karu aginaga helo wahagabe. Maru genda yu karu ti karia wá holene helagadago aginagabe. ²¹ Agali genda uruni yu karu homolene hamelo karia homela nabiga. Agali urunime tininaga homolene taya biaga ka. Marume muni ngolo dindiha wiaruagola uli walu taya biagadagua tigua nde tininaga homolene taya bialu kagoni. ²² Ai homalu hora haragola turu timbuni holebira. ²³ Ngode Datagaliwabehanda agali uruni ti ibagabu holene hariga bibahende ha hangai hai kagola ibaga bialu polene henge nawiore. Ainde tigua awe

---

☆ 3:21: Mo 9.6

bialu holene toba harago irane Ngode Datagali-wabehanda walia nahe do haruada.

²⁴ I tomo nane kogola inaga kabaneha dugu bialu haabo kogoni. I mo koore kagola galalu dugu bigi berogoni. Inaga bu miniha genda gana habaneha iba biruwa tolalu piagadagua poragoni. ²⁵ Abale uruni ale mbira iha anda ibuli lowa gi halu hagaru ai áyu ini anda ibai howa i mo ko halu kagoni. ²⁶ Ani bidagola inaga bu miniha mo palia nahe howa ini baya hangu nabere ko. Horo bibahendengi genda dege ibaho ngagoni, lalu Yobohanda lene.

4

Elibasahanda bi pigane lenego ogo

¹ Elibasa ibugua Yobonaga bi layaru hale howa ibugua ogodagua ladai bini. ² Yobo-o ihondo bi emene mbira lole hamelo kogo larogola ihondo keba holebereggo nde harugo ani bibelo. Ina bi loleberoggo yamaga habe nahego laroggo lowa lalu, ³ Yobo-o ina wali agali dewaore mini bayale talebu mialu wali agali hongo nahe karu mo hongo hariligoni. ⁴ Agali maru genda timbuni wiarume bopeore hayaru ina tihondo bi bayale laga birigome ti lone mo hongo hariligoni. Ina ani birigola ti hongo howa hayadagua hodai biaga biyagoni. ⁵ Anigo aiore daraba. Genda gibiore wirunime ini bope ibuni heagola inaga mini mo luluya heagola bedegoni. ⁶ Iore Ngode Datagali-wabe yutiga biaga kegoni. Ina ibu hangu mitangi bialu lotu lalu ibunaga tuha haabo haga howa mana bayale tigabi ngaru hangu bialu haga

harigoni. Ai áyubi nde ibugua í biamogo bilo ibunihondo mini dunu biaho holene ngagoni.

⁷ Yobo-o agali mbira mini tigabi ibuha ko mbira nawi howa genda tandagala timbuniore yalu homene mbira ina manda bidebe. Ina manda bialu koria mbirali mbira ani homene nawi.

⁸ Anigo agali maru dege mana ko wiaru bialu hemiria genda tandaga urunibi yuhaga biyaria handaga biru. Uruni manane agali mbira ibu mabuha tomo egene bayale hangayagua agali ogoni ibu tomo bayale bialu naga. Tomo egene ko hangarago ibu tomo ko bialu naga. ⁹ Agali ko biaga karu Ngode Datagaliwabehanda ira yobu wahe delaragola tebone nawule do taulo waharalidagua mo ko halu bo amolaga. ¹⁰ Agali ko karu tigua agali mende kago mo ko howa tini turu howa budi ale gabua timbuni laionome tomo nolene bo yuwa ngororo lagadagua laga ka. Ani bialu karia Ngode Datagaliwabehanda agali ogoni ibuni mo ko halu bope haga. Ani biragola agali uruni ale budi laiono ne hondo wahene howa ai nogoru lone neme babe nahe kaligobi haga.

¹¹ Ani bidagola laionome ibu tomo bo naga ale nabe nahe howa ibuni homalu ibunaga igini hono wiyaru tibi purogo laga. Manane ogonibi agali ko biaga karuha anda ibaga, lalu Elibasahanda lene.

Ngode Datagaliwabe deni ko nawi agali mbira nahe lenego ogo

¹² Elibasa ibugua laabo halu howa lalu, Horo mbirungi bi hendore mbira layagola hale habe nahego hale haru. ¹³ Bi ogoni mbi hanuni agali paliahondo hai hagangi hale haru. I palewaria mini dewaore inaga emboneha pu ibu

biya. ☆ 14 Ani biyagola palewaria mbirale mbi-rame i mo gi bia hayagola mogolo puwa inaga tingini bibahende duru lagimbu biya. 15 Ani biyagola puyabu emeneore mbira ibalu inaga denguini pulaede haya. Aniore biyagola ai gi timbuni bialu ma iriru piripereore laya. 16 Aniore biyagola handalu hewaria mbirale mbira ona hearia hongo howa de handaya harugoyu baya hanguore ogoaleda lalu handawa bibe nahe howa giligelebi mbira nalaya. Ai anigo mani howa bi mbira ogobi layane hale haru. 17 Ngode Datagaliwabehanda wali agali bibahende wabiniru ibunaga tuha hai ka. Anigo uruni aria mbira tigabiore ko mbira para nahe Ngode Datagaliwabe ibuniale mbira ibunaga deni nahe layuago hale haru. 18 Dahuliyali bu karu ti Ngode Datagaliwabe heba mandagi howa ibuninaga biabe biahaga kago. Marungi nde tinaga biabe baya hangu nabiaga kagola Ngode Datagaliwabe ibunime dahuliyali uruni marume biabe baya hangu nabiadane handaga. 19 Anigo ina manda bialu keria wali agali dindini heneme ko ngaru nabioore howa dahuliyaliru bolangua howa Ngode Datagaliwabenaga deni wali agali ko nawi mbira kada manda bidebe. Ngode Datagaliwabehanda agali dindi duguwa wabinigome agali abalore wali agalime biripabua geme hengeragola homagadagua homagago agua. 20 Agali mbi-rago ibu egerebagi bayale howa alendo homaga. Homedagola mani wali agali marume o homayag-oni embedaho wahaga. 21 Wali agali maru manda bogaru nabi dege wene kaore homa ibu abale

---

☆ 4:13: Yob 33.15

ibuwa agalime balai anda nguni pume amuna dariba henego hadape haragola anda dangi abale ibira haralidagua biaga.

5

¹ Elibasa ibugua laabo halu lalu, Yobo-o ai bi-amogo bia lalu bi la naberego. Ina bi laregola hale halu biamogo bulene mbirali ibulebirabe. Ai dahuliyali mbirame ibalu í biamogo bulebirabe. ² Agali mbira ibu miniwioreme bulene ngago nabi howa ibuninaga miniha tandaga timbuni howa mini ko wu haabo hayagua mana ogonibi biragome ibuni balu homelaga nga. ³ Ina agali maru tininaga dindi hobane winidagoha haabo haga hearia hendenego ai aniha howa tigua mana tiga nabi dewa bialu hearia hondowa Ngode Datagali-wabehondo agali ogonibi bialu heago abale bo waha larugoni. ⁴ Ani biragola tinaga waneiginiru ha ko holebira. Agali korume manani dabole haru poragola waneigini uruni tinaga bi la holene mbirali naholebira. ⁵ Wali agali hina gariho karubi iba noa howa dendepe lebolaho karubi ti agali ko uruni mabuha tomo damene bibahende ngaru nalu pu anihe karunaga lini dedaru heba ti do naiore holebira. Ani nai howa agali ko uruninaga muni do henedaru mia dege bule lowa taya bialu holebira. ⁶ Genda bame tomo nolene ale dindini anda nahaga ina manda bidamagoni ndobe. ⁷ Genda damene ngaru yu anda ibulene tene wali agali inane kamagoni. Be irani deledagola tula lalu duni ibaneru bilibulu purogo laralidagua bilo ko ngaru inaneme bero lalu bialu haramaligoni, lene.

Burupale ngangi Ngode Datagaliwabehanda handayaho hagago ogo

⁸ Elibasa ibugua la dege bialu howa lalu, Anigo ina genda í yu kegonidagua yu howayagua nde Ngode Datagaliwabehondo pele ngi lalu ina genda yu kogoni mo waha lalu bi lolebero. ⁹ Ibugua agalime nabiagane ale dewaore biai haga kago iname daga labe nahe kamagoni. Inanaga ngamaru bolangua howa ngagola iname baya hangu manda biai habe naheore kama. ¹⁰ Ibugua iba dalu dindini ibilaragome mabuha iba pialu mo gomba helaga. ¹¹ Ibugua agali mini nawi karu mini lene ho aribia helalu maru genda yu howa dugu bialu karu mo wahalu ti mo turu howa bayale hadai bilaga.☆

¹² Agalime bogabi tingi howa wali agali maru mo hondo halu mo luluya haga karu tigua lone nabilo Ngode Datagaliwabehanda uruni biagadarunaga mini mo talola haga biaga ka. ¹³ Agali marume wali agali maru karu mo ko hole mini dewa wu karia Ngode Datagaliwabehanda tigua bule manda bu wiyaruni tiniha daibilaga. Manane agalime gabua tara tara ge gono wiyagoha ibuni dai bialu dagadagua tiniha dai biragola bule manda bu wiyaru wahaga.☆ ¹⁴ Tinaga mini mo luluya kagola mbirale mbira bibe nahe haga. Ega bi lalu ni deaguabi uruni tigua hariga handabe nahe arumahaore haradagua biaga. ¹⁵ Anigo Ngode Datagaliwabehanda agali maru mbirale burupale karu biamogo biragola agali timbuni honghe ha

---

☆ 5:11: Yob 22.29, 36.7 ☆ 5:13: 1 Ko 3.19

heaguabi agali burupale darabi uruni mo ko habe nahe haga. ¹⁶ Ani biragola agali yagibano mini nalene uruni Ngode Datagaliwabehanda ti biamogo bilo maliaho haga. Ani bidagola agali ko biaga karume ti mo ko holene henge nawi haga.

¹⁷ Ai nde Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore Kagome agali mbira mana ko bialu kago mo tiga biyagua agali ogoni ibu turu howa miniha dungulo holene nga. Ai áyu í mo tiga bule bialu karia ínime ibu erembira mialu holeni. ✧ ¹⁸ Ngode Datagaliwabe ibugua í mana bialu genda mo ngiyagua mani í mo bayale holebirago ina manda bidamagoni. ✧ ¹⁹ Ibugua í biamogo dewa bialu kagola mani í mo ko holene mbira nawulebira. ²⁰ Hina gari timbuni piyaguabi ibugua í tomo karulape nalu habelo ngulebira. Wai birangibi ibugua í baya hangu handayaho kagola waitigirume í nabolebira.

²¹ Agali marume ínaga mini mo ko hole bi layagua Ngode Datagaliwabehanda í biamogo biragola tigua bi laragome ínaga mini mo ko naholebira. Mo ko holene mbira íha anda ibiyagua Ngode Datagaliwabeibunime í handayaho kagola í gi nahe holebere. ²² Hina gari timbuni mbira porangibi genda tara maru tagira ibirangibi Ngode Datagaliwabehanda í turu howa dungulo habelo biamogo bialu haru holebira. Ibugua ani haru kagola í nogo gabuarume bo noligonaga gi naheore holebere. ²³ Í mabuha e hongole dindi alialu keria ínaga nama toleme nigi nabulebira.

✧ 5:17: Iba 94.12, Min 3.11-12, Hi 12.5-6 ✧ 5:18: 1 Sml 2.6, Ais 30.26, Hos 6.1

Nogo gabua karume í bo nanolebira. ²⁴ Ani biragola ínaga mbirale wiriruni baya hangu wiai kagola í turu howa íninaga balai andaha dungulo birulebere. Ínaga nogo sibiru mbira ereba nahe bibahende hai karia hondolebere. ²⁵ Ínaga waneigini aguaneru dewaore dindini datani bu karunidagua holebira. ²⁶ Ínibi nde howaore halu maniore homolebere. Agalime tinaga mabuha widi hongowa boga bialu nolene tu haragola dagadagua í howaore halu homolene tu haragola homolebere. ²⁷ Ai Yobo-o ina minime manda bialu kamaria ogoni heneneoredane hendedama. Ina bi áyu larogoni í biamogo bilo larogo baya hangu hale mia howa hale halu miniha tale bibe, lalu Elibasahanda ani lene.

6

Yobo ibu genda timbuni yu haabo henego ogo

¹ Elibasahanda bi ani layagola Yobohanda bi ladai bialu lalu, ² Aiore nde ínaga genda damene bibahende genda magi handagane ale ngagoriani mo ngelowa handaruyagua ³ iba mu ngarunaga genda emene nira lowa ina tandaga tara tara o ngaruninaga genda timbuniore yu kogoni. Ani yu howa keba ho kogome bi dewa tara tara lalu kogoni ndobe. ⁴ Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibugua timu tomiaherume í baya. Timu uruni tomiamé ínaga tinginiha anda piyagola ínaga miniha mo ko henego bedo. Ngode Datagaliwabehanda mbira í mo gi bia holene ko tara tara wiaru ibilalu í mo gi haya.

⁵ Nogo dongi bulumagarume tinaga tomo nolene datani karulape heagua ti bi ladagadaga nabiaga ndobe. ⁶ Ina wali agalime tomo magubi wiagua nde ibi nahe howa bame nalu holene karulape ngabe. Anidagua nabiaga ndobe. Ega habanaga ibane bedago nolene dende bi ngabe. Nabiore ndobe. ⁷ Inaga tiniha tomo uruni ale noa nabiore bedo. Ina tomo urunibi de hondowa koorene ko dege nga.*

⁸ Ngode Datagaliwabehondo bi hale harugola ibugua ihondo ladai nabi. Ina bi ibuhondo biaore larodagua bilo hameore lo bedo. ⁹ Ibugua iore bo hengedo warubaga bialu bo tongolo milelo hameledo. ¹⁰ Ina genda timbuniore yu ha kogo howanibi turu howa yagaloyu ibaga bibehe kogoni. Ina Ngode Datagaliwabe ibu mana bayale tigabi hangu biaabo haga kago ibu andaneha i haabo haga kogoni. ¹¹ Inaga hongo bibahende ereba hai haragodago ainde iha lone bayale mbira agile tagira ibilonaga mini dunu biaho holedabe. I dindi ogoria lone holene nawi ngagodago ai irane aginaga miniha dunubia ho holedabe. Inaga holene ereba hayagua nde bayale ogoni. ¹² Ina manda agua bidebe bialu keria inaga hongo gibiore ege tole alebi ege tole boronosi alebi mbira kane hendedebe. Ani ndoyago. ¹³ Inaga hongo bibahende ereba hai haragome ini bayale holenaga mbirale mbira bibe naheore bedogoni

---

* **6:7:** Hobane 5-7 uruniha howa Yobo ibugua bi yobage lalu ibu agali Elibasahanda bi layagome ibu emeneore mbira biamogo nabini lalu leda. Ani lowa tomo dende nabi ledago ibunaga genda uruni latagi halu biraabo holebero leda.

ndobe.

¹⁴ Mbirali ibu genda yu kago hondowa ibunaga nenege karume kaware íbu haga. Ibugua Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagohondo erembira mu heaguabi ibu andaneha haabo heaguabi ibu nenege heneneore kaware haabo haga. ¹⁵ Anigo tí ñnaga nenege bu kamiru tigua ñhondo ke timbuniore halu kamigoni. Tíore iba emene dewa poraru gaea birangi iba hundiai hene lebolahé ngaligobi kami. ¹⁶ Dalu ibirangi iba emene dewa poraru biru tolatagi halu pugulalu piaga. ¹⁷ Gaea timbuni birangi iba emene dewa poraru hundiai haga ndobe. ¹⁸ Marungi nde agalime ibunaga nogo kamele haru halu dindi kaundiaha dabudaburu mo yalu pialu karia ti iba nolene nawidagola hariga pole piyago yu wahalu pubagi halu iba goreyane biragane ngagoha iba taya bima piagaya. Iba taya bima pialu karia iba nabere hundiai hayadago hondowa maruha bedabe hondole taya bima ibaga dege bialu karia handa walia nahe howa tini dindi ko ogoniha homa ereba haga nga. ¹⁹⁻²⁰ Tano kira Temali karubi Sebali bu karubi tigua nde urunidagua dege bialu iba porabe toba howa tinaga nogo kameleru haru pialu karia iba hundiai hayadago hondowa mogo timbuni laga. Mogolalu tinaga miniha mo ko heneore haga. ²¹ Ainde ñna manda bu handalu koria tí iba uruni alebe tobaneda. Tigua ñ biamogo bule ibalu hemiria ai ñ mo ko heneore berewago de hondowa mogo timbuni lo bedemigonida. ²² Ogo manda bidaba. Ñna mbirale mbira ngidaba lalu tíhondo hale haruyabe. Be tigua agali mende kagome ñ muni mbiraleru mbira

ngilonaga hale halimu lalu tí hale haruyabe. ²³ Be ina tíhondo ì waitigi giha howa biamogo bialu mo widaba laruyabe be kini ko mbiranaga garabaya biabe ale biaga howa ì munime goladaba larube. Anidagua naleore ndobe.

²⁴ Anigo ìna mana ko agi birudabe manda bu-liya áyu ogoniore ìhondo abale langidaba. Ani langirimiyagua ìnaga ne hariga ndibulo biruwa bi laramigo hale holebero. ²⁵ Tíñaga bi heneneyagua nde bi ogonime ìnaga miniha mo heya haragola ìna mini mbiraore wu holebero. Anigoyu ìna mana ko mbira nabioire kogola tígua ne harigaha howa bi bame dege lope halu kamilo manda bido. ²⁶ Genda ogonime ì mo ko heneore kogoni ndobe. Ani bidago hondowa tígua ìnaga bi larogo lako halu bi larogoni bame puyabu pipulalu kabe toba kamigonida. Ani manda bu howa tígua ì mo tiga buleberemabe tobaho kamibe. ²⁷ Ani ndoyago. Tígua aba aiyá homene waneigini hono wahene bu karu garabaya biabe ale bilonaga ai ibu mirabe hondole gadi tadu biaga kami. Ani bialu tí muni mo yule tíñaga nenege karu pu laga kami. ²⁸ Ìna tíhondo kẹ halu mo hondo naholeberogo nde ì deni handade halu mo tale bidaba. ²⁹ Tígua bi uruni ale wahalu mana tiga nabi laramigo wahalu mana bayale tigabiore ngagoria howa ì mo tale bilimu. Ìna mana ko mbira nabioire kogo ì bo hingedape nahalimu. ³⁰ Tígua manda bu handalu kamiria ìnaga bi larogo tigabi ndodabe. Be tígua manda bu handalu kamiria ìna mbirale ko bayalela ngago mo tale nabibehe kobe toba kamibe, lalu Yobohanda lene.

7

¹ Yobohanda lalu, Wali agali dindi ogoria kamangi ina ami agali helonaga mbiralime gililo yu puwa mo hela hene ale kama. Ina mbiralinaga biabe biahaga howa biabe hangu bialu haabo haga kama. ² Ina garabaya biabe ale bihaga karume tinaga tingini gomba helonaga ni abale palia nabira lowa haga ale kama. Biabe bialu hagame tinaga biabe biyagonaga yolo ngilo hondo ho hagadagua kamagoni. ³ Ainde Ngode Datagaliwabehanda ege bibahendengi i ko dege haabo holiya helayada. Mbiraga bibahende inaga miniha genda yu haabo kogoni. ⁴ Ini dagiani paluwa u baya hangu paliahondo nahe abale gao lelonaga yange yangebu paliruli. Ani padoria egabi abale nale mbi lu dege wiaabo kagola dagiani palu beregeda beregeda bialu ngone dege gao laga. ⁵ Inaga tinginini dere bidagoha bunguna himirume orabe toba kagoni. Dere lebola kagola dabi hayabe toba koria ndo dabi nahe habaneha dere angibu berenedago lone tugudatagi haga biaga. ⁶ Ainde i dindi ogoriani holene horo abaleore pu bolangua hai haga biragola inaga tingini mani bayale hadai bulene nawi bada, lene.

Yobohanda ibunaga genda wiaru Ngode Datagaliwabehondo laminigo ogo

⁷ Yobo ibugua laabo halu lalu, Ngode Datagaliwabe-o i dindi ogoriani holene horo tubagi haragoni i manda bide. Inaga ngui harigaha howa buhe latagi haroni ale ndobe. Ainde inaga turu holene mani naibulubada. ⁸ Wali agali ayu i handalu karunime mani i

nahondolebirada. I hai biyaguabi handa walia naholebira. ⁹ Harini ginu pobo wialu abale pu ereba hagadagua mbirali homarago homalu homenerunaga dindiha abale piaga. Ani pu kago ibu dindi ogoriani hole lone dai nabiaga. ¹⁰ Ibu lone dai bialu ibuni andaga hayagoha pu nabulebira. Ani bialu ibunaga damene ibu mandabi henerume embeda ho waholebira.

¹¹ Inaga bu miniha ogoni mitangi bu howa bi nale inaga ne hariga paiho naholebero. Inaga bu miniha dugu timbuni bialu kogome ini genda timbuniore yu kogo. Ani yu howa ina bi lalu haabo holebero. ¹² Ainde ina i mamage haabo kego agibe. Ina manda bu handalu keria i puya dama ibaha wiaga biagobi howa ina mbirale ngaru mo ko hai habehedane hendedebe.* ¹³ Ina uore paliahondo haruyagua ogonime iha tandaga ngago emene mo embeda holobada lo manda biruli. ¹⁴ Anigo i paliahondo howa emaga handalu hewaria dama ko tara tara bu hearu ina i mo walia haga birigoni. Ani mo walia haga birigome ina i mo gi timbuni hari. ¹⁵ Ani beregome inaga tingini ogo ho howa genda tandaga tara ngaruni yu habe mangabago uruni wahalu homoliya mbiralime inaga ma gingimabu wahayagua nde karulapeda. ¹⁶ Ainde mangaba. I dindi ogoria holene mangaore kogoni. Ngode Datagaliwabe-o ina ihondo genda lone mo ngia nabibe. Ai inaga ho-

---

* **7:12:** Bambaore howa bi te mbira lalu puya dama laga mbira ibaha ngagome mbirale bibahende mo ko hai hole bialu hearia Ngode Datagaliwabeanda puya ogoni garabaya minu helowa handayaho ka laga wini. Puya dama ogoni mini Lahaba laga wini. Yobo 9.13, 26.12-14 de handabe.

lene henge emene hanguore ngagonidago i bame holiya helabe.

¹⁷ Ina galone aginaga ina wali agali mitangi haabo haga kebe. Inaga deme ina handayaho haabo haga kego irane agibe. ¹⁸ Egerebagi bibahendengi iname bialu harimaru ina dabaki bialu haabo haga kego irane agibe. Ina emene mbira ha nabi bibahendengi ina ba handalu haabo kego agibe. ¹⁹ Ainde hamiaga emene mbedogo buliya i handayaho haabo nahe emene hangu de handa taraho habelo hameledo. ²⁰ Inaga mana kome i mo ko hayagola ina i mo genda hangu halu hole mitangi bu ke bada. Inaga timu kaboro baregome bila helonaga bo manda biaga ira tili ale i harudabe. Dandayi wadarume garabaya haru hagadagua ina ina wali agali haru haga hegola ina i mo keba timbuni halu haruyabe. ²¹ Mana ko wiaru bialu harugonaga ina domo wanaholebe. Ina kagua biniru iha ngago irane aginaga domo wanaholebe. Ainde i tigimandi hangu halu nde homaliha poleberoda. Pedoha ina i taya bialu keria i lone nahondolebereda, lalu Yobohanda lene.

8

Agali ko biaga karu dindini lu naholebira lenego ogo

¹ Yobohanda bi lai heagola Sua dindiha howa agali mbira mini Bilidada heago ibugua lalu, ² Ina bi lalu keruni mini nawi howa larego puyabu pu laradagua laabo halu kegoni ndobe. Mana

---

☆ 7:17: Iba 8.4, 144.3, Hi 2.6

ogoni angi waholeberebe. ³ Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibugua ibunaga mana bayale tigabi bialu haga ngago lone mo iriari bialu ina mo hondo nahaga ka. Horo bibahendengi ibugua mana bayale tigabi dege biaabo haga kagoni. ⁴ Ínaga waneigini bu hearume Ngode Datagaliwabe deni howa mana ko mbira biyago hondowa ibugua ko biyagonaga pani nelo miyada. ⁵ Ani binigo ai ína Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagohondo i biamogo bia lalu holene nga. ⁶ Í agali tigabiore howa Ngode Datagaliwabe deni íha ko mbira nawi keyagua nde ibugua i biamogo bule ibulebira. Ala íni andagani bayale hariligobi habelo biamogo bulebira. ⁷ Ínaga mbirale bayale dewa yu harigo ereba hayaru emene nira dege lowa ibugua uruni bolangua howa dewaore yu habelo ngulebira. ⁸ Ína agali ala halu homeneru ti mini gigabi wu henerunaga tene baya hangu goaru handalu mamali henerunaga manda bu heneru mo tale bu handabe.

⁹ Ina wali agali dindi ogoriani tigi mandi hangu howa inanaga manda emene ko dege ngama. Egerebagi ni daragola munini dindini hagamaga halu abaleore ereba hagamaga inabi ereba haga kama. ¹⁰ Agali ala heneyaru ti mini gigabi timbuniwi heneya. Ani heneyago manda bialu ína mini manda bayale uruni ina mamalime manda bu heneyago mitangibu dai bibe.

¹¹ Tigua bi maru ogodagua laga. Iba nabere ngagoria tola damberu anda nahaga. Uruni iba bedagoha dege bayale anda hai haga. ¹² Anigo ai iba bedago hundiagua nde tola dambe uruni

agalime gandu lalu mbirale galone mbira bibe nahe holebira. Ti wene emene dege kangu gabu halu ereba hayago. Datani maru karu ti tola dambe uruni gabu haradagua nahaga ka. ¹³ Mbirali Ngode Datagaliwabe erembira mialu piaga kago ibu tola damberu iba naberani hagagobi ka. Agali uruni ale kago ibu Ngode Datagaliwabe embedaho wahayago ai mbiralihondo dunubia holene nahedago homolene harigani pialu haga ka. ¹⁴⁻¹⁵ Tinime inane hangu howa bayale holeberema lo manda bu haga ka. Anigo tigua yu tiga ogonidagua bu kago habo laga. Ti lulu mini nawiore mbira ona howa gamuni anda kago gibu yalu irigi haradagua bialu kago ai gamuni andadago abaleore tongo laragola agali ogoni mo ko howa pilope holebira. ¹⁶ Agali urunibi ti mabuha datani hongohe kaligobi hayagoni. Ti bayale anda halu tinaga pini mabuha dindi bayale wiagoha purogo laga. ¹⁷ Uruninaga pini ege tole ngaruha anda pialu mabubu hinigi bidagola duguabe nahe hongohe haga. ¹⁸ Anigo mbiralime datani ogoni ale dugu waharagola mani ho aribia hararume datani hongohe mbira ogoriani heneda lo manda nabulebira. ¹⁹ Anigo mbirali Ngode Datagaliwabe erembira miaga karu ti turu hagabu holene henge emene tigimandi hangu ngelo ka. Tini homarangi mendealime dindi ibu henedagoria ho aribia holebira.

²⁰ Mbiralime Ngode Datagaliwabehondo mini bilina haabo ho kayagua ibugua o biago embeda ho wahalu napolebira. Mbirali ibu mana ko ngaru bialu haga kayagua nde Ngode Datagaliwabehanda ogoni ibu erembira mialu biamogo

nabulebira.✧ 21 Yobo-o hale ha. Ngode Datagaliwabehanda inaga mana bayaledane hondowa inaga bu miniha mo palia haragola ina turu howa oba halu galalu holebereda.✧ 22 Ani bulebi-ragoyu ibugua agali maru i handabe manga haga karu bo hangedape haragola ti taga tene handalu holobada. Ko biaga karu tinaga mbirale wu karu heba homalu ereba hai holobada, lalu Bilidada-handa lene.✧

9

Yobo ibu Ngode Datagaliwabela bi lo tiga bulene manda binigo ogo

1 Yobohanda Bilidadahondo ladai bialu lalu, 2 Inaga bi tigabi degego ai agali mbira ibu Ngode Datagaliwabenaga manani howa mo tale bilo pu heagua nde Ngode Datagaliwabehanda agali ogoni ibugua bialu kago tigabida lo hondolebirabe.✧

3 Mbirali ibu Ngode Datagaliwabela lai lolene hamelo heagua nde Ngode Datagaliwabehanda ibuhondo bi daosini mbira (1,000) agima hale hayaguabi agali biagome bi mbira ladai bibe nahe holebira. 4 Ngode Datagaliwabe ibuha mini mandabi dewaore gigabi wialu hongo gibiorehe ka. Ani kago ai mbiralimeibunaga mini gigabiwi hongo timbunihe kagobi aiwa bope halu bolangua habehe kabe. 5 Ngode Datagaliwabehanda hari timbuni wedaruni hela amu habehe ka.

✧ 8:20: Yob 4.7, 21.30 ✧ 8:21: Yob 5.22, Iba 126.1-2, 132.16

✧ 8:22: Yob 18.14, 21.28, Iba 132.18 ✧ 9:2: Yob 4.17

Ibunaga keba holeneme hari biaru bo haeal-abagabu wahaga kagoni ndobe. ⁶ Ibugua dumb-irumbi bia gimbu bilo dindi mo ema bia haga ka. Dindi andaneha dindi hongo helo pini karu mo ema bia halu habolope haga. ⁷ Ibugua bi laragome ni tagira naibulebira. Yakundi bu karu dindini wá nahelo ibugua wá holene mo ge haga ka. ⁸ Hari daliga li karuni ibuni hangume yangalo helene ka. Iba solowara timbuni bedarume yaribu timbuni bialu tala amunana bialu kagoria ibuni geme halu ibagabu haga ka. ⁹ Ngode Datagaliwabehanda yakundi wabialu tinaga mini hangu hangu wiai halu daligaha helame ho karuni.✧ ¹⁰ Ibugua bi-abe hongohe tara tara agalime nabiagane ale biai haga kago inanaga mini emeneore ngamagome manda bibe nahe kama. Ibugua nahendene ale bibahende wabini ngaru iname dagalai habe naheore kamagoni ndobe.

¹¹ Ngode Datagaliwabe ibugua i bedogoria kawareore ibalu pu bolangua hayaguabi ina ibu de handabe naheore ko. ¹² Ibunime mbirale hameleda alego yamiragola mbiralime hangai habe nahe ka. Mbiralime ogoni agi berebe lalu ibuhondo bi labehe ai kabe. ¹³ Ngode Datagaliwabehanda ibunaga lembo holene ya andaho ha nabiagaore ka. Ibugua puya dama mbira mini Lahaba iba solowaraha biraga biagohondobi ibunaga nenege ibu damene biaruhondobi biyago manda bibe. Ibugua waitigi uruni bibahende bope halu ibu andaneha dege

---

✧ 9:9: Yob 38.31, Amo 5.8

hai heledagoni ndobe.* 14 I hongo naheore kogo ina Ngode Datagaliwabehondo bi mbira ladai au buledabe tobaho kogoni. Ina Ngode Datagaliwabenaga manani haruyagua nde bi ina ibuhondo agilego lolobodabe. 15 Ina mbirale mbira ko nabi bayale dege hene hewayaguabi ina manani bolangua halu yo pole bi mbira labe naheore kogoni. Ngode Datagaliwabe ibuni hangu tigatiga mo dabaki biaga kago manda buwa ina ibuhondo i dara howa biamogoore bibelo hameledo lalu lolebero. 16 Ina ibuhondo manani howa bi lo tiga bule ibu laruyagua ibugua ibuwa inaga bi hale naholobada. 17 Ibugua i bope hole iba dalu puyabu timbuniru ibilaga ka. Inime mitangi bu handalu koria iha ko mbira nawiore kodalo manda bu kogoyu ibugua i mo genda halu haabo ka.

18 Ibugua i yu wahalu pu nabi haabo kagome i emene halo birabe naheore bedo. Ibugua ihondo o bialu kagonime i mo genda timbuniore halu ka. 19 Ina Ngode Datagaliwabela hongo manda biruyagua nde ibunaga hongo timbunihe kagome i mo nagalone holebira. Ina ibu manani ibu lalu olaruyagua nde ibu godi lole ibilo aiwa haru ibulubadabe. 20 Iha ko mbira nawi howa ina mana kobi mbira nabi howa ibuhondo mini bilinahe haabo harugoni. Ani bialu harugoyu ina Ngode Datagaliwabenaga manani pu haruyagua inaga bi lako hai harogome ini manani holene wulebira. 21 Heneneore larogo iha ko mbira nawiore ko. Ainde i habane nabulene harudalo habe man-

* 9:13: Puya dama mini Lahaba ngago Yobo 3.8, 7.12, 26.12 uruniha gilibu ngago de handabe.

gaho ko. ²² Ina manda bidogo ko mbira iname bini wiaguabi nabi hemayaguabi tanabi Ngode Datagaliwabehanda ina bo wahai haga ka. ²³ Mbirali bayale kagoha mo ko holene anda ibiyagua nde Ngode Datagaliwabe ibu de hondowa turu dege haga ka. ²⁴ Agali mana ko biaga bu hearume dindi ogo haru howa handayaho helo Ngode Datagaliwabe ibunime dabaluhelaga bini ka. Ibugua agali manani howa bi lo tale biaga karunaga mini mo luluyu haragola tigua manani mo tale bialu bi lolene ngadagua nalaga ka. Ngode Datagaliwabe ibunime mbirale ogoni mo bia naheyagua nde aiwa mo bia hene biagabe.

²⁵ I ema bu holene horo winigo abale piai haragonida. Horo daiore lalu agali bi lo yu pole poralidagua bolangua halu poragoni. Anidagua biragome mani iha bayale holene henge mbira nawulubada. ²⁶ I dindini holene abaleore piai halu iba talu ibani dai lalu piagadaguabi ega neme mbirale nolene ale dindini bedagola hondowa abale yulope halu minule piagadagua piai haragonida. ²⁷⁻²⁸ Iha genda ibu ngaru yu wahai halu bame haruyagua nde bayaleoreda manda bido. Anigo i bayale holene manda bu ha koria genda tandagala iha ngagome i mo gibia haragola haabo kogoni. Ani bidogo irane Ngode Datagaliwabe inaga deni iha ko mbira ngane hondowa yu heledegoni. ²⁹ Ani ngane hendedege inime mini nawi tingi halu latara howa harudago inaga bi bame lo waharudane hendedo. ³⁰⁻³¹ Ainde ina tobo bayaleore ngago mo yalu iba gagahedebedagoha puwa inaga deni iha dodo emene mbira para nahe bayaleore holenaga way-

awaya baruyagua nde ogoni berogomebi bame dege boleberoda manda bido. Irane ina i minalu dindi ko waru tabu ngagoha bape haregola warubaga bialu dodohe dege wulubada. Ani beregola inaga aga karuledorume manda bu handalu karia inaga tingini ko ngubiore mbira wiagoria karulo harudalo manda bialu inaga aga ibu i tinginini bulene turu naheore wulebadalo manda bido.

³² Ngode Datagaliwabe ibu agali kagobi dege henedale nde ina ladai bialu iyame manani pialu bi lo dabaki kabalego.✧ ³³ Ainde mbiralime dombegua howa i Ngode Datagaliwabela iyanaga bi hale howa mo tale bilo hameledo. ³⁴ Mbiralio o biagome Ngode Datagaliwabhondo lamialu i pani ngialu minu baabo nahe wahalu iha mo gi holene ngaru naibilabe lalu lamia holene naheore ndodabe. ³⁵ Mbiralime ogonidagua lolene kale nde ina Ngode Datagaliwabhondo gi nahe howa iha genda ngelo kogoni bibahende latagi hai kole. Anidagua larogo irane ini miniha ko mbira nawiore manda bido laro, lalu Yobohanda lene.

10

Yobo ibuni holene manga ho henego ogo

¹ Yobohanda laabo halu lalu, I dindini holeneore mangaba. Homaruyagua nde karulapeore ogoni. Inaga genda timbuni yu kogonaga bi latagi halu holene nga lo manda bido. ² Ina Ngode Datagaliwabhondo ogodagua lolebero. Ina i bame

✧ 9:32: Ais 45.9, Yar 49.19, Lm 2.20

manani íbu nahelabe. Ína ihondo keba ho keyagua nde ina ko birudago tígatiga langibe.

³ Ainde ina mandabu handalu keria agali inime wabinigo mo ngubia halu mo ko holene mana ogoni bayaleda lo manda bidebe. Ani bialu howa agali ko biaga karume mana ko bialu karu hondowa inaga miniha dungulo haga kebe. ⁴ Ina wali agali kamarume mbira mitangi bialu manda beramalidagua ina manda biriliba. ⁵ Ina wali agali kamarunaga holene emene tigi mbira hangu halu homaramalidagua í ogonibi dege kebe. ⁶ Ani ndoyagua irane aginaga ina iha ko mbira ngabe hondole taya bialu haabo kebe. ⁷ Iha ko bini mbira nawiore kogo í manda bedegoni. Ani manda buwa mbiralime í inaga giha howa mo wialu pele mulene naheorego ini manda bu kegoni.

⁸ Inaga tingini bibahende inaga gimeore wabiai hariyago ai ini gi degeme i mo ko halu kegonida. ⁹ Ina inaga tingini agalime dindi duguwa todobene be wabiagadagua wabirigoni. Ainde áyu i mo dodobaga bialu lone dindi abalu ale holiya hameledebe. ¹⁰ Inime i aiyanaga tombeha wia halu wabirigoni. ¹¹ Inaga kunibi gungubunibi i tinginiha helai harigola inaga tingini gimbu bialu hongohe haya. Ani bialu kuni gungubunila dambi helonaga mbirini dongoneru wabu heladambi hariya. ¹² Ina iha holene mo karula howa ihondo gubalini timbuniore ho harigoni. Ina i baya hanguore handayaho hegola i homa nabi haabo kogoni. ¹³ Ina i bayuwa handaya ho keore nde i áyu mo ko haregoni hole manda bu dege henedalo manda bido. ¹⁴ Ina

i handayaho kegola ina ko mbira bidole nde ina ko ogoni birugo domo wanahole ledeleda. ¹⁵ Ina mana ko ngago biruyagua nde ina i pani ngialu minu bole kegoni. Anigo ina mana bayale bialu haga howa ko mbira iha nawi hewayagua nde ina i bayale harudago hondowa turu halu bayale birida nalaga kegoni. Iha genda dewa anda ibalu i mo ko haragome i taga timbuni ho kogoni. ¹⁶ Anigo ainde ini bayale kogoni mitangi bialu turu halu ibaga bu haruyagua nde laiono gabuame nogo mbira abaleore talialu bagadagua ina i talima ibaga bialu bope hole kegoni. Ani bialu i bope holenaga agalime nabiagane aleru dewa biaga kegoni. ¹⁷ Ina ila keba ho kego mo walia halu iha genda dewa ibilarili. Ani bialu inaga miniha keba holene ogoni timbuniore halu iha tandaga dewaore ami agali dewaore tidiyu ibalu ila wai bule ibiradagua ibilalu kegoni.

¹⁸ Ngode Datagaliwabe-o irane aginaga ina i aiyahanda taba henelo wahenebe. Wali agali mbirame i hondo manda nabilo aiya tombeha biru homedole nde karulapeda lo manda bu kole. ¹⁹ I aiya tombeha berewangi homalu inaga tingini ohowa mo yu pialu homaliha hora henedale nde karulapedale. I dindini naibu haradagua ogoni. ²⁰ Ngode Datagaliwabe-o inaga holene tubagiore ngago i manda bide. Ani manda bialu ihondo genda dewa nangibe. Inaga bu miniha mo palia holene emene karulo howa nde homoliya helabe.

²¹ Mani howa nde i homalu dindi ko arumahe ngagoha pu howa dindi ogoria hole lone dai nabu-luboda. ²² Dindi i poleberogoha ngaruni mbirago

tigabi nawi bibahende mo libilabale hangu mini burugu lolenebi wiai ka. Wá holene naheore aruma holene degeme dindi ogoni haru hai kagoni ndobe, lalu Yobohanda lene.

11

Yobo mini beregedolene nga lenego ogo

¹ Nama dindiha howa ibini Soba ibugua Yobohanda bi layago hale howa Yobohondo lamialu lalu, ² Yobo-o ína bi dewa laabo halu bedegoni iname ínaga bi dewa laabo haregome í ko nabiaga agali bayaleore mbira heneda lolomayanaga lalu bedebe. ³ Ína manda bu handalu keria ínaga bi urunime inanaga ne hariga ndibulo birulubabe toba kebe. Mini bayale wuleneru ína mo ko halu bi lai harigo ainde íni manda bu handalu keria urunidagua larigonaga í mo taga holene mbirali nahedalo manda bidebe. Inaga ne hariga ndibulo bira nabi howa ína bi larigoni damene ladai bulebero. ⁴ Ínime bi lariruni bibahende bayale hangu laru lari. Ani lalu ína ko mbira nabi kogome Ngode Datagaliwabenaga deni íha ko mbira nawi ko larigoni. ⁵ Ainde galonedago ína bi ogoni Ngode Datagaliwabeibunime íhondo ladai bilo karulapeda lo manda bido. ⁶ Ibugua íhondo ladai bidale ndeibunimeore mini gigabi wulenebi manda bulene bayale ngarubi irane ogo lalu wia do hene ina agalime manda bibe nahe ngaruibunime íhondo langiai kale. Yobo-o Ngode Datagaliwabehanda ína ko biridagonaga pani timbuniore mo ngia nabi emene mo ngiyadalo manda bibe.

⁷ Ína manda bu handalu keria Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagonaga mini gigabi ngagobi manda timbuni bidagobi ína manda biai halu emene timbunibi ogobi nga lalu magi ogodagua lalu manda biai habehebe. ⁸ Ngode Datagaliwabe ibunaga manda hari daligaore damindini ale wialu dindihaore daliape halu home-neru haga humbirini andaga bolanguahe ngag-
oni. Ína ibunaga mini manda ngaru handa walia holenaga agi buleberebe. ⁹ Iibunaga mini luniore dindi ngago bibahende bolanguahe nga. Iba solowara timbuni bedago bolangua haihe nga. ¹⁰ Ngode Datagaliwabe ibunime íla godi laba lole minu yalu piyagua í mini yalu napelo hapai holene karulape ai kabe. ¹¹ Ngode Datagaliwabe ibugua agali abogo ibu habane nabulene ka lo manda biaiho ka. Tigua mo hondo halu mana ko bialu kago manda buwa ibugua tinime ko biyagonaga mo tale biaga ka. ¹² Nogo dongi gabua angibuni mbirame igini dambole nawiagadagua agali mbirame mini nawiore howa mini gigabi wibe nahe ka.

¹³ Yobo-o ína mini beregedalu Ngode Datagaliwabehondo bi lalu ínime í dara halu biamogo bia lolene nga. ¹⁴ Ína mana ko birigo erembira mialu waholene nga. Mana ko ngago íla hole lone naibilo wahi holene nga. ¹⁵ Ína mana ogonidagua biriyagua nde íha ko mbira nawi howa í dengui handadaga halu taga nahe holebere. Í hongohe howa mbirale mbira hondowa gi nahe holebere. ¹⁶ Íha genda tandaga ngaruni embeda hai holebere. Ibalime ira yuni dataniru

yu poragola embeda hagadagua mbirale uruni embeda hai holebere. ¹⁷ Inaga holene bibahende beregedalu bayale holebere. Inaga holene bayale-ore horombe hanuni ni dedaligobi holebere. Iha genda bibahende ibai halu timbuniore aruma ale wiyago ai bodopaya bialu egerebagi ale holebira. ¹⁸⁻¹⁹ Ani beregola Ngode Datagaliwabe ibugua í baya hangu handayaho holebirago hondolebere. Ibhondobi í mini dunubiaho holebere. Ina gi holene mbira nawiore howa í u paliahondo holebere. Ani bialu kegola dewalime ina ti biamogo bibelo hondo ibugu bulebira. ²⁰ Wali agali mana ko tara tara ngaru bialu haga karu ti dege Ngode Datagaliwabenaga lembo holene ngagoria yo pialu pole hariga tara tara taya bialu ha holebirago handa walia naholebira. Ani bialu howa ti homa hangu maliaho holebira, lalu Soba ibugua lene.

12

Yobo ibu nenegenaga bi hale habe manga henego ogo

¹ Ani lai heagola Yobohanda ladai bialu lalu,
² Heneneore tí tebirali hangu mini bayalebi manda timbunibi tíha hangu wiarua. Tí homaramingi mini gigabi wulene bayale uruni ngaore homalu tíni heba yamaga halu ereba holobada. ³ Ani ndoyago. Ibi nde mandabi dege kogoni. Manda tígua bidamigome manda ina bidogo bolangua nahe kami. Tígua bi larimigoni damene wali agali bibahendeme manda biai ka.

⁴ Anigo ai tí inaga nenegeha kamigoni howa ihondo mege bialu kami. I mana tigabi ngago

bialu howa Ngode Datagaliwabenaga deni iha ko mbira nawi ko. Abale howa ibugua inaga bi larogo hale hagago áyu nde tígua ibalu ihondo mege beremi. ⁵ Maru ti bayale halu genda ngaru tiha anda naibi howa maru darabi genda yu karu hondowa ti oba haga ka. Ti ohe howa maru harigani pilole bialu kago hondowa pilape helo baya hangu helope haga ka. ⁶ Anigo agali pagebibi karubi Ngode Datagaliwabenaga bi mo wahaga karubi ti bayale mbira ka. Tigua handalu karia tinaga minibi dindini holenebi ngago karulapeore kama lowa tininaga hongo mo tene halu Ngode Datagaliwabe ale helaga ka.

⁷⁻⁸ Ega nogo wenaru ema bialu piaga maru biru ngaru tigua tí lawai helo pudaba. Ani ndoyagua nde dindini haga urunime tíhondo Ngode Datagaliwabenaga mana ngago lawai helo hale hadaba. ⁹ Ti bibahendeme Anduane Homogo ibugua ti wabinidalo manda biaiho ka. ¹⁰ Wali agalinaga holenebi maruale uruni tinaga holenebi ibugua wabinigo bibahende ibuni giha hai ka. ¹¹ Iname tomo nabehedabe nanabehedabe hondole nahanda ala beremali. Anidagua dege inanaga haleme bi bayaledabe kodabe hondole hale haramali. ¹²⁻¹³ Agali ala hene wahe ti mini gigabiwi mandabi dewa ka. Ngode Datagaliwabenaga mini gigabi wulene ngagome agali wahe ala hene uruninaga manda ngago bolangua haihe ka. Ani bialu ibunaga hongo timbuniorehe mbirale ibugua bule hameledago bia dege biaga ka.

¹⁴ Ngode Datagaliwabehanda mbirale mbira gialobaga biyagua mbiralime biadai bibe naheore. Ibugua mbirali minalu garabaya helayagua

nde mendealime ibalu ibu golope habe naheore. ¹⁵ Ibugua iba dalu naibilo hangai hayagua nde gaea dege biaho wialu dindini ngago damene bibahende gau lai holebira. Ibugua iba dalu dege ibaho wiaabo helayagua nde iba li timbuni birame helaragola dindi dewaore namulai holebira. ¹⁶ Ngode Datagaliwabe ibu hongo gibiorehe howa wayali holeneibunaga nga. Agali mo hondo haga karubi mendealime mo hondo hene karubi ti bibahende Ngode Datagaliwabenaga giha hai ka. ¹⁷ Wali agali ibugua haru haga karunaga mini gigabi wiaru mo wahowa mini nawi ale helalu agali haguane wali agali manani helowa daba ki biaga karu tibi mo luluya haragola tinibi lulu karume biagadagua bilo helaga ka. ¹⁸ Ibugua kini karunaga biabe bo dugualu tinaga aga golowa ti garabaya biabe biaga karunaga labolabo bobu hagadagua bu helaga. ¹⁹ Ngode Datagaliwabehanda dege agali loma binigo mo miaga karubi agali haguane karubi bope halu mo dindiha helaga ka. ²⁰ Agali mbiraibunaga bi wali agalime hale haga heagua nde Ngode Datagaliwabehanda agali ogoninaga ne hariga ndibu lelaga. Agali wahe miniwi karunaga mini gigabi ngago ibugua mo wai haga ka. ²¹ Ibugua agali haguane karu bope howa ti mo ngubiore halu taga timbuni ho helaga. Agali haru haga karunaga hongo biba hai helaga ka. ²² Ngode Datagaliwabeibunime dege mbirale wia do hene ngaru mo paniho ngelalu arumaho ngaru wá helalu biragola wá hai haga. ²³ Ibugua hameigini mbira hongo nahe karu mo hongo halu mini lene mbira helowa mani mo ko halu bo haealabaga bu wahaga. Ibugua dege hameigini

emene karu mo dame bia howa dewaore helalu dindi taraha garabaya minalu pelaga. ²⁴ Ibugua dege dindi bibahendeni agali haguane karunaga mini mo luluya howa ti mini burugulo luluyu ibagabu helaga. ²⁵ Ti arumaha howa gi minaga bialu hariga taya bima ti agali lulu iba neneme ge pu ko hagadagua ibagabu heleda.

13

¹ Bi bibahende tígua latagi harimigoni damene ina bambaore howa deme handalu haleme hale haabo haga dege kogoni. Mbirale uruni i manda biaiho kogoni ndobe. ² Tígua manda bidamigo damene bibahende ina manda biai ko. Manda tígua ngamigome inaga manda ngogo bolangua nahe kami. ³ Ani kamigo ainde i tí heba bi lolene manga ho ko. Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibula hangu bi lolene hameledo. Inaga genda timbuni o yu bedogo tiga bulenaga ibuhondo bi laba lolene hamelo bedo. ⁴ Tígua manda nabi howa ke holene bi dewaore laramigome tí mandabi tingi ho haga kamigoni. Tí anogoda mbira wali agali warago bo ngago biamogo bulene manda nabi kagobi dege kamiria hendedogoni. ⁵ Ani kamigonigo ai tí lone bi nale harimiyagua nde wali agali maru karume tí agali mini gigabiwi mbira ka lolebira bada.

⁶ Ina bi ladai berogonaga tí bayuwaore hale halimu. ⁷ Tígua bi nagalone dewa ke halu laabo halu kamigo ai bi ogoni aleme Ngode Datagaliwabe biamogo bialu la harama mitangi bidamibe. ⁸ Tígua bi laramiru bibahendeme i bo hangedape halu Ngode Datagaliwabehayagi

howa ibu biamogo bialu laramibe tobaneda. Ainde tígua godini howa ke holene bi urunime Ngode Datagaliwabe ibunaga lahalu mo hongo hole ho kamibe. ⁹ Ani beremigo begelo hondowa Ngode Datagaliwabehanda tíha mbirale bayale hondolebirabe. Tígua agali dindini hene karu mo hondo haramilidagua Ngode Datagaliwabebi mo hondo hole mandabu kamibe. ¹⁰ Tínaga miniha Ngode Datagaliwabe biamogo bialu i bope holene hangu manda bu kamigo mini ogoni tíha haabo hemiyagua nde Ngode Datagaliwabehanda tihondo keba holebiralo manda bido. ¹¹ Ani biragola ibunaga hongo timbuni kago hondowa tí mogolalu gi timbuni holeberemi. ¹² Bi uruni galonebe toba howa lalu kamigo ai bame habane nabulene be abalu ale nga. Bi uruni hongo naheore iba waru tabu ale bame dege nga.

Yobo ibugua, Ngode Datagaliwabehanda i bo wahayagua nde ani bilo, lenego ogo

¹³ Yobohanda laabo halu lalu, Bi ina hangu loliya tígua bi nale biradaba. Mbirale iha bulubadago bibahende biai helo ina bi nale naholebero. ¹⁴ I gi naheore bedo. Ina harugo lowa homolene wiagua nde homole. Ai Ngode Datagaliwabela bi lole manda manda bu kogoni. ¹⁵ Ainde Ngode Datagaliwabehanda i homelo bo wahayagua nde ibunime hame ledadagua bilo. Ina mendealihondo mini dunubia holene nahe howa nde harugo ibuhondoore mini dunubia ho haabo holebero. Ani nabidaore ina ibunaga deni tigatiga laede halu, Ina ko mbira nabi kogoni,

lolebero. ¹⁶ Anioiredago ina gi nahe howa Ngode Datagaliwabela bi laruyagua ibugua i agali ko nabiaga ka lo manda buwa i dara halu homa nabi emene bayale holiya helo waholebira. Ani larogo irane agali ko biaga karume Ngode Datagaliwabela bi lole gi haga ka. ¹⁷ Ina mbirale inaga miniha ngogo latagi harogo tigua inaga bi o larogo baya hangu hale hole biralimu. ¹⁸ Ina biako hene mbira nawi kogome ini godini howa yo pialu polebero. Anigo agalime godi lo pole howa bi lo manda biagadagua ina Ngode Datagaliwabela bi lole manda bu yido. ¹⁹ Ngode Datagaliwabe-o ina ila bi wai bialu howa ko bini mbira ogo lalu mo walia holeberebe. Mbira wiagua nde i bi nale ne hariga ndibu lalu homolene karulape. ²⁰ Ngode Datagaliwabe-o ina ihondo kira bibelo hale haro. Hale harogo e lariyagua nde ina gi howa ha do holene manda nabulebero. ²¹ Ihondo bi kira hale holeberogo ogo. Ina i mo tandaga nahabelo hame ledi. Bi mende mbirale i mo gi holene damene nangelabe. ²² Ina ogonidagua buleyagua nde ina ladai buliya ihondo bi labe. Ani ndoyagua nde inime ladai bibelo ina bi ala lolebero. ²³ Iha ko mbira agi ngabe. Mana ko mbira agi biruyabe. Mbirale mbira wiagua nde ina i langibelohameledi. ²⁴ Ina i handa tara howa ila waitigi ho haradagua bialu erembira ngialu piriligo irane aginagabe. ²⁵ I habane nabulene bameore ira yuni dogolope hene alebi datani gaule ale bame puyabume dindini pulo yu pu ibu bialu hagagobi kogoni. Ani kogodago ainde irane aginaga ina i

---

✧ 13:15: Iba 23.4

talima ibaga bialu mo gi halu kebe. ²⁶ Ainde *ḡ* igiri emene hewangi ko *ina* bini mbira wiagola áyu mo wu howa genda timbuni ngaru *iha* mo ngialu kegoni bada. ²⁷ *I* ibaga bialu napoliyana *ina* *inaga* ge pu senime minu kabubu ngelaga kegoni. Anigo ainde *ḡ* heyalu piruyagua *ḡ* porogoha agohayagi porobe hondole haruru ibaga bialu *inaga* ge pirudagoha handaya halu goarima ibaga ke.✧
²⁸ Ina wali agali kamaruni ira pubume nedagola togo bidaligobi halu bombome aga nedagola budaraligobi howa abaleore mo ko haga kamagoni ndobe.

14

¹ Yobo ibugua lalu, Ina wali agali ina aiyahanda taba hanayangi howa horo emene tubagi niruniha hangu dindini kamagola genda dewaore tagira ibaga.

² Ina balawaya baya egerebagi bayale dedane handarigo ai alendo handalu karia yogo bialu ko haraligobi kamagoni. Ani bialu ni dedagola inanaga munini kane handaramaligo ai ni beralibame ge haragola munini biago ereba haraligobi kamagoni. ³ Ani bidamago *ḡ* iname ko biniru aginaga dabalu kebe. Ngode Datagaliwabe-o *ḡ* galone nahe mbirago kogodago *ina* *ḡ* aginaga dabalu kebe. ⁴ Ina wali agali mana ko biaga dodohe kamago. *Inaga* deni bayale helo ko birimadaru domo wahabehe mbira ai kabe. Mbiral naheoreyago. ⁵ Wali agali ina dindi ogoria holenenaga horo ege malibi ogodaguaore helo lalu pongo bo wirigo mbiralime ibuore bolangua howa lu hole

---

✧ 13:27: Yob 33.1

lalu ibunaga holene horo ege malibi dewa lone mo tago habehe ai ibu kabe. ⁶ Ai agali garabaya biabe ale bia hagame ibunaga biabe bulenego bu maro buwa alendo ibuni turuhu hagadagua ibi nde bu miniha turu hagabu holiya yupe habelo hamelo kogoni.

⁷ Ina manda bialu koria ira dibinigonaga tenaha karulapeyagua lone ogoriani dongoria biaga ndobe. ⁸ Ira ibunaga pini bambaore heneyaguabi tene ibu gabu hayaguabi ⁹ ira tenaha dindi ibane bere wiagua nde ira dibayagonaga tenaha howa lone dongoria biaga ndobe. Ani anda howa gini gene halu ira gahenge lone anda haga. ¹⁰ Anigo wali agali ogonidagua biaga ndo. Ina homaramagola mani holebiraru tigua ina hendelo ndo homalu ereba haramagoniore. ¹¹ Manane iba gorene timbuni bereneru hundialu iba ema bialu piagaru hundu tege laraligoni. ¹² Ogonidagua dege wali agali homeneru lone heya nabiaga. Dindi harila piyaguabi ti heyulene henge nawi howa paliaho wulebira.

¹³⁻¹⁴ Wali agali homayaruni lone dére holene henge nawi bada. Anigo ai Ngode Datagaliwabeo mani kebaho keruni embeda helonaga áyu i wali agali abale homenerunaga dindiha mo do howa horo mbiru nde i mitangi bulene horo mo ngelabe. Ina dindi ogoni holiya henge ngiridago piai helo hondo holebero. ¹⁵ Horo uruni piai haragola nde inimeore wabini i yu wanahe ini kegoria kawareore haparaho holiya hamelo holebere. Ani buwa inime i olaregola homene dindi uruni wahalu ini keria ibulebero. ¹⁶ Ani buwa

ogoningi ina ibaga bialu kogo baya hangu mamage halu ko biruruni mo embeda holebere. ¹⁷ Wali agalime nuha mbirale mbira kabubu honowa embeda haralidagua ko ina biruruni manda biaho wia nabi ina domo wahai holebere.

¹⁸⁻¹⁹ Hari timbuni wedaru podarangibi ege tole timbuni bedaru pendege lalu porangibi ibame ege tole ngaru gindulobaga bialu dindi bibahende ha hilo yai halu porangibi ani buwa iba dalu timbuni ibalu dindi bayale ngaru hilo yalu piai halu bulebira. Agali dege lone heyule lowa mini dunubia ho karia uruni mo waholebere bada. ²⁰ Ininaga hongo timbuni daligaore ngegome ti bope halu homelarili. Ti homalu tinaga denguiru mo tara halu aibe tobahe ngagola ai ti home nerunaga dindiha hama pudaba lariligoni. ²¹ Ti ani pu kagola dindini ti igini helalu homayaru nde agali mini lene homogo hayaguabi yagibano kagola wali agalirume mo taga howa mo ko halu hayaguabi homene tigua handa dai bialu manda bibe nahe holebira. ²² Tigua tininaga tinginiha tandaga timbuni nalu karunagabi tiniha genda ibiyarunagabi dugu bialu biraabo holebira, lalu Yobohanda lene.

15

Wali agali ko biaga karume biabe biragobi yolo mulebira lenego ogo

¹ Yobo ibugua bi lai heagola Temana tanoali Elibasa ibugua ladai bialu lalu, ² Yobo-o ina i agali mini gigabiwi kebe toba harugo. Ai ayu inaga bi bame puyabu ale halu nagalone dege

lopaya berego agibe. ³ Ína lai hangu laabo harilidagua agali mini gigabiwi kagome ani lalubi nagalone ladai biaga kabe. ⁴ Bi ogoni ale lariligome wali agali mo luluya haragola tigua Ngode Datagaliwabehondo gi howa ibu andaneha halu bi nalolebira. ⁵ Ína bi dewa lalu kegome íni ko biridaruni mo walia harili. Ínaga biore baya wále marume ko bu howa uruni dambi holenaga bi lalu hagagobiore lariligo manda bido. ⁶ Ina í manani howa lo dabalú ko biri lolenego ínaga biabe ndo. Íninaga bime mo dabaki halu íni bope harigoni. Ani bialu ínaga ko biri lalu mo walia ho nge.

⁷ Agali mende naheha í aiyahanda í ala taba henene kebe. Ína manda bu handalu keria Ngode Datagaliwabehanda dindi hari nawabiha íni dindi ogoriani ala hene haribe. ⁸ Ngode Datagaliwabehanda mbirale bu ngaruni wabule manda manda bialu bi lalu heangi í hale ho henebe. Agali mini gigabiwi í hangu kebe. ⁹ Ínaga manda ngegome inanaga manda ngamago bolangua naheore. Mbirale ínaga manda bidego damene bibahende iname manda biai kama. ¹⁰ Agali wahore dagua peleoreru ina baba mandagi kama ndobe. Tinaga mali luore í abaibunaga mali henedago bolangua hene kama.

¹¹ Yobo-o Ngode Datagaliwabe ibugua ínaga genda yu kegoni mo dabiabia halu í miniha mo palia ho habelo hamelo ka. Ngode Datagaliwabehanda íhondo bi lolebiradagua iname bi hendore langialu galone laga birima. Ani larimago ai mbirale Ngode Datagaliwabehanda íhondo bule ngago nagalonedane ínaga turu nahe

kebe. ¹²⁻¹³ Ina mogolo hondowa Ngode Datagaliwabhondo keba timbuni halu de darama bialu ibuhondo bi ko tara tara ngaru lalu kego irane aginaga bialu kebe.

¹⁴ Wali agali mbiraliha ko nawi mbira kabe. Ngode Datagaliwabenaga deni wali agali bayale tigabi lenego mbirali habehe kabe. ¹⁵ Dahuliyali bu karu ti dege bayale kagoyu ainde Ngode Datagaliwabe ibugua dahuliyali marume mana tigabi ndo bialu hearia handa walia hene. Ani bialu mbirale hari daligaha ngaru maru bayale ndo nga. ¹⁶ Wali agalime kembobe lebola haragola iba noa hagamagua ina mana ko ngago bua timbuni haga kama. Anigo ina dindi wali agali lene kamago bayale tigabiore ndo ko ngubiore howa habane nabulene kamagoni.

¹⁷ Yobo-o ina bi o larogo í baya hangu hale harene. Ina deme mbirale handarugobi bi hale howa lo manda birugobi garea lowa languliya í hale habe. ¹⁸ Agali mini gigabiwi karume ti abahanda manda bulenebi mini wulenebi ti lawai heneyaru ihondo lawai haya. Tigua í lawai halu howa bi mbirago mo do naheore bibahende í langiai haya. ¹⁹ Agali uruni ti tininaga dindiore winidagoria haabo haga heneya. Ti heagoha agali dindi taraha howa bame íbu pehene mbira tinaga mini mo luluya halu mo batara holene mbira ti baba mandagi nahaga hene.

²⁰ Ina bi ogodagua laro. Mana ko biaga karu tigua wali agali maru karu madane bialu bo hangedope halu mo ko haga biragonaga pani nalu kane dege tini homolebira. ²¹ Tigua bi gibi mbira

---

☆ 15:14: Yob 25.4-6

mogole hale howa nde ti mo ko holene ko tara tara ibarua lalu minime mogo lowa giho birulebira. Ani biruwa tiha gi holene embeda howa bame hadapaya bu karia pagealime nendebu howa ti minu balu tinaga mbirale maru ngaru mo pagebu yalu polebira. ²² Anidagua biragola aruma holeneme dindi aruma hai hagadagua ko tara tara ngarume mo ko holene anda ibiyada lo manda biaga. Waitigi ti ayu tibu ne gadele yu kagome ti dibulebadalo minime dege manda bialu ti yo pialu polene henge nawidane handaga. ²³ Mana ko biaga uruni ti bame ibaga biaabo halu karia ega bodo hariawe ale timbunime ne nolene taya bialu homene tingini nole yagalo yu ibaga. Ani biyago hondowa tigua aruma holeneme dindi bibahende dambi hai hagadagua mo ko holeneme ti abaleore minulene kaware ibirago lo manda biaga. ²⁴ Ti miniha tandaga holenemebi mini burugu timbuni lolenemebi mo gi ho haga. Anidagua biragome tinaga miniha bope halu kini hongohe kagome waitigi mo ko howa baradagua bini haga.

²⁵ Mo ko holene uruni wali agali ko biaga bu karuha anda ibagago irane tinime mitangi bialu ti Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago bolangua halu ti daligaore kamabe tobaho howa ibu ba handalu karia genda uruni tiniha anda ibugu biaga. ²⁶ Tigua mine howa dogo halu wai biaga ale karulalu wai humbiru yalu Ngode Datagaliwabela wai bule gerai poradagua biaga ka. ²⁷ Ai ti bayale howa dabudabu tara tara ale dewaore mo tago halu wua kagoni. ²⁸ Ani kago mani mo ko halu tinaga anda karu gialapaya bini wialu tano ogoniha wali agali mbira naholebira.

²⁹ Tinaga muni mbirale ngarubi wiaabo nahe bibahende ereba hai holebira. ³⁰ Aruma holeneme dindi bibahende dambi hai haralidagua mo ko holene ibu ngagola ti yo pialu napolebira. Bo daragola ira yuni abalu puyabume yu purogo laralidagua Ngode Datagaliwabenaga keba holene ngagome ti bo ereba helolebira. ³¹ Tigua mana ko ngago yu kagome mbirale bayale ngaru mo yu anda ibulebirabe toba haga. Ani ndoyago. Ko bulene ogoni ale ngagome mbirale bayale mo yu anda naibaga tigua ko biyagonaga lini ogonibi dolebira. ³² Ani biragome tini mali dewa nahe wene dege kaore agalime ira hongone anda halu kago dibu wahagadagua abale homolebira. ³³ Wali agali uruni ti pu mbira mini gerebi lini daga bayale do girigerelo ngagoyu ainde boga nabi wene dedaore ko halu tagalopebe biagagobi ka. Ti ira olibe lini dole pabua balu kagoyu lini bayale nade ko halu tagalo wahai hagagobi dege ka. ³⁴ Wali agali Ngode Datagaliwabehondo mini mbiraore nawiaga bu karu tinaga waneigini aguaneru naholebira. Ani bialu wali agali maru mana tigabi nabiaga hearume ti muni mbiraleru ohowa mo yu hayaru tinaga anda irame dai holebira. ³⁵ Waneigini aiya tombeha biru anda hagadagua mo hondo holenebi ke holenebi ko bulene mana tara tara bu miniha howa anda halu biatagi haga. Tinaga miniha mana ko bulene wu tolotagi kagome mana ko tara tara ngaru bialu haga ka, lalu Elibasa ibugua bi ogoni Yobohondo lamini.

Yobohanda lalu, Ngode Datagaliwabe ibugua i mo ko hayago helowa ai i biamogo bia laro, lenego ogo

¹ Yobo ibugua Elibasahondo ladai bialu lalu, ² Bi ogoniale i hale haabo henego ai lone hale habe mangaore ko. Tígua bi ogoni larimigome i biamogo ndo beremi. ³ Tígua bi nagalone ngago laabo halu kamigo ai lamaro angi buleberemibe. Tígua mini agialego wu howa ila lai loa haabo kamibe. ⁴ Anigo ina tihondo langerogo nde tí i bedogoria bialu i nde tí kamigoria kole nde áyu tígua ihondo bialu kamidagua dege ina tihondo bialu kole. Ina tí daraho kogo mo walia halu bi dewa lalu kole. Tíha mo ko holene anda íbu winidagola mogolo hendedogoni lowa walia halu ina ma bonge lalu bi laga bidole. ⁵ Inaga ne hari-gaha tí mo hongo holene bi lalubi tandaga nalu bedemigo emene ibira helonaga bi lalubi bi dewaore ledole. Ainde ina anidagua bialu haruyagua nde ogonidagua berogome tí biamogo agua bilodabe. ⁶ Anigo ainde inime ogodagua manda bido. Ina bi lalu biraruyaguabi nale waharuyaguabi uruniha galone mbira nawi dege. Uruni mbira berogola i biamogo bialu tandaga bidago ereba naholebira.

⁷ Ngode Datagaliwabe-o heneneore ina inaga hongo bo pirilape hai harigoni. Ani bialu ina inaga waneigini homai helarigoni. ⁸ Ina ila waitigi howa mo obiore helalu inaga tingini yólalu kuni dege kogoni. Ani bidago agali bu karume i de hondowa ina ko mbira birugola pani ngialu kebe tobaho ka. ⁹ Ngode Datagaliwabe ibugua i handabe manga howa ila waitigi haya. Ibugua ihondo keba timbuni howa biango dudume nogo tiaru

balu neme no didabaga biagadagua i mo ko halu inaga tingini bo budabaga binigo ngogoni.

¹⁰ Agali marume i mo ko holenaga i bedogoria ho mabu bialu tigua i hondo oba howa mege bialu tinaga gi habeme inaga denguini balu ka. ¹¹ Ngode Datagaliwabehanda agali mana ko biaga hearunaga giha i minu ya haya. ¹² Bamba nde i bayaleore hewaria Ngode Datagaliwabehanda ibuwa i mani yuwa bayagola ai bameore homo wahene tungulo mule ngogoni. Ibugua i mo ira lago ale mbira heledagola ¹³ ami agalirume ba ba lalu timume i duduraga howa balu kagoni. Ibugua inaga tombe dabame poda haealape helayagola tini dindini odopaya bida. Ngode Datagaliwabehanda i nde dara nahe kagoni ndobe. ¹⁴ Ami agalime waitigi handabe manga timbuniore halu wai hongo howa bialu baabo hagamadagua Ngode Datagaliwabehanda i hagira bialu hongo howa ila wai bialu ba dege bialu haabo ka. ¹⁵ Bamba nde i agali mini lene mbira harugo ainde áyu i yagibano howa taga pani nalu dindi abaluni bedo. Ani biruwa inaga yári aga bayaleru golo wahalu dara howa aga karulaganenaga ngaru mo karulo bedogoni. ¹⁶ Dugu dege bialu hewagola ainde inaga de darama bialu to howa inaga dengui arumahe koore bedogoni. ¹⁷ Iha ko bini mbira nawiore kogoyu genda ogoni iha bameore íbu nga. Ina mendeali kago mo ko holenaga mbirale mbira nabi henego ko. Ani bialu Ngode Datagaliwabehondo bi lalu howa inaga bu miniha ko mbira do nabi howa ibunaga deni tigabiore halu bi lalu henego ko.

18 Dindi-o ina bi larogo hale habe. I homaragola inaga darama odo paya birago ina darama ogoni hora hadambi nahabe. Darama o ngagome ihondo ko biniru Ngode Datagaliwabe lamialu mo tiga bulenaga olelo ngelabe. ✧ 19 Anigo áyu ogoni mbirali inaga bi lahaga dahuliya andagaha ka. I ko mbira nabi kogo ibu manda bu ka. Ani manda buwa ibugua i manani helalu inaga bi hongo howa laharagola wayali holebero. ✧ 20 Inaga nenege bu karume i hame nale howa mo nagalone haga ka. Anigo ina Ngode Datagaliwabehondo bi lalu dugu biaabo haruli. 21 Agalime ibunaga nenege kago biamogo biagadagua inaga bi lahaga biagome i Ngode Datagaliwabela bi lotiga buliya i biamogo bilo hamelo ko. 22 Irane i dindi ogoriani holene horo emene tubagi mali mbirabe be kirabe tobane ngagoni. Anigo nde i homene piaga hariga ngagoha poleberogo dindi ogoria i lone dai bulene nawulebira manda bido.

17

1 Inaga hongo piai haruago i homolene kaware hapara haragoni. Ai homalime i ibilonaga mali-aho nga. 2 Agali maru tigua i ho mabu bu howa mege bialu karia hendedo. 3 Ngode Datagaliwabe-o ina fla godi lalu bolangua habe nahe kogo. Mbirali mbira dombegua howa iha ko mbira nawida lalu inaga henge muwa bi lahelo helolene karulape. Anigo agali mbira ogonidagua bia holene naheda. Anidago ai ini degeme inaga bi laholene agali ogoni haradagua habelo hameledo. 4 Inaga

✧ 16:18: Pig 4.10, Ese 24.6-8 ✧ 16:19: Yob 19.25

nenege o karume i biamogo bibe nahe kago irane ina me agali uruninaga mini bayale gigabi wiaru mo wahai harigola tigua i bope holene dege mandabu ka. Anidagua bini kago ina ti bolangua nahelabe. ⁵ Ngode Datagaliwabe-o bamba bi mbira lagane ngago ogo, Mbiralime muni mbirale ngaru hame lowa ibu nenege kago bameore manani haru pu helayagua agali ogonibi ibu waneigini bu karubi tigua ko bibahende agali o biagome biyagonaga pani nolebira, lagane ngago manda bibe.

⁶ Áyu Ngode Datagaliwabe ibugua genda ogoni i mo ngidago hondowa wali agali bu karume ina denguiha hamiaga toloba halu kagoni ndobe. Ti bibahendeme ihondo mege bialu lala, Ai Yobohanda mana ko timbuniore bu heneyagonaga pani nalu kagonida, laga bialu ka. ⁷ Inaga bu miniha genda timbuni howa dugu biaabo halu kogome ina de to halu mbirale ngaru handabe nahe kogoni ndobe. Ani bialu ina tinginibi obu wahalukuni hangu bedogoni. ⁸ Wali agali mini bayalewi karume iha bidago hondowa ti mogo lowa lala, Ibu Ngode Datagaliwabe mitangi nabiga ka, laga. ⁹ Anigo ainde maru mana bayale tigabi bialu haga karu tigua mana ogoni wanaholebira. Tigua mana tigabi dege hongo howa bialu haabo holebirago waha.

¹⁰ Ai bi lone ladaba. Ani laramigo ina hale howa ti bibahende mbiraoreli hangubi mbira mini gigabi wulenebi manda timbunibi nawi degedane hondolebero. ¹¹ I dindi ogoria holene abale ereba haragonida. Mbiralime ina bu lowa hame timbuni lo wirugo damene ai nabibehe ko. ¹² I arumaha

bedogola ai inaga nenege bedarume lalu, Ani ndo í wá kagoha bedegoni, laga ka. Tigua lalu, Wá holene tagira ibulebirago í genda nahabe, laga. Ani laragola ina handalu koria aruma dege ngane hendedo. ¹³ Ainde homenerunaga dindiha hangu polene maliaho kogo dindi ogoni inaga anda holebira. I dindi ogoniha padogola arumame i bu dambi holebira. ¹⁴ Ina homalihondo i aba lolebero. Ngoe bomborume inaga tingini nalu bedaru ti i aiya mbaliniru lolebero. ¹⁵ Ani loleberogo ai genda tandaga bu ngaruni ereba halu mani i bayale holene mbira wiarua lo manda nabi kogo i aginaga mini dunubiaho holeberobe. I mani bayale holebere, lalu aiwa langulebirabe. ¹⁶ Ina handalu koria i lone bayale ho dai bulenaga mini dunubia ho holene homenerunaga andagaha pu kogoria wulubadabe, lalu Yobohanda lene.

18

Ngode Datagaliwabehanda agali ko biaga karu pani nelo miaga kago lenego ogo

¹ Yobohanda bi lai hayagola agali Suha dindiha howa ibini Bilidada ibugua lalu, ² Yobo ina bi nale ne hariga ndibulo angi birulebe. Ina minime mitangi ala buwa bi lariyagua nde iname í baba bi loleberema. ³ Ina manda nawi nogo bulumaga aleda lo manda berego agi. ⁴ Inaga miniha keba holene ngelo bedegome ini mo ko haregoni ndobe. Yobo ina agua manda bide. Ina manda bu handalu keria Ngode Datagaliwabe ibuguaibunaga mana biaga ngago wahalu ina hameledego hangu bilo hameledebe. Ibugua mbirali ko biragonaga pani

nelo mialu genda mo miaga ngago ibunaga mana
ogoni mo aribia naholebira. Ibugua mbirale
bibahende wabiai howa dindini heledaruni mo
wahalu dindi dege ngelo karulapedabe. Ibugua
dindi hari wedaru hela amu howa dindi hangu
ngelolene ngabe. Anidagua nabulebira ndobe.
⁵ Agali ko biaga karu ti ira hale lamu hundia
hagadagua Ngode Datagaliwabehanda uruni ti
mo hundia hai holebira. Ti lone nadolebira.✧
⁶ Anidagua biragola maru karume ko biaga uruni
andagaha hale lamu dowá ho ngaria nahon-
dolebira. ⁷ Agali ko biaga uruniale karume tini
ala hongo howa ibaga bu hayago ai áyu genda yu
halu ma podope halu hendeore ibaga bu hagaya.
Tigua agali mende kago ko bilonaga lo manda
bu hayagome tiniha dai bialu tini mo ko hagaya.
⁸ Agali ko biaga urunime uliha niaḡ wa ngago-
ria gabua minagadagua tigua ko biragome tini
minaga. ⁹ Gono ngagoha nogo egaru dedaligobi
agali ko biaga uruni tinaga ge do wiaabo haga.
¹⁰ Ti hariga poragoha agalime ega yari ge gono
ngagoha do ngaligobi wulebira. ¹¹ Mbirale mo
gi holene tara tara ti ibagabu kagoha ibai halu
talima ibaga biaga.

¹² Bamba agali ko biagaru ti homogo karulape
henego áyu tiha tubagi hai halu yagibano ka.
Ai ko holeneme ti poragoha mo ko hole manda
manda bida. ¹³ Homolenenaga warago nahen-
dene ko tara mbira agali ko uruni tiha anda ibalu
tinaga gi ge tinginiru mo ko halu homelolebira.
¹⁴ Agali ko biaga ibugua manda bialu ibunaga
anda munirume ibu holene mo bayale hene hole-

✧ 18:5: Yob 21.17

berobe tobaho karia dege ibu homolebira. Ibu homonerunaga andaha wali agali mo homa haga karia puwa ogoni ibu baba holebira. ¹⁵ Ibu ani homedagola mani ibu waneigini damenerubi ibu aria lenego mbira howa ibu andaga ogoniha napaluebira. Anda tabuanda karia wali agali maru bu karu tigua ibalu anda ogoniha ngubidagola ege tole dambini pauda ale mini saloba ngagome anda ogoni ngubirago mo ereba helonaga delolebira. ¹⁶ Agali ko biaga bu karuni ira piniha manda biragola yuni gilope halu gau lagadagua ti homai holebira. ¹⁷ Ani homaragola ti ala mini lene henego mani nde wali agali bu karume ti mitangi nahe embedaho waholebira. ¹⁸ Ti homa nabi dindini heangi nime wa hayagoha heneya. Anigo tiha homa anda ibirangi ti aruma kagoha warape holebira. ¹⁹ Ti biragola ti aria lenego mbira waneiginiyaguabi ti aguaneyaguabi mbira nahe bibahende homai holebira. ²⁰ Anidagua bidagola wali agali ni tagira ibiragohayagibi ni paliragohayagibi bibahende karume ogonidagua biya larago hale howa ti mogolai halu gi timbuni ho holebira. ²¹ Wali agali Ngode Datagali wabehondo mini mbiraore nawi howa yu tiga nabiaga karu tiha mo ko holene uruni ale anda ibugu bulebira, lalu Bilidadahanda Yobohondo lene.

19

Yobohanda Bilidadahondo ladai binigo ogo

¹ Bilidada ibugua bi lai heagola Yobohanda ogodagua ladai bini. ² Tigua bi laramirunime i biamogo nabi howa iha tandaga mo ngirimigo

angi lamaro buleberamibe. ³ Ainde tígua ì warape halu mo ko dewa harimigo tíni taga nabidabe. ⁴ Ainde Ngode Datagaliwabenaga deni ko mbira ìna bu hewagua nde tìnaga ndogo ìninaga koyane ndodabe. ⁵ Tígua handalu kamiria ì agali ko halu tíni bayale haruabe. Genda ni yu koruni hondowa ai ì agali ko kagoni lowa tígua ì mana laramibe.

⁶ Anigo ìna ko mbira nabioire henego o kogoni ndo laruyagoda. Genda uruni Ngode Datagaliwabehanda ìbunaga hameme ibiledagoni. Ì áyu ibuninaga gonoha do wiwaria hadedagoni. ⁷ Ainde Ngode Datagaliwabehanda ì mo ko halu baore bidagoni. Ani biragola ìna nde ì nabe wahaluhaha lowa ibuni olalu kogoni. Ani larogola ibugua mana tigabi bialu ìna larogoni hale howa ladai nabi ka. ⁸ Ibugua ì polenegoha pabe helai kagola ai ì polene diri nahende kogoni. Hariga wiaruni aruma holeneme dambi hai heleagola hariga handabe naheore kogoni. ⁹ Ibugua ìnaga mini mo ko heagola ainde wali agali bu karunime ì agali ko biaga kalo manda bidagoni. ¹⁰ Agalime anda mbira gialabaga biagadagua ibugua ì mo gialabagabu wa kagoni. Ibugua ì bayale holiya biamogo bulubadalo manda bu harugo. Ainde mini ogoni wirudaruni gialabaga bu wa kagoni. ¹¹ Ngode Datagaliwabehanda ìhondo keba halu ìbunaga waitigihondo bulene wiadagua ìhondo bialu kagoni. ¹² Ibunaga wai biaga ami agaliru ì andagaha hariga bama anda ibuwa abale ho mabu bialu ì minu bayagoni.

¹³ Ngode Datagaliwabehanda ì hamenerume ì yu wahaluhaha kaundiaha heleda. ìnaga nenegerume

i embeda haya. Inaga deni i dindi tarali hene mbaule haya. ¹⁴ Ininaga darama mandagiore-runibi nenegeore henerubi bibahendeme i yu wahalalu piyai haya. ¹⁵ Agali maru abale i andaga ibuwa palu hagarume áyu i mo embeda haya. Wali inaga biabe bia halu biragarume i agali tara handale halu piya. ¹⁶ Agali inaga biabe bihaga hearu olalu hewaria mbiralime ya lalu ini hewaria naibiya. Ina bi bayaleore lalu hewariabi tigua i dara halu hondo ibu nabiya. ¹⁷ Bi lole ne ha larogola ne harigaha howa ngu tagira ibirago handalu wali ini one bedagome i bedogoria kaware naibi ohaya. Ini hameneorerume i ko tara ale mbira hende tingi haya. ¹⁸ Waneigini biru hearume i mo ko halu mege biya. I heyalu dindi mbiraha pialu hewaria ihondo bi ko laya. ¹⁹ Iniore nenegerume i mangaore haya. Maru ina gubalini harulirume i handa tara halu erembira ngialu i warape holene manda biya. ²⁰ Ainde i obi kuni hanguore kogoni. Mo koore helayagome homabehe biru ngogonidago. Ainde i homolene hariga agileme pai haruabe.

²¹ Wali agali inaga nenegeru-o Ngode Datagaliwabe ibuninaga gime i minu bayago. Ainde i dara halu are ladaba. ²² Tiguabi nde Ngode Datagaliwabehanda i mo ko halu biyadagua dege beramibe. Áyu mo koheore bedogoni hendedamigo hondowa nde tinaga bime i bope dege haramigo agi.

²³ Ainde inaga bi ogo ereba nahe manda bi-aabo helonaga agali marume mbugaha gilibu wiyagua karulapeda. ²⁴ Inaga bi ogoni ereba nah-

elo agalime ege tole timbuni ngarunaga nabi tara tole podagame bi ogoni wiaabo helonaga gilibu wiyagua nde karulapeore ogoni. ²⁵ Anigo ai Mbirali ihayagi howa tigatiga lalu biamogo bulene kalo manda bido. Mani ogoni ibunime bi lotiga buliya biamogo bule ibulebira. ²⁶ Inaga tingini ogo ibu togo biyaguabi ina Ngode Datagaliwabe de handaore bulebero. ✧ ²⁷ Wali agali maru tigua hangume dege nahondolebira. Ininaga deoreme Ngode Datagaliwabe handaore bulebero. Ibuore hondoame homo tongolo handalu kogoni.

²⁸ Tigua ogodagua lalu kamigo nde genda ibalu karuni tene Yobo ibunigo ai iname i ko biyagonaga manani dabamiya lalu kamigoni. ²⁹ Anigo tini de handalu dege halimu. Bi urunidagua laramigome Ngode Datagaliwabenaga miniha ka lalu kamiria tini nde handa dai buligo. Ani biragola wali agali mana ko biaga kamiru Ngode Datagaliwabehanda ibunaga mana tigabi dabaga ngagoria ibu holene winidalo handa walia holeberamiore, lalu Yobohanda ladai bialu lene.

20

Agali ko biaga karu dindini tigi mbira hangu holebira lenego ogo

¹ Yobohanda bi lai heagola Namali Sobahanda ladai bialu lalu, ² Yobo-o i hale harene. Ina bi larigome i mo keba harigola ainde mini burugulo bedo. Anigo ina bi larigonaga abale ladai bero. ³ Ina keba bi larigome ina mo taga henego bedema. Anigo ina inaga bi uruni tigatiga ladai

---

✧ 19:26: Iba 17.15, 1 Ko 13.12, 1 Yo 3.2

bulene manda bido. ⁴ Bambaore Ngode Data-galiwabehanda wali agali dindini pigane wabu helayangi howa hama ibalu áyu kamagoria tagira ibidago ⁵ agali mana ko biaga kago ibu turu howa miniha dungulo holene henge emene tubagi dege wiagago í manda bidegoni ndobe. ⁶ Agali ko biaga ogonibi kagome ibu abale timbuni halu wali agali marunaga deni mini lene daliga haga. Hari daligaore hari beralibaha bolanguahe kaligobi haga. ⁷ Anigo agali o biago ibuni ti to ngago ngu bialu ereba hagagobi mo ko halu erebaore holebira. Ani ereba kagola maru ibu mandabi karume agali ogoriani haraligo agua biya. Áyu ibu ani kabe lolebira. ⁸ Agali ko biaga ogonibi kago ibu mbiraga emaga hendenege ereba hagadagua ibu ereba halu wali agali karumeibunaga dengui lone nahondolebira. ⁹ Ibu daluni ala hearia hendenege ai nahe lone nahondolebiraore. ¹⁰ Anigo agali ogoninaga waneiginiru ti aba ibugua yagibano karu mo hondo howa tinaga mbiraleru page bigi bini biaruru yadai bule yagibano uruni ti karia puwa dara halu biamogo bia lama polebira. ¹¹ Ibu igiri wene daliahe kaoreibunaga hongo biba halu abale homalu dindi abalu ale holebira.

¹²⁻¹³ Agali mana ko biaga kagome ko uruni hame timbuni lowa wali agalime tomo dendebiru mbira nalu howa abale mbedogo nabi ne hari-gaha hayu yu biragadagua mana ko yu haabo hagaya. ¹⁴ Anigo mana ko bialu kagome tomo bayale narago mbedogo biragola tomo ogoni ko tomia ale heba naragola tinaga tiniha howa mo ko haralidagua mana ko biragome kaubialu

ti mo ko holebira. ¹⁵ Agali ko biaga kago ibugua muni dabudaburu dewaore page minigo wu karia Ngode Datagaliwabehanda agali ogoni tomo dewa no karia tombeha balua howa magu taguiralidagua mbirale tara tara wu karu mo wahai holebira. ¹⁶ Agali ogoniale kago nogombi tomia pale ngagome mbirali hayaragola homaralidagua tinaga mbirale ilo mu bu ngarume ibuni bo waholebira. ¹⁷ Ibugua mbirale uruni mo mogobu wialu howa ibuni turu howa bayale holobobe tobaho heaore homalu turu holene ogonibi nahondolebira. ¹⁸ Ibugua muni mbiraleru erekui biabe bialu mo mogobu wialu hayaru ai mbirale uruni mo ngelowa turuho ha nabulebirago irane Ngode Datagaliwabehanda mbirale uruni agali mendeme mo yu pelolebira. ¹⁹ Agali ko ogoni ibugua yagibano bu hearu dara nahe howa ti hingedape halu tihondo mana ko bialu o tara tara howa ke halubi tinaga anda bu hearu ti karulo haga biya. ²⁰ Horo bibahendengi agali ogonibime mbirale mendealinaga ngago de dimagoli hama ibaga biaabo halu bame ha nabi hame dege timbuni lowa taya biaabo haga. Anidagua bialu kagola Ngode Datagaliwabehanda ti mbirale uruni yu helo wa naholebira ndobe. ²¹ Wali agalime tomo bayaleru ngagola abale nai hagamadagua agali ko ogonime mbirale dimagoli harago mo ya dege bialu mani mo yulene nawulebira. Anigo ibunaga holene ogoni tigi mbira hanguni halu ereba holebira. ²² Ibugua mbirale bayale dewa uruni mo wu kangi genda timbuni ibuha anda ibiragola ibuni dambi halu bope holebira.

²³ Agali ogoni ibugua mbirale dewaore mo wulene hamelo kaore Ngode Datagaliwabehanda ibu mbirale mulubadaruni keba timbuni ho howa genda tandaga tara tara ngaru mo ya haragola ibuha wu tolo holebira. ²⁴ Ibugua waitigirume wai biaga ayu tibu ne gadele aeaneme wabini mo yalu ibira handala ibu dibulilono ibida pialu karia timu boronosime wabini yayagome bade halu nogoba holebira. ²⁵ Ani nogoba haragola timume erembirahayagi dene ngarale bolatagi kagola dugulebira. Ani duguwa handalu karia agali ko biagoibunaga darama timu biagoria kago hondowa ibuni gi timbuni holebira. ²⁶ Iibunaga muni dabudaburu bayale mo mogobu wiyaruni bibahende mo ko hai holebira. Agali ko biaga biagobi ibu waneigini damene bu karubi bibahende ira dalude timbuni dedagoria dai helolebira. ²⁷ Ai hari daligame agali ogoninaga ko ngaru bibahende ha pani haragola dindi ngagome agali biago manani howa ko birigoni lalu latagi helolebira. ²⁸ Ngode Datagaliwabehanda ibu baba keba timbuni haragome iba li timbuni ibalu mbirale mbira yu wa nahe yu piai hagamadagua ibunaga muni mbirale wiyaru mbira ibira nahe hilu yalu piai helolebira. ²⁹ Ngode Datagaliwabehanda agali ko biaga karunaga pani ogonidagua mule lowa manda manda bu kago ti kagoa ibilalu bo wahai holebira, lalu Sobahanda Yobohondo lene.

21

Agali ko karu tinaga holene bayale nga lenego ogo

¹ Yobohanda Sobahondo ladai bialu lalu, ² Tígua ina bi larogo baya hangu hale hadaba. Ai tigua ogonidagua birimiyagua inaga bu miniha mo palia holeberemi. ³ Ina bi ala loliya hondo bira. Ina bi lai kogola Soba ina i mege bialu bi loa biyagua nde ani labelo. ⁴ Ina bi o larogo agalihondo ndo laro. Ina Ngode Datagaliwabehondo bi lalu kogola ai ibugua ihondo bi ladai nabi kagome inaga miniha tandaga timbuni biragola kogoni. ⁵ Tígua i handayaho biruwa tinaga gi hayalu mogolo biralimu. ⁶ Mbirale ko gendabi damene iha ibiyaru mitangi bu dai bialu koria ini mogo lowa tingini duru laruli.

⁷ Agali ko biaga karu Ngode Datagaliwabehanda ti dindini lu halu hodagua helagayago aginaga helagabe. Ani helalu tini mo timbu halu mbirale muni dewa mialu mo homogo helo helagadago irane agibe. ⁸ Agali uruni tinaga waneiginibi aguanebi dewaore bu karu ibu kane dege ti anda hai harago hendelo helolebira. ⁹ Ngode Datagaliwabehanda agali ko uruni ti kagoria genda mbira naibilaga kagoni. Ti one waneiginibi bayale dege halu tiha gi holene mbira nawiagaya. ¹⁰ Tinaga nogo bulumaga wangabe karume angibuni karu hende laragola urunime igini wiraru mbira ko nahe bayale dege hono yu haga ka. ¹¹ Agali uruni tinaga waneigini dewaore karume nogo sibi igini pora bialu gini biagadagua turu hagahaga bialu ka. ¹² Agali maru ngida bagaru tabage bagaru pilipe lagaru tigua mbirale uruni biragola waneigini uruni tigua turu howa mali lialu iba ganabi lalu haga ka. ¹³ Agali ko uruni ti dindini holene

bayale dege wiaabo hagaya. Ti homarangi tini genda tandagabi mbira nahe bayale paliagadagua homalu homenerunaga andagaha hole piagaya.

¹⁴ Tigua Ngode Datagaliwabehondo lamialu lalu, Iname í talima ibule ndo kamago í ina helalu pobe, laga ka. ¹⁵ Tigua la dege bialu lalu, Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore ka layago iname ibunaga biabe biahaga holomaya ibu aigo kabe. Iname ibuhondo bi larimayagua nde mbi-rاله ibuha howa ibini bayale agile mo yu hole-beremabe. ¹⁶ Agali ko biaga uruni tinaga hongoni howa mbirale bayale ngaru ngelo hagago uruni tinime erekui biabe bialu mini ndo yu haga. Ani biaga kago manda bialu ina tinaga bi hale howa talialu nabulebero.

¹⁷ Ngode Datagaliwabehanda agali ko biaga karu halu dewa balu homelaga ndo bada. Ani bialu mo ko holene ngarubi tiha dewa naibilaga. Ibugua agali ko biagarume ko biyagonaga keba howa tiha genda dewa mo miaabo nahaga ka. ¹⁸ Datani ko gaule ngaru puyabu ibiragome hilo yu piagadagua Ngode Datagaliwabehanda agali ko uruni pani miaabo nahagaya. ¹⁹ Tigua bi ogodagua laga kami, Ngode Datagaliwabehanda agali ko biaga bu karume ko biyarunaga pani tinaga waneiginime na aribia helaga, laramili. Anigo ina mandabu handalu koria anidagua bulenego tiga nabitago Ngode Datagaliwabe ibunime agali ko biaga karu tini ko biyagonaga pani nolene mo ngiyadalo manda bilo pani tiniore nelo mulene nga manda bido.✧
²⁰ Tinimeore ko biragola Ngode Datagaliwabe

✧ 21:19: Yob 5.4

Hongo Haiheore kagonaga keba holene mo walia hayadalo manda bilo pani tini nelo mulene nga. ²¹ Agali uruni ti dindini holene ha maro birangi homalu tinaga one waneigini helalu homayago agua haruabe lo manda bulebirabe.

²² Dahuliyaliru ti nde ina agali kama ale ndo kagoyu Ngode Datagaliwabehanda uruni tibi mo tale biaga ka. Anidagua biaga kagodago ainde iname ibuhondo mbirale bayale ogo ale bibe lalu lawai habehe mbirali ai kabe. ²³⁻²⁴ Wali agali maru ti dindini holene bayaleoreni hearia handaru. Tiha genda tandaga holeneru mbira anda naibi haabo halu tinginibi ko nahe homolene tuore hayagola homame ngola haga biya. ²⁵ Wali agali maru nde ti dindini holene kooore haga biyaria handaru. Wali agali uruni ale heagome tiha turu holene nawi tandaga gendala haabo halu homame ngola haga biya. ²⁶ Anigo wali agali bibahendeore homagane howa homaliha palialu ti ogobi dege dege haga. Tinaga tingini ngagoria himi ngoerume biru ngoai haga.

²⁷ Ai t́naga mini ngamigo i manda biaiho ko. T́gua i bope holene dege mandabu bedemi. ²⁸ T́gua bi laramigo mbirale mo ko holene ngago damene agali timbuni ko biaga ibuha ibalu ibu damene bu kagoaha mo ko halu maru karume lone handa nabi ereba hai holebira, larimi.✧ ²⁹ Anigo t́gua agali dindi mbira mbirani pu íbu biraruhondo lalu agali ko biaga karu tiha agi biagabe lalu bi hale nahe kami bada. ³⁰ Uruni tigua t́ langialu, Ngode Datagaliwabehanda keba

---

✧ 21:28: Yob 18.15, 18.21

halu wali agali dindi mbira mbirani bu karu pani nelu mirangi ibugua wali agali ko biaga karu pani mialu bo wanahe ti bayale helo wahaga, lalu langigi bulebira. ³¹ Anidagua biaga kagodago ai agali ko biaga kagohondo, Tí ko birimi, lowa dabaki bulene ai kabe. Tigua ko birimi lolenebi ko biyagonaga pani nelu mulenebi mbirali naholebira. ³²⁻³³ Agali ko biaga uruni ti homarangi wali agali dewaore íbu ngoai howa homenenaga tingini homaliha mo yu puwa hora haga. Ani bialu agali marume tinaga homali baya hangu handayaho helagaya. Ani bidagola agali ko uruni ti tinaga homaliha ema nabi palu wiagaya. ³⁴ Mbirale uruni biaga wiago mitangi berogola tí agali bi nagalone dewa laga heago ale howa ihondo ke halu kamida lo manda bido. Tígua mandabu handalu kamiria bi ogoni aleme inaga miniha mo hongo holobadalo manda bidemibe. Daraba bi ogonime i emeneorebi mbira biamogo nabioire ndobe, lalu Yobohanda lene.

22

Yobo mini beregedayagua Ngode Datagaliwabe ibugua ibu mo bayale holebira lenego ogo

¹ Yobohanda bi lai heagola Temana tanoali Elibasahanda Yobohondo lalu, ² Ina agali damene kamarume Ngode Datagaliwabe kago mbirale mbira biamogo bibehe kamabe. Ani nabibehe kama. Agali mini gigabiwi karumebi nabibehe dege ka. Agali tini hangunaga biamogo bigi bibehe kagoni.✧ ³ Ína mandabu handalu keria

---

✧ 22:2: Yob 35.6-8

ínaga mana tigabiore bialu kegome ainde Ngode Datagaliwabe ibunaga biabe bilo biamogo bia holebirabe. Ani bialu ína mana bayale beregomebi Ngode Datagaliwabe ibu bayale helonaga biamogo biagabe. Ani ndoyago. ⁴Ína Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagonaga andaneha howa ibu mitangi bialu lotu lalu haga keyagua ína mandabu handalu keria ani bialu kegonaga ibugua í manani helowa mo tiga bulebirabe. Anidagua nabulebira. ⁵Yobo-o ína ko dewaore bialu haridagome íha ko ngelo bedegoni ndobe. Anidagua biridagome Ngode Datagaliwabehanda í manani heledagoni.

⁶Ína mana ogodagua birida. Ínaga nenege hearume mbirale wiaru dano hole ngi layagola dano helo muwa mani dano hanga lalu tinaga mbirale mbira yu howa tinihondo miadai nabi yu haabo harida. Marume tinaga aga golo ngiyagola ína tinaga aga dano haridago yadai nabi yu haabo harigome tinaga tingini dagare ho helarigoni.* ⁷Mbirali iba noa howa kembobe lebolaho heago hondowa iba nelo hambu mia nabirida. Mendeali garibilo heago hondowa tomo nelo namirida. ⁸Í agali timbuni mini lene howa mbirale bibahende íni hameledego ale bulene karulape manda birilida. Agali mendenaga dindi wiaru ína bame karulo harida. ⁹Agali homeneru one dalo berearume ti biamogo bia lama ibiyagola

---

* 22:6: Áyu mana Yobohanda birida lalu Elibasa ibugua layadagoni Isaraele wali agalime nabulene nga lalu mamali mana lowini nga. Te ogoninaga Haru Tagira Penego 22.26-27 handalu Loma Binigo Mo Miaganaga Biabe 24.6, 10-13 handa dege bibe.

ína ti biamogo nabi howa bo pelarida. Waneigini aiyá abala homene karubi nde ani dege bialu ti biamogo bulene nahe howa bayale helonaga ína biamogo nabi bame helo waharida.✧ 10 Ína mana urunidagua bialu harigome ai áyu í mínu yania halu mo ko holene abale íbu ho mabu biai halu í mo gi haragoni ndobe. 11 Aruma ale timbunime í bu dambi heagola ína mbirale mbira handa amunana bialu handabe nahe bedegoni. Ani bialu iba li timbuni aleme í bu dambi henego bede.

12 Yobo-o ína yakundi bu karuni de handadaga halu hari daligaha kago hendedegoni. Ngode Datagaliwabe kago ibu daligaore howa yakundi biaruni handadali howa de handaga ka. 13-14 Urunime ínaga mini mo heya haragola ína ogodagua laga ke. Ngode Datagaliwabehanda agile dege manda bidabe. Ibu hari daligaoreni ibagabu kagola hari beraliba mindibigome ibu ho ge halu aruma holene ngagomebi dambi halu bidagola ibugua inanaga dengui nahondolebira. Ibugua mana iname beremago de hondowa ko birimago agua hondolebirabe.†

15 Anigo Yobo í agua manda bide. Í hariga ko ala tawe agali mana ko biaga hearu ti pene ngagoria lone pole hongo ho kebe. 16 Agali uruni ti dindini lu haludagua nahe heaore dege abale Ngode Data-

---

✧ 22:9: Man 15.7-11 † 22:13-14: Ainde Elibasa ibugua Yobonaga mini wiago manda nabi howa lene bada. Yobo ibugua ala lenego ogo, Ngode Datagaliwabe ibugua wali agali ko biaga karu pani mialu bo wanahe ti bayale helo wahaga ka, laya. 21.29-33 ngago de handabe. Ai Yobo ibugua bi ogo, Ngode Datagaliwabehanda agali ko biaga uruni de nahende howa ibu ha do haruabe, naleya.

galiwabehanda tinaga dindi ogoria holene biba helaga biya. Anda mbira iba angeni haparaho kago iba li timbuni hongoheore ibalu anda gial-abaga bialu ibame yu piai hagamagua agali uruni mo ko halu bo wahai haya. ¹⁷ Agali uruni tigua Ngode Datagaliwabe erembira mialu lalu, Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibugua inahondo agi bulubadabe, lene. ¹⁸ Anigo tigua Ngode Datagaliwabe ibunime mbirale bayale wiaru yu helaga biyago manda nabiya. Anidagua biyagonaga ina agali ko uruninaga bi larago hale nahe wahalu tinaga mini ngago i talia nabulebero.✧
¹⁹ Agali ko nabiaga tigabi karu tigua Ngode Datagaliwabehanda agali ko biaga uruni pani mirago hondowa ti turuho haga. Mbirali ibuha ko bini mbira nawi kagome ko biaga karu hondo oba halu mege biagaya. ²⁰ Tigua mege bialu lalu, Waitigi uruni mo ko hai haya. Ani bialu tinaga mbirale bayale wiaru damene bibahende iraha dai hayagoni ndobe, laga ka.

²¹ Anigo Yobo-o hale habe. Ai áyu Ngode Datagaliwabela bi mo tiga bialu lone mini mo mbiraore habe. Anidagua biriyagua nde ibugua í lone biamogo biragola bayale holebere. ²² Ibugua ihondo lawai holebirago bayuwa mo yaluibunaga bi langirago inaga miniha yu tiga bibe. ²³ Anigo ina genda yu keruni wahalu mini mo dindi halu Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagoha dai biriyagua nde ibugua inaga holene lone mo bayale helolebira. Ani bialu mana ko ini andaga bialu haridaru wahai halu

---

✧ 22:18: Yob 21.16

ko ngagoria nahe wandialu habe. ²⁴ Ínaga ngolo bayale mo ngeru dindi ko ngagoha mo waholene nga. ²⁵ Ani bialu Ngode Datagaliwabe ibuni ngolo siliba bayale uruni wiyagoria ho aribia helo helabe. ²⁶ Ína ogonidagua bialu Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagohondo mini mbiraore wia daibu hariyagua nde ibugua íhondo bayale biragola íha mo palia holene karulo holebere. ²⁷ Ína Ngode Datagaliwabehondo bi laregola ibugua ínaga bi larego hale halu mbirale ngi larego ngulebira. Ani biragola ína mbirale buleore lalu Ngode Datagaliwabehondo bi lo wirigo turu howa biai holebere. ²⁸ Ani bialu ína mbirale mbira bule lalu miniha magoyu harengi Ngode Datagaliwabe ibugua bule manda bu keru mo bayale holebira. Ani biragola í hariga poregoha wá kagoria pialu puabo holebere. ²⁹ Ngode Datagaliwabehanda mbirali ibuni mo yaraga halu kago bope halu mendeali ibuni mo dindiha haga kago pele mialu haru dai bulebira. ³⁰ Ibunaga deni íha ko mbira para nahe mana tigabi bialu kego hondowa ibugua wali agali ko biaga karu dara howa pele mialu haru dai biagadagua íbi ko mbira nabi keyagua í mo wialu haru dai bulebira, lalu, Elibasahanda lene.

23

Yobohanda lalu, Íha ko bini mbira nawida lolebira, lenego ogo

¹ Yobohanda Elibasahondo ladai bialu lalu,
² Hale hadaba. Áyubi nde ína miniha genda yu haabo kogonaga Ngode Datagaliwabela bi dewa

lalu haabo ko. Ina dugu bialu kogo wahole manda bialu koria habe naheore haragoni. ³ Ina Ngode Datagaliwabe ibu agoha kabe hondole hamelo kogoni. Ibuni godi hale hagani kalo manda bidole nde áyu ogoni abale ibu wanakuini pu kole. ⁴ Ani pu howa agalime godi hale haga deni howa bi lagadagua genda yu korunaga bi ini biamogo bilonaga latagi kole. ⁵ Ina bi ani ledole ibugua inaga bi ladai bialu agi larabe hondowa ibunaga miniha ogoale wiarua lo manda bidole. ⁶ Tígua manda bialu kamiria Ngode Datagaliwabehanda ıla waitigi halu ibunaga hongo gibiorehe kagome i bo hangedape holebirabe toba kamibe. Anidagua nabulebira manda bido. Ibugua ina bi larogola hale mia howa bayuwa hale holebira. ⁷ I agali tigabi howa ibunaga deni godi lole pu kole i ibula bi ladene bialu ledole. Ani bialu inaga bi hale howa ibugua tigatiga latagi halu iha ko bini mbira nawida lolebira. Ani bialu ıla godi lolene winigo bibaore holebira.

⁸ Ngode Datagaliwabe ibu ni tagira ibiragohayagi kabe toba howa hondo pirugola ogoniha ibu naheya. Ni paliragohayagi kabe toba howa hai bialu hewaria ogonihabi ibu nahe degeya. ⁹ Ngode Datagaliwabehanda ibunaga biabe dindi uyurahayagibi dindi abene unurahayagibi bialu hagago ai urunihabi hearia i nahende dege. ¹⁰ Anigo Ngode Datagaliwabe ibugua ina hariga porogoha bibahende ibu manda biai ka. Ibugua i abidabe hondole ba handayagua nde bayaleore ngolo aledane hondolebira. ¹¹ Ina hariga tiga

---

☆ 23:10: Iba 66.10, 139.1-3, Ya 1.12

tigaore ibuni piaga ngagoriani ibagabu haruli. Ina hariga ogoni wahalu mendeni pu tara nahe ko. ¹² Ibugua bi ledaruni ina mbira wanahe bibahende ledadagua taluwa bialu haabo haruli. Ibunaga bi dendebiore tomo dendebi tara tara ngaru bagi hene lowa nga.

¹³ Anigo Ngode Datagaliwabe ibugua mbirale mbira bule manda biyagua nde aiwa nabibe labehe kabe. Ibugua bule hame ledago biaore bulebira. ¹⁴ Ani biaga kago ibugua iha mbirale bule manda manda bu ngago biaiore holebira. Ibu miniha manda tara tara ngaru bibahende iname manda nabibeheore kamagoni. ¹⁵ I áyu ibunaga wanakuihayagi howa ibugua mana ogonibi biaga kago manda bialu koria i gi howa inaga gubalinha duru lalu bedo. ¹⁶ Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibugua inaga hongo bibahende bo pirilope hayagola i gi timbuni ho kogoni ndobe. ¹⁷ Abale i ogonidagua ndo henego ai áyu ibugua aruma holene timbuni iha ibilayagola i mo ko hene ndo. I Ngode Datagaliwabe kago mitangi bialu mogolo kogoni ndobe, lalu Yobohanda lene.

24

Ngode Datagaliwabehanda mana tigabi ndo bira, lalu Yobohanda manda binigo ogo

¹ Yobohanda laabo halu lalu, Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagome wali agali mana ko biaga karu manani howa ko biya lalu dabaki bule hene horo pongo nawi kagonida. Ainde wali agali Ngode Datagaliwabehondo mini mbiraore wu

karume ibugua ko biaga karu manani abale nahelaga kagonaga irane ti manda nabi ka. ² Mana ko biaga maru bu karume mendeali kagonaga dindi ti page karulole tubarini ege tole bere-lama pedago emene hela amu haga bialu tinaga dindi ogonibe toba helo ani biaga ka. Ani bialu mendealinaga nogo sibi kago hado page bialu tinaga nogo sibi kago hado mandagi biamaga ho helaga. ³ Agali ko biaga urunime waneigini aija abala homene karunaga nogo dongi kago hado page biaga ka. Ani bialu wali dalo bedarume mbirale dano haragola agali ko biaga urunime wali dalo uruninaga nogo bulumaga kago dano hangaragola yadai bule dano ko lalu wali uruni tini mitangi bu helonaga haru halu piaga. ⁴ Agali ko biaga urunime wali agali muni mbiraleru burupale karu mo gi haragola tini hameme mbirale mbira bibe nahe haga. Tigua gi timbuni halu agali ko biaga uruni kago hado nahe ti kaundiaha ha bagi haga ka. ⁵ Wali agali yagibano darabi uruni ti dindi ko wali agali nahaga ngagoha hama piaga. Ani pu howa ti mbirale mbira nolene nawio redagola nogo dongi gabuame tomo nagane aleru hai bima ibagadagua ti waneiginirunaga taya bima ibaga bialu holebira. ⁶ Tigua mendeali dalu ngagoha pialu tomo ko yu wahene ngaru ilu mogo bima piaga ka. Agali ko biaganaga pu mbira lini daga mini gerebi mabuha lini bogabi dedago agali biabe biahaga karume do yalu piai heagola yagibano uruni ti nde mani ibu aribia howa ko maru yu wahaga bini dedaru do naga.

✧ 24:2: Man 27.17, Min 22.28, Hos 5.10

⁷ Mbiraga tinaga tingini yi ho paluene mbirale mbira nawidagola bame dagareho paliaga. ⁸ Ti dindi hari ngagoha pu karia iba dalu ibiragome ti damiaga. Ani biragola tinaga anda mbira naheore bame howa ti hari uruniha egeanda kagoha pialu dalu tu biraga.

⁹ Agali ko biaga urunime wali dalo bedagoha pialu tinaga waneigini karu gililo yalu puwa tinaga garabaya biabe ale biaga helo haru piaga. Ani bialu wali agali yagibano karuhondo dano helo muwa ogoninaga waneiginiru mani dano hangaragola miadai bule dano ka lalu manda biaabo helonaga manane waneigini ogoni minu yalu piaga. ¹⁰ Anigo yagibano uruni ti aga bulene nawiore darabi mbira biraga. Ani biruwa mendeali mabu ngagoha widi gandulo ngago mo mogo bulene biabe hangu bialu howa tini tomo nolene mbira nangiragola garibi timbuniore lo haga. ¹¹ Tigua ira olibe bu karu dombeneha howa olibe lini dambialu ibane weli helo wabiaga. Ani bialu marume gerebi lini dedago dalu waini iba wabule ege toleni uli guabini ngagoha do ngelowa pingidelo geme hangedalu haga. Ainde ti ira lini uruni ibane mbira nole ndo biabe hangu bame bialu howa tinaga dendepe lebola ho haga. ¹² Tanoha agali ko biaga urunime wali agali mo ko hene hearubi homo wiarunagabi tigua dugu bialu ti biamogo bia lalu Ngode Datagaliwabe olalu ka. Ani olaragola ibugua tinaga genda wu hayadaruni mitangi nabi tinaga bi hale nahaga ka.

¹³ Ngode Datagaliwabehanda mana hameledago marume bulene hame nalaga. Ti dogu halu mana bayale bulene ngago baba waitigi

halu bibe manga haga ka. Ti wá holene hariga ngagoria pobe manga howa arumanaga mana ngago hangu bialu haga ka. ¹⁴ Egerebagiore ni natagira ibidaha agali ko biaga karume yagibano karu bo wahole tagira piaga. Ani bialu mbiraga mbirale ngaru mo page bule taya bialu haga ka. ¹⁵ Agali one bedaru kayu biaga karume ne lelo howa ne laragola ti abale pialu agali mende one baba kayu yu palue piaga. Tigua ani pialu mendealime ñ abogodalo manda nabilo tinaga dengui minu kabu bialu piaga. ¹⁶ Mbiraga pagealime anda ti dalu anda puwa mbirale uruni mo page biaga. Ani bialu horombe tinaga biabe biagadago bulene nakarulapedagola tini andagaha bira do haga ka. ¹⁷ Agali maru karume mbiraga ibagabu holene gi hagadagua agali ko biaga urunime ti mbiraga ibaga bialu horombe ibaga bulene gi haga ka. Aruma holeneme ti mo turu haga ka.

¹⁸ Agali mana ko biaga karu ti dindini lu naholebira. Iba li abaleore ibalu hilo yalu pi ai holebira. Tinaga dindi ngago Ngode Datagali-wabehanda ko ha laragola mo ko hai holebira. Ani mo ko hai hene ngagola mbiraoreli hangubi mbira tinaga gerebi mabu ngagoha biabe bule pi-

alu karia nahondolebira.* ¹⁹ Ni tandagabi dadali harangi dindiguni ngago do iba halu ereba ha-gadagua dege homeneru dalu ngago ha ko bialu hene homararu ti ogoniha haru pialu pu ereba-haga nga. ²⁰ Tinaga tingini ngago himiru ngoe be-daru tinaga tomo nolene dendebe taraore mbira nga. Ani bialu agali uruni mbirali abogo ogoria hene nalolebira. Ti aiyare bedagome embedaho waholebira. Ani bialu mana ko tigua bialu haga ngagobi ereba hai holebira.

²¹ Anigo ina bi ogodagua laro. Agali ko bi-aga karu tigua wali maru waneigini taba hanabe nahe bedaruhondo mana ko biaga hene. Ani bialu wali dalo agalini homene bedaru dara howa biamogo nabiaga dege hene. ²² Anigo Ngode Datagaliwabehanda ibunaga hongome agali mini lene timbuni karu bope halu homelabehe kag-

---

* **24:18:** Hobane ogoni howa lama pialu 28.28 ogoniha gilibu ngaru agali aiwa latagi henebe tobane wá nale nga. Elibasa ibugua bi halu tebira lenego nga. Ani bialu Bilidada ibuguabi nde bi halu tebira dege lo nga. Anigo ai Hiburu bi áyu yu kamagoha gilibu ngagome Soba ibugua bi halu ki hangu lene lalu gilibu nga. Bilidada ibugua lamaro binigo Be 25 gilibu ngago emene tubagiore nga. Ani bialu Yobonaga bi gilibu ngagohabi nde ibu nenegerume abale layagola galone timbuni biamagahe dege gilibu nga. Ani ngago hondowa agali mandabi bu hearume mitangi bialu Sobanaga minibi wini degego ai mani mo wahene bada lo manda biya. Tigua mitangi bialu bi ogoni 24.18-25 ogoriani Sobanaga bi gilibu nga bada leda. Agali mandabi uruninaga bi ogoni tiga tigabe be bame degebe tobara. Anigo iname Hiburu bi áyu gilibu ngagoria talialu lolene karulape kama. Ai Be 24.18-25 bi ogoriani gilibu ngago Yobohanda leneyagua nde 24.18-20 ngagoria ibu nenege biarunaga mini ogobi ngami ledago ani bialu 24.21-25 ngagoria ibugua tinaga mini wiago ladai bialu bi leda.

oni. Ibugua ko biaga karu ti dindini lu helo nahelaga ka. Ti homolene nga manda biragola ibugua tinaga holene maro bilaga ka. ²³ Agali ko urunime tini lo mitangi bialu lalu, Iha genda naibagago i bayale kogoni, laga ka. Ti ani mitangi bu karia Ngode Datagaliwabehanda horo bibahendengi agali urunime mana bialu karuni handayaho haabo haga ka. ²⁴ Ti dindini tigungandi hangu tininaga mini yaraga ho kaore balawaya dedaru abale gaulalu dogolo ibira hagadagua dege ti homalu ereba haga ka. Widi lini bogabi dedagola agalime irane gandulo wiagagobi ka. ²⁵ Ai ina bi larogo henene ndoyagua nde i ke howa laregoni lalu aiwa lolebirabe. Inaga ne harigaha howa bi larogoni bame bi dege larego lalu aiwa mo walia holebirabe, lalu Yobohanda lene.

25

Ngode Datagaliwabe deni wali agali nagalone kama lenego ogo

¹ Yobohanda bi lai heagola Suha dindi howa ibini Bilidada ibugua ladai bialu lalu, ² Ngode Datagaliwabe ibu hongo timbunihe howa ibugua wali agali handame ho haga ka. Wali agali bibahendeme ibu gibiore kago hondowa duru lai haga ka. Anigo ibugua hari daligaha karubi ngarubi bibahende mo palia holene karulo helaga ka. ³ Dahuliya andagaha dahuliyali Ngode Datagaliwabenaga biabe biahaga karu daga labe nahe dewaore ka. Ngode Datagaliwabenaga wa holeneme wali agali karia wa hadali nahaga agoha ngabe. ⁴ Ani kago ai ina dindi wali agali bu

kamarume inane mo bayale halu Ngode Datagaliwabenaga deni dodo mbira nahe bayale agua holedabe. ⁵⁻⁶Ibugua ege yakundi karunaga wá holene de hondowa emene ko hangu manda biyagua ainde ina wali agali dindinaga himibi ngoebi ale kamago de hondowa ina nagalone kamane hondolebira ndobe, lalu Bilidadahanda lene.

26

Ngode Datagaliwabenaga hongo ina wali agalinaga mini mandaru bolanguahe ka lenego ogo

¹ Yobohanda Bilidadahanda bi layago ladaí bialu ogodagua lene.

² Íore nde mbirali hongo nahe kago biamogo biaga agaliore mbirago í henedabe.

³ Ani bialu agali mini mandabi nawi í kogo hondowa ina agali mini gigabiwibi manda timbunibibi kegome í biamogo bialu harida. Ina hale ho berewagola ina bi bayale dewaore latagi harigoni ndobe.

⁴ Ína bi bayale uruni latagi habelonaga aiwa lamogo biyadabe. Ína í biamogo birigo ainaga dininime mo walia hayabe.

⁵⁻⁶ Agali homenerunaga dinini ti humbirini andaga dindi andane iba bedagoha ha do hayaguabi tigua Ngode Datagaliwabenaga deni ha do habe nahe. Ti Ngode Datagaliwabenaga deni dege howa ibugua ti de handaya haragola ti gi halu mogo lowa durulalu haga ka.

⁷ Ngode Datagaliwabehanda hari li kago wabuwa mbirale mbira naheha helene ka. Ani bialu ibugua dindi ogonibi dege wabu ngeleda.

Dindi ogo ibuni wulenedagoria ngelowa minu yaniaho haga mbira naheore ibuni winigoria wiaabo heleda.

⁸ Ani bialu Ngode Datagaliwabehanda hari daliga beraliba kagotha iba payadaga ho berelaga ka. Iba ogoni gendabiore bedagoyu ibame hari beraliba kago budalu pugulope nahaga.

⁹ Ainde ibugua ibunaga handame ho hagane dagia ngago hari beralibame mo ge haga nga.

¹⁰ Ani bialu iba solowara bedago birulene-ore ngagoria berelo tubari winigoria birimida dai bileda. Iba bira maro biledagoha mbiraga horombela ngola hagane tubari ogoni nga.

¹¹ Ainde Ngode Datagaliwabe ibugua keba harangi hari daliga li kago mogo timbuni lowa duru lalu haga. ¹² Bamba puya timbuni dama mbira mini Lahaba wiago ibugua Ngode Datagaliwabehondo mine hene. Ani biyagola Ngode Datagaliwabe ibuninaga hongo timbuni heagomebi mini gigabi wiagomebi Lahabanaga hongo heago bope halu iba solowara timbuni bereagobi ema nabi hendore berelo berelene.

¹³ Ngode Datagaliwabehanda ibunaga buhe loleneme hari beraliba timbuni heago pulo wahai halu hariha lone wa helene. Ani bialu Ngode Datagaliwabe ibuninaga gime puya dama ogoni ibida pialu hearia balu homelene.* ¹⁴ Mbirale emene uruni Ngode Datagaliwabe ibugua binidaru iname manda bialu miniha mo pehalu beremagome Ngode Datagaliwabe ibuninaga hongo timbuni

---

* **26:13:** Yobo 9.12-13 de handabe

ngago emene mbirahayagi manda bu kamagoni. Anigome inanaga manda ngamago bolangua ho nga. Ani ngago ainde ibugua ibunaga hongo ngago bibahende inahondo mo pani hai hayagua nde iname bi emeneorebi mbira labe nahe wulebira, lalu Yobohanda lene.

27

Yobohanda ibu ko nabioire lalu bi hongo howa latagi henego ogo

¹ Yobohanda bi laabo halu lalu, ² Ngode Datagaliwabe ibugua ihondo mana tiga nabi wiago biyagola áyu i mo ko henego kogoni ndobe. Ibugua inaga bi baya hangu hale howa ko birida nabida lalubi mo tale nabiyagola inaga miniha genda timbuni ho kogoni. Anigo Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore howa ibu haluhe kagonaga minini howa heneneore larogo. ³ Horo bibahendengi ibugua i homa nabi buhe lolene ngiaabo haragome ⁴ ina bi kobi inaga ne harigaha howa ke holenebi mbira nalole kogoni.

⁵⁻⁶ Anigo ina bi larogo hale hadaba. Áyu tigua ihondo bi larimigo damene heneneore larimida lalu nalolebero. I aiyahanda taba hanayangi howa hama ibinigo áyu kogoni howa iha ko mbira nawi inaga bu miniha Ngode Datagaliwabenaga deni ko mbira nabi bayale henego kodalo manda bido. Ina bi mbiraore ogoni dege laabo halu howa homalu waholebero.*

⁷ Agali maru ila waitigi halu karu nde Ngode Datagaliwabehanda pani mialu bo wahelo

---

* 27:5-6: Yob 2.9, 13.15

hameledo. Mana tigabi nabiaga karu pani mialu bagadagua dege mege biaga urunibi pani mialu belo hameledo. ⁸ Maru nde Ngode Datagaliwabhondo mini mbiraore nawi howa ibu talima napiaga karu ti dindi ogoriani holene ngago Ngode Datagaliwabhanda biba helarangi tinaga mini dunubia holene agua wulebirabe. ⁹ Tiha genda mbira anda ibirangi tigua ibuhondo biamogo bia lalu olaragola ibugua tinaga bi larago hale holobadabe. Hale naholebiraore ndobe. ¹⁰ Agali uruni ale kagome Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagoha turu holene handa walia holebirabe. Ibugua Ngode Datagaliwabhondo bi lalu holebirabe. Naholebira ndobe.

¹¹ Tigua Ngode Datagaliwabenaga hongo timbuniore kago manda bilimulo ina ti lawai holiya hale hadaba. Ibugua mbira bule manda mandabu ngago damene languliya hale hadaba. ¹² Anigo Ngode Datagaliwabenaga mana ngago tini handarimi. Ani handarimigo hondowa lone aginaga bi lako halu kamibe.

¹³ Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibunime agali ko biaga karubi mendeali kago bo wahaga karubi tihondo genda tandagabi tara tara nelu mule manda manda bu ngeledago uru. ¹⁴ Agali ko uruni ti waneigini dewaore heaguabi tinaga waitigirume ibalu bo wahai holebira. Ani bialu ti waneiginiru tomo nolene ndia holebira. ¹⁵ Agali maru yu wahene karu mani ti warago timbuni baragome homolebira. Ani homaragola ti onerume dara howa dugu bialu birulene henge nawulebira. ¹⁶ Agali ko uruni tigua muni silibaru dewa daga labe nahe tini andagaha mo wua howa

agaru mo wua ha dege buwa tini andagaha timbuni dewaore wiaga. Ani wialu mbirale uruni tinaga miniha nagalone ale ngama lo mitangi bu holebira. ¹⁷ Ani wua holebirago mani howa agali mini tigabi karume aga uruni karulo halu agali maru tigatiga biaga karume muni silibaru mo yuwa tini talebu tahaga bulebira. ¹⁸ Agali ko biaga karume anda bia bulebirago anda ogoni hongohe lu haabo naholebira. Anda ogoni gamuni anda abale budahole biradagua bialu mabuha andira nemanda bidago gialahole biralidagua bulebira. ¹⁹ Mbiraga tini palue howa tinaga mbirale wiyaruni bayale ngelalu paluebira. Ai egerebagi heyuwa handalu karia tinaga mbirale wiyaruni nawidane hondowa mogo lolebira.

²⁰ Iba li timbuni ibalu dindi anda bibahende namulai hagadagua mo ko holene tara tara ko biaga karuha ibai holebira. Mbirangani mo ko holene urunime ti puyabu hongoheme pulo waharadagua biragola tini dindi anda ngatoria naholebira. ²¹ Ni tagira ibiragohayagi howa puyabu hongo howa ibalu ti bibahendeore puloyu piaiore holebira. ²² Puyabu hongohe ogonime ti mo ko howaore baragola tigua puyabu hongohe ogoni ibalu pelo ti ibida pole manda bulebira. ²³ Anigo tigua puyabunaga hongo ngago helabagi habe naheore holebira. Puyabume ti hondo oba halu mbelebagabu yu pu waholebira, lene.*

---

* **27:23:** Bi hobane ogoniha howa lo ngago Yobo ibu nenege tebirali biarume abale layaru ale dege lo nga. Ani ngago hondowa agali mandabi bu hearume bi ogoni Yobohanda lene ndo agali ibu nenege tebirali biaru mbiragome lenego gilibu nga lo manda biya.

28

Manda bulenebi mini gigabi wulenebi agiha ngaria taya bibehebe lenego ogo

¹ Agalime dindiha uli timbuniore tombama anda puwa ngolo silibaru duguaga. Ani bialu tigua ira timbuni delowa ngolo silibaru ira ogoriani delalu dodo para karu do taulo waharagola ngolo siliba uruni baya ngiringarale wiaga. ² Ani bialu tigua ege tole aeane taya bulebi nde dindiha uli timbuni tombama anda piaga. Ani bialu tigua ege tole goba palego irani delaragola goba ibuni tagira ibaga. ³ Tigua uli unuraore ege tole tara tara dindihaore padago mule tombama anda piaga. Tigua hale lamu yalu pialu uli ogoniha wa haragola ege tole panigi ngaria dugu yu tagira ibaga. ⁴ Tigua uli uruni kaundiaoreha wali agalime napiaga ngagoria tombaga. Ti hangume howa uli ogoni tombaga. Tini pume hende howa daliape halu biabe ogoni biaga ka. ⁵ Agali marume nde dindini tomoru hangalu haga. Anigo maru dindi ogoni uliha biabe bialu ege tole ngago bo polobaga bialu dindi ngago mo beregeda beregeda buwa dindi andaneha irame do taulobagabu ngelaga. ⁶ Agalime ege tole mindibi hari mindini handalehe baya taraore mbira mini sabaea laga ngago dindiha ege tole ngagoha padaria duguaga. Ani bialu ngolobi dindiha dege duguaga nga. ⁷ Ega nenebi bodo hariawe bedarumebi gundu uli dindiha tombama anda penedago nahende beda. ⁸ Budi gabua laiono karubi nogo biango gabua tara tara bu

karubi ti bibahende gundu uli uruniha anda napene haga bida.

⁹ Agalime dindi hongohe ege pale ngagoha tombalu hari tene ngaru bo haealabaga biai haga. ¹⁰ Ani bialu ege tole ngagoha uli tombama anda piaga. Tigua tombama anda pialu howa ege tole bayale tara tara padaria handa walia hole bayuwa handaga. Ege tole uruni muni timbunime mi-agaru wiaga. ¹¹ Agali biabe biaga karume uli tombalu karia iba tagira ibiyagua iba uli ogoniha biru tololilono payapai haga. Ani bialu mbirale bayale tara dindiha wia do hene ngago mo yalu tagira ibaga.

¹² Anigo ainde iname mini gigabi wulene manda bulenela agoha ngaria mo maliyabe. Mini gigabi wulenebi manda bulenebi mulene dindi mbira agoha ngabe. ¹³ Mini gigabi wulenebi manda bulenebi galone taraore mbira muni tara alebi bolangua hai hene dunini taraore mbira nga. Anigo wali agalime ogoni manda nabi ka. Ani bialu mini gigabi wulenebi manda bulenebi dindini wali agali kagoria nawi. ¹⁴ Solowara bedagola dindi iba andaneha ngago libugua ogodagua lara. Mini gigabi wulene manda bulenela dindi ogohayagi nawi lara. ¹⁵ Iname ngolo siliba dewame yolo bule manda nabi wahama. Iname mini gigabi wulene manda timbuni bulenela munime yolo bibe naheore ndobe. ¹⁶ Ainde heneneore larogo iname ngolo baya taraore dindi mini Obia ngagoha howa duguini ngagome yolo bulene wiaguabi iname mini gigabi wulene manda timbuni bulenela

yolo bibe naheore. ¹⁷ Iname mini gigabi wulene manda timbuni bulenela mule lowa ege tole baya burugule tara ngarumebi ngolo bayaleme wabini yari tara tarabi ngaru yolo birimayaguabi urunime yolo bibe naheore daraba. ¹⁸ Mini gigabi wulene manda timbuni bulenela yolo bulene mbirale iba solowaraha wini yari baya taraore ngarumebi ege tole peleore iba wai ale ngarumebi yolo bibe naheore nga. Wali agalime halepangeha paliaga mbira mini pealo ogoni muni dewaoreme miaga. Anigo pealo yolo biaga ngadagua mini gigabi wulenebi manda timbuni bulenebi yolo mibe naheore. ¹⁹ Ainde ege tole ambuabi mini tobasa Sudana dindiha howa dugu yaga ngagobi ngolo irani delene baya taraore yolo miaga ngagobi ogonilabomebi mini gigabi wulene manda timbuni bulenela ngago yolo bibe nahe dege nga.

²⁰ Ai iname mini gigabi wulene manda timbuni bulenela agiha taya bulene wiaruabe. Mini gigabi wulene manda timbuni bulenela dalu mbira agoha ngabe. ²¹ Mini gigabi wulene manda timbuni bulenela libuni daluha bira do kagola wali agalimebi mbirale ema bialu piaga maru biru ngarumebi ogonilabo nahondolebi-raore. Ega hari daligaha yagaloyu ibagabu haggago urunimebi nole handabe nahe dege nga. ²² Homene dindi humbirini andaga ngagome ogodagua leda. Inabi nde mini gigabi wulene manda timbuni bulenela mini emene hale ha harugo ainde ina deme handa nabi ko, leda.

²³ Ainde hale haramine. Ngode Datagaliwabe ibuni hangume mini gigabi wulene manda tim-

buni bulenela libu daluha kago de hendeda. Ani bialu hariga ogoniha polene ngago manda bida. ²⁴ Irane ibugua dindi bibahende de handai halu hari daliganaga andaneha ngarubi bibahende manda biai ka. ²⁵ Bambaore howa Ngode Datagaliwabehanda magi manda bialu puyabunaga hongo mo tale buwa ibu karulape ngelene. Iba bedarubi magi manda buwa mo tale bialu iba solowara timbuni ngagoha birulene karulape ngadagua biradaba lene. ²⁶ Ani bialu Ngode Datagaliwabehanda iba dalu ibunaga mana mialu hari beralibabi hari dababi hari kulubi uruni ti hariga polene ngagobi mo mialu bini. ²⁷ Ngode Datagaliwabehanda mbirale uruni bialu henedangi ibugua mini gigabi wulene manda timbuni bulenela ngola hene. Ngola halu ibugua minibi mana wiagobi mo tale bini. Ani bialu mini gigabi wulene manda bulenela hongoge wiaabo helalu ibugua karulape lalu bini. ²⁸ Ainde Ngode Datagaliwabehanda ina dindi wali agali bu hemaruhondo langialu lalu, Mbirali ibu Anduane Homogo ini andaneha howa ko bulene ngaruhondo erembira mialu haga kagome ibu mini gigabi wialu manda timbunibi ka, lalu Yobohanda lene.✧

29

Yobo ibuni abale bayale henego mitangibu dai binigo ogo

¹ Yobohanda bi la dege bialu lalu, ² Ainde i abale bayale henegobi haruyagua nde karulapeda. Abale hewangi Ngode Datagaliwabehanda i baya

✧ 28:28: Iba 111.10, Min 1.7, 9.10

hanguore handayaho hene. ³ Ibugua i bayale wá kagoria ibagabu holiya aruma wiagoha wá holene hale lamu ibuni heagoria ibagabu haru. ⁴ Ainde i daliahe howa hongohē abale henegobiore hoa lo manda bido. Ngode Datagaliwabe ibuni inaga nenegeore howa ibugua i one waneiginiru i andagaha mbirale wiarubi baya hangu handayaho haya. ⁵ Horo uruningi dege Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibu ila haabo heagola inaga waneiginirubi ini heba mandagi haabo harima. ⁶ Ani howa inaga nogo bulumaga memerunaga andu ibaneru hambigi bialu haru. Ani bialu olibe lininaga weli ina be timbuni ege toleme wabu wiwagoha hambu tolo wigi biru.

⁷ Horo uruningi i tanonaga agali ala hene miniwi mbira howa tanonaga pabe panga haraba kawareni wali agali ngoai haga hama timbuni wiagoria tagira puwa agali ala hene miniwi maru wali agalinaga godi larago hale hole berearu baba mandagi biraruli. ⁸ Ainde i harigani porogola igiri daliahe hearume i ala bolangua holiya henge ngialu ti habagi haga biaga. Agali wahe ale berearume inaga mini yaraga howa i anda eberogola ti heyalu i biruliya henge ngiaga hene. ⁹ Wali agalinaga agali haguane karume ina bi larogo hale hole ti bi nale birama piaga. ¹⁰ Agali timbuni bu hearumebi bi nale dege biraga hene.

¹¹ Wali agalime ina bi larogo hale howa tigua inaga mini yaraga haga. Tigua mbirale ina mana bayale berogo damene hondowa ti turu hai haga hene. ¹² Ani biradago yagibano bu hearume ti

biamogo bia lalu heago ina hale howa biamogo biruli. Waneigini ti aija aba homene hearu ti biamogo bulene mbira nahe burupale bu hearu ina ti dara howa biamogo biruli. ¹³ Ani bialu wali agali ti mo ko holene kaware wiagola ina ti biamogo birugola ti turu howa Ngode Datagali-wabehondo kai lalu i mo bayale habe lalu bi la haga biaga. Wali dalo berearu ina biamogo bigi birugola ti turu halu tinaga bu miniha dungulo biraga. ¹⁴ Horo bibahendengi ina mana bayale tigabi ngaru hangu bialu haabo hewagola mana bayale tigabi uruni ini tingini yari ale karulo haru. ¹⁵ I maru de kohe hearunaga de hendelo de ale halu ge kohe ibaga bialu napiaga hearunaga ge ale i haru. ¹⁶ I yagibano hearunaga aba ale howa ina ti baya hangu handayaho haru. Agali maru i manda nabi de nahendeneru godini haru ibugu biyagola ina biamogo bialu tinaga bi la haru. ¹⁷ Ina agali ko biaga hearunaga hongo bope halu burupale darabi bu hearu agali uruni giha hearia mo wialu pelaga biru.

¹⁸ Ina mandabu handalu hewaria ainde i dindi ogoria lu howa ho dagua halu ini andagani miniha mo palia holene karulo biruwa homa hangu mali-aho biruloboda manda bu haru. ¹⁹ Ira hongoheme pini dindiha pialu iba dindi andaneha bedago mialu mbiraga pibiya ibira haragome yuni iba mialu biragola ira hongohe kaligobi i holeberobe tobaho haru. ²⁰ Wali agali bibahendeme i mitangi bialu agali mini leneore lalu haga heneya. Inaga hongo karulape kogonaga turu halu biabe hongohe ngaru biaabo halu holeberobe toba haru.

²¹ Ina maru hearu mana bayale ogobi bulene

nga lalu lamigi birugola tigua bi nale baya hangu haleho biraga biya. ²² Iba dalu ibalu dindiha anda poralidagua ina bi laga birugo wali agali tiha anda pugu biya. Ina bi lai harugola bi laru aria latago holene mbira tigua nayi degeya. ²³ Ani howa tigua inaga bi larugo baya hangu haleho bira dege biya. Tigua iba dalu naibi gaea biaho winigo ai iba dalu pigane ibiragola turu hagamadagua ina bi laga birugo hale howa turu timbuni haga biya. ²⁴ Agali damene hearu tihondo hambio hondo habe laga birugola agali timbuni mbirame ti mo bila hayabe toba howa mogolo handaga biya. Ani bialu inaga wanakui walo mialu ti baba bi lalu oba tabirini halu birugome ina tinaga miniha mo hongo haga biru. ²⁵ I tinaga agali haguane haradagua howa ina ti bayale helonaga tinaga mini haru helo mo tiga bialu haruli. Kinime ibunaga ami agaliru baba hagamadagua ina ti baba haabo haruli. Mbirali homaragola dara dege howa dugu bialu bedaria miniha mo hongo hole bi lagadagua ina ti baba bi ani laruli, lalu Yobohanda lene.

30

Yobo ibuha genda tagira ibiragonaga bi lenego ogo

¹ Yobohanda laabo halu lalu, Ainde áyu agali yagibano waneigini bu karume ibalu i mege bialu hondo oba haga bira. Ti aba nde wali agali bu hearunaga deni ko yagibano howa tigua mbirale bayale mbira bibe nahe hene. Ani heagola inaga biangome nogo sibi haru heago biamogo bibe nahe kago manda buwa ti nogo haru hole pudaba nalaruli. ² Ina handalu koria ti biabe bulene

hongo nahedane hondowa inaga biabe bia hole ibidaba nalaruli. ³ Agali uruni ti tomo nolene nawi howa obiore halu tinaga tiniha tomo noa haabo ho haga hene. Ani howa ti dindi ko wali agali nahaga iba dalu naibaga ngagoha ibida pialu ogoniha tomo nolene ko nanabehe ngaru ilu yuwa naga hene. ⁴ Ani bialu mbirale ko kaubi anda ho karunaga yuni pinibi bu naga hene. ⁵ Ani nalu haga henego ai andaga wali agali bu kagoria dai biragola wali agali bu karume pageali bo tali-radagua bialu talu pelaga hene. ⁶ Anidagua bira handala ti ibida pialu dindi hau ngaruhabi ege-anda karuhabi ho palia edede bima ibaga bu haga hene. ⁷ Tigua dindi ko wali agali nahaga ngagoha ira yuni tilatilabi bu karu teneha ibagabu howa nogo dongime korana lagadagua lama ibaga bialu haga ka. Ani bialu tini ira karu andaneha gumba biru ngoai haga ka. ⁸ Wali agali andagaha bu hearume ti bo taliya handala ibida pu henego ai ti ko yagibano mini nawiore bu ka.

⁹ Ani biaga biarume i mege buwa iba ganame i guralu ka. Tigua i ko habane nabulene mbira o bedagonida lo manda buwa inaga mini lalu i mo ko haga bialu ka. ¹⁰ Tigua i koore mbi-rada lo manda bialu i de hondolene mangaho ka. Ani bialu tigua i bedogoria kaware nahe kaundia ka. Ani howa tigua kaware ibiyagua nde inaga denguiha hamiaga toloba hole ibaga ka. ¹¹ Ngode Datagaliwabehanda i bope halu inaga hongo bibahende ereba hai helaya. Anidagua biyagola tigua i mege bialu gi nahe howa ihondo ko dewa bialu ka. ¹² Agali ko ngubi urunime

ihondo mogo nale howa dege bialu ka. Tigua *i* bedoria ibalu *i* la gungu bialu *i* bo talialu ka. Ani buwa tigua *i* bo waholenaga mbirale tara tara bialu ka. ¹³ Tigua *i* polene hariga ngaru hapai haga bidagola *i* ibida pobe nahe ko. *I* mo ko hene koore bedogo ainde mo koorene ko hole bialu ka. Tini hongo nahe kane hendedogoyu ainde tigua hongohe tingi howa *i* mo ko halu kagoni ndobe. ¹⁴ Ami agali dewaoreme tanoha wai pabe kago bo giala anda halu wai bule gerai lalu pugu pugu biagadagua tigua ibalu *i* baba wai bialu ka. Iba solowara bedago ibalu iba angeni puduhole biagadagua tigua ibalu *i* baba wai bialu ka. ¹⁵ Mbirale ko tara tara wiaru *i* ha ibalu *i* mo gibia halu ka. Puyabume ira yuni yu piagadagua *i* mini timbuni lene hewago ereba hayagonida. Hari beraliba kago pi ai halu hari mindini hangu haralidagua *i* naga mbirale wiwaru damene bibahende ereba hai hayagoni ndobe.

¹⁶ Homolene kaware ngagola *i* naga tinginiha tandaga dege handalu biraabo kogonida. ¹⁷ Mbiraga *i* naga tingini bibahende tandaga biai halu timume baradagua biaga. Ani bialu tandaga ogoni biaho wia dege bialu ereba nahaga. ¹⁸ Ngode Datagaliwabehanda ibunaga hongo gibiorehe kagome *i* naga tingini mo tara ale ho ngeledagonida. Agani yuwa ma mini ndibu lagadagua *i* hongo howa minu garabayabu ngeledagoni ndobe.* ¹⁹ Ngode

---

* **30:18:** Mendedagua lo beregedolene ogo. Tandaga ogoni timbuniore bidagome *i* pendegelo yu ibaga bilaragola *i* naga agame pauladai buwa *i* naga ma hongo howa bobia ka lolene manda biya.

Datagaliwabehanda dindi waru wiagoha *i* minu bape hayagola ai áyu *ina* galoneore mbira be abalu alebi dindi himu alebi bedogonida.

²⁰ Ngode Datagaliwabe-o *inaga* deni heyu howa *i* biamogo bia lalu kogoyu de handa hondowa *inaga* bi *ihondo* larogo hale nahaga kegonida.

²¹ *Ina* *i* dara emeneorebi nahaga kegonida. *Inaga* hongo ngegome *i* mo ko holenege dege mandabu kegoni ndobe. ²² *I* dabiabi ira yuni ale daliga baraga haregola *i* puyabume yalu pobehe bedogoni ndobe. Puyabume *i* yu pu waholebira.

²³ *Ina* *i* mo homa halu *i* dindi mbira wali agali bibahendenaga tu wia homanda mandabu wirigoha hama pu lolebereda lo manda bido.

²⁴ Mbiralime ibu mo ko holene kaware ngagola ibu biamogo bia lalu dugu bialu kagola ainde mendealime ibalu agali ogoni mo ko halu minu bolene karulapebe. Ani bulene nakarulapeore ndobe.

²⁵ Bamba nde agali genda yu hearu *ina* ti dara haga biruli. Maru mbirale nawi tubagiho karu dara timbuni haruli.

²⁶ *I* bayale haabo holeberobe tobaho hewaria ainde mo ko holene *iha* abale anda ibidagonida. *I* wá holeneha dege holeberobe toba ho hewaria ainde aruma holene me ibalu *i* budambi haragonida.

²⁷ *Inaga* miniha genda yu bedogome horo bibahendengi *iha* genda tandagala ibalu haabo ka. ²⁸ *I* hako kogola *inaga* dengui mo beregedalu mindibiore tara kagoni ndobe. Nime dalu ndo bame warago bedagome bida. Wali agali bu karu ti dege dombeneha howa

i biamogo bidaba lalu hale halu kogola tigua *i* biamogo nabi kagoni. ²⁹ *I* tandaga timbuni nalu

howa *ina* dugu biango dudume dua laradagua bialu ega yarime kua laradagua bialu kogoni. ³⁰ *Inaga* tingini mindi bialu yogo biragola *inaga* dongone o lagalopaya bialu kogonida. Ani bialu warago ogonime *inaga* tingini mo poboyogo bia ka. ³¹ Bamba nde *i* bayale hewangi *ina* ngida balubi tabaga balubi pilipe lalubi turu holene-naga iba ganaru lalu haruli. Anigo ainde mbirale ngida balu pilipe lalu biaruane hale haruligo ai áyu homene dara holenenaga lo aribia hole íbu ngagonida, lalu Yobohanda lene.

31

Yobohanda ko mbira nabiore kogoni lenego ogo

¹ Yobohanda bi laho wialu lalu, *Ina* wandari bedaru dimagoli howa handayaho wiaabo nahole lalu bi hongohe lo winigo nga. ² Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagonime *ina* wali agali bibahende ta nabi kamarume birimagonaga inahondoibunime inaha bua birago ale biai hagabe. ³ Ibugua wali agali ko biaga karu genda yu helo mo miaga ndobe. Ani biragola genda ogoni ibugua wali agali uruni mana bialu bo hilo wahaga. ⁴ Anigo ai Ngode Datagaliwabe ibugua *ina* bialu hagago bibahende handai halu harigani porogobi manda biai halu de handai ka.✧

⁵ *Ina* wali agalihondo *ke* howa mbiraligo mbira mo hondo nahe kogoni. ⁶ Ngode Datagaliwabehanda *ina* biagaru baya hangu manda biai ho heagua nde *ina* ko lehe bini mbira handa walia naholebira. ⁷ Anigo *ina* hariga tigabi

✧ 31:4: 2 Bit 16.9, Yob 36.7, Min 5.21

ngaru wahalu de ibu ko ngaru hendedagoha pupe halu haruyaguabi Ngode Datagaliwabenaga deni i dodohe hewane handayagua nde ⁸ Ngode Datagaliwabe ibugua kayualime tomo i mabuha ngaru bu hanalu mabu dugua hai helelo. ⁹ Ai i nenegeali mbira ibu one ina dimagoli howa agalidago ibuni tagira poragola wali bedago kayu bule mayu haruyagua nde ¹⁰ i one bedago ibu agali wali agalinidagonaga garabaya biabe ale biahaga biruwa balawa wabule widi lini dambia halu berelobi agali maru karu haru palia ariri bilobi. ¹¹ Ani bialu ina agali mbira ibu one bedagoha mana ko biruyagua nde ini godini haru pialu mana timbuniore ngagoria pu helolebira. ¹² Mana ko uruni ira hungu ale howa wali agali daga. Ina nde ko uruni ale mbira biruyagua ira hungu ogome inibi inaga mbirale wirudarubi bibahende do gindulo wahara handala ini nde homalu homenenaga dindiha pu helolene nga.

¹³ Abale wali agali inaga biabe bia hagarume ihondo mbirale mbiranaga bi mbira leagola ina tinaga bi hale nahene wiagua ¹⁴ nde Ngode Datagaliwabehanda ina ko ogoni birudagonaga manani dabole ibirangi ina agua ladai buliyadabe. ¹⁵ Ngode Datagaliwabehanda i aiyana tombeha howa i wabialu wali agali urunibi nde ti aiyana tombeha howa wabini. Ngode Datagaliwabe mbiraore ogoni ibu hangume ina bibahende wabinigo ai ina bibahende mbiraligo bolangua nahe ogobi dege dege kamagoni.

¹⁶ Wali agali yagibano burupale hearuni ti ina biamogo buwa miaabo halu haruli. Wali mbira

ibu agalini homene dalo bereagua ina ogoni ibu bame berelo wanahe biamogo biruli. ¹⁷ Inaga tomoru ini hangu nole lowa habua buwa wia nabi waneigini aba aija homalu hono wahene karubi talebu mialu naruli. ¹⁸ Bambaore i igiri emeneni howa waneigini aba aija homalu howa hono wahene karu wali dalo bedarubi bibahende biamogo bialu haabo haruli. ¹⁹ Ai agali mbira ibu aga nabi howa dagare halu duru lama pialu hearia ina dagarenaga aga nami pelaruyabe. ²⁰ Napele howa ininaga nogo sibi herunaga irinime wabini dagarenaga aga winiru miruligo agua. Aga mirugome ibunaga tingini dambi halu poboyogo biragola inihondo turu halu kai lama piaga. ²¹ Ainde bi laruruni agali haguane karume henene lagane lelonaga ani biaga tingi halu ke halu waneigini aba aija homene karunaga mbirale ngaru mo page biruyagua nde ²² Ngode Datagaliwabehanda ini pani ngialu ininaga gi kirabali payaneha dogo mialu ibira helolene nga. Ani biruyagua nde inaga gi kirabali ani dogo wahelo waha. ²³ Ina Ngode Datagaliwabenaga hongo timbuni gibiore ngagome wali agali mana ko bialu karuni tiha ko genda tandaga bulene ngarume ti mana bialu yu helaga ka. Ani biagonaga ina gi timbuniore howa mana tigabi wiaru hangu bialu haruli.

²⁴⁻²⁵ Ina biabe hongo howa bialu munibi mbirale bibahende wiaru dewaore mo wirugo. Ai dewa uruni yu haruda lowa mine naharuli. Inaga ngolo muni mbirale bibahende urunimebi ini bayale holiyanaga bulubadalo manda nabi haruli. ²⁶⁻²⁷ Nime wa bayale halu egemebi wa hadege

biagola ina turu halu libunaga mini yaraga howa gamu gamu nabiruli. Libunaga mini yaraga halu ni egela kaundia kagoda lowa ibu nunu laradagua inaga gibi heba nunu nalarulioire. ²⁸ Ai urunidagua bialu howa ke haruyagua Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago erembira mirudago. Anidagua birudagonaga ini godini haru pialu mana bulene nga.

²⁹ Inaga waitigi heneru pani nalu mo ko haga biragola ina urunidagua biragonaga miniha haruore biyadalo manda nabiruli. ³⁰ Ina nde waitigi bu karuni ti mo ko halu bo wahabe lalu Ngode Datagaliwabehondo bi heba nalaruli. Horo mbiru ina ani bini wiagua ogoni kaguaore bu kogoni. ³¹ Inaga agali biabe biagarume lalu, Agali ibiraruni tomo ta nabi miai haga ka, lene howa ina maru nane napelaruli. ³² Agali maru dindi taraha ibu howa agoha paluebe tobaho hearu tagira palelo wanahe i andaga haru paliruli. ³³⁻³⁴ Agali marume mana ko ngaru buwa ya doho haga. Ogonidagua inabi nde ko buwa doho haruyagua nde i wali agali baba bi lole tagira ibaga nabi ini andagaha bira do holene karulape. Ani bule birugo irane wali agalime inaga ko mo doho harugo handa walia howa mo taga halu mege tara bulebiragonaga i bira do holene karulape. Anigo ina ko mbira buwa do naheore kogoni.

³⁵ Aiore nde agali mbiralime inaga bi larogo baya hangu hale mia howa hale helo hameledogoni. Ina ko mbira nabioire kogo lalu bi ogoni mo hongo halu ogodagua laro. Ina mana ko ngaru mbira buwa dongeho haruyagua Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagome bi larogo ladai bilo

hameledo. Ibugua i manani ibu helaga kago. Ai ina ko birugola i pani ngiyaruni uru birigoni lalu walia hole bebani gilibu ngeledale ³⁶ ina ogoni payani yu halu emboneni kininaga manda karularadagua karulo koleda. ³⁷ Ani bialu ina Ngode Datagaliwabenaga deni kini igini taga nahe pu hagadagua pu howa ina bialu harudaruni latagi hai halu koleda.

³⁸⁻³⁹ Ai ina mana tigabi ndo mbira bialu agali mbiranaga dindibi tomo hengererubi bibahende karulowa yolo nabi haruyagua nde anduane ogoni ibu tomo nolene nawi howa ihondo keba emene ndo holebira. ⁴⁰ Ai nde tomo balawa wabiaga mini widibi mende mini balibi mbiraleru hingedogoha ani puru datani karu andaho helo, lalu lene.

Ani lalu Yobohanda bi lenego ogoria lamaro bidagoni.

32

Elihu ibugua hale halu hearia bi layago ladai bibeheyane hendene go

¹ Yobonaga nenege agali tebirali biaru tigua handalu hearia Yobo ibuha ko mbira nawi ibu tigabi bayaleore ko lalu lo hongo hayagola tigua balalu bi maru lolene nawiyagola ti Yobonaga bi layago ladai nabi hangaho biraabo hene. ² Ani lalu beremigola igiri daliahe mbira ti bi lalu beremigoria biruwa hale ho berene. Igiri ogoni Baragele igini Elihu bereneya. Elihu ibu Lama hameigini howa Busu bamba henegonaga aria hene. Ani biruwa Elihu ibugua Yobohanda ibuha ko mbira nawi tigabi ko lalu Ngode Datagaliwabehanda

ihondo ko bialu ka layago hale howa keba timbuni hene. ³ Ibugua Yobonaga nenege tebirali biaru tigua Yobonaga bi layago ladai nabiyagola keba dege hene. Tigua lalu Yobo ibugua mana ko biyagome ko bini dewa nga lalu beremigo hondowa ibu keba halu bini. ⁴ Elihu ibu agali wahe ala hene tebirali biarume bi lelo hale ho berenego ainde ti lai heagola ibugua Yobohondo bi lamule manda bini. ⁵ Ibugua keba timbuniore henego irane agali tebirali biaru tigua bi layagome Yobohondo bi baya hangu ladai nabiyago hondowa keba hene. Ani hale ho biruwa Baragele igini Busu aguane Elihu ibugua lalu,

⁶ I igiri daliahe dege kogola tí nde agali wahe kami. Ani kamigo manda buwa ina tihondo bi lolene taga howa biraabo haru. ⁷ Ina mandabu handalu hewaria tí mali lu dewaore hene howa tíha mini bayale gigabi wulenebi manda timbunibi wu kamigoyane latagi halimulo biraru. ⁸⁻⁹ Anigo ainde mini bayale gigabi wulene agali ala hene kagoha dege ndo wiagada. Ai Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagonaga Dinini inaha ibalu ibugua dege ina mini bayale gigabi wulene ngiaga hayada. Anidagua bidagome ai agali ala hene wahe kago hangume ko bayalela mo tale biaga ndodane hendedo. ¹⁰ Anidago ina nde inaga mini ngogo latagi harogo tí hale hadaba.

¹¹ Ina tigua bi larimigo baya hangu hale halu mo tale birugoni. Tigua ndelaheore handalu biabe erekuibi bialubi mini bayale gigabiwi manda timbunibi taya bialu Yobo biamogo bule lalu harimigoni. Ani lalu hemigo hondowa ina tínaga bi larimigo bayuwa hale haru. ¹² Ai ina handalu

hewaria tí bedemiru aria mbirame Yobohanda bi layago ko laya lalu mo walia naharimi. Ani bialu tígua ibunaga bi layago bayuwa ladai nabirimi. ¹³ Anigo tígua mitangi bialu lalu, Ainde Ngode Datagaliwabe ibunime Yobohondo ladai bilo ina waholene karulapeda. Ina agalime ladai bulenego nakarulapedago wahama, loleberemi. ¹⁴ Yobo ibugua ìla bi nale howa ibugua tí baba dege bi laya. Anigo ibugua bi ogoni ìhondo lenedale nde ìna tígua ladai birimidagua ndo ladai bidole.

¹⁵ Ai Yobo-o de handa. Ìnaga nenege agali o bedarunaga mini emene tubagiorreda. Ani bidago hondowa ìna ti bime bope harigoni. Tigua bi mbira lone labe nahe tinaga ne hariga ndibulo biru wima pedagoni. ¹⁶ Ai bame bi nale heyu kago handa. Ìna manda bialu koria tigua bi lone lolene nayi ka lo manda bidogo ai ìna handayaho birulene nakarulapego ¹⁷ ìhondo bi maru lolebero. ¹⁸ Ìna nde bi maru ìhondo lolene manda bidogo ai ìnaga miniha yu donge holene hame naledo. ¹⁹ Ì bi lolene dewaore ìnaga bu miniha yidogo ai miniha yaanda ho bedoria ìnaga tombene nogo dongone beha waini iba hambu yidaria waini biru tolowa nogo dongone be pambulalu waini iba purogo lagadagua bibehe ko. ²⁰ Ainde ìnaga miniha genda nabi yabia bilo bi ogoni latagi holebero. ²¹ Ìna mbiralinaga bi lahowa nalolebero. Ìna mbirali la debodebo bialu bi dendebe nalolebero. ²² Ìna bi nagalone ngaru dewa laabo halu mendeali la debodebo bialu bi nalaruli. Mana ogonidagua biruyagua nde Ngode Datagaliwabe ìni wabiaga kago ibunime ì homoliya bo waholebira, lene.

33

Ngode Datagaliwabehanda agali mo tiga biaga ngago ogodagua lalu Elihuhanda lenego ogo

¹ Elihuhanda laabo halu lalu, Yobo-o hale harene. Áyu inaga bi ihondo larogo bibahende baya hangu hale hai habelo hameledo. ² Ina bi yidogo áyu ogoni dege latagi haro. ³ Ina bi latagi harogome í mo walia holebirago ogo. I Ngode Datagaliwabenaga deni agali tigabi howa ina mini tigabi bu habaneha wu kogo latagi haruli.

⁴ Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibunaga Dinini kagome i wabialu ibunaga buhe lolene iha pulaanda hayagome i holene karulo howa ema bialu ibaga bu ko. ⁵ Yobo-o ina abale heyalu ila lai la nabere. Ina ladai bulene karulapeyagua bi ina larogo ladai bibe. ⁶ Ngode Datagaliwabenaga deni iya ogobi labolabo kabagoni ndobe. Ibugua i dindime wabialu ibi dindime dege wabini kegoni. ⁷ Anidagua binigo manda bialu ina i hondowa gi nahabe. Ina iha genda timbuni mo ya halu mo gi naholebero.

⁸ Ina bi larigo damene i hale hai harugoni. Ina bi hongo howa ogodagua lari. ⁹ Ina mana ko mbira nabiore howa i Ngode Datagaliwabenaga deni ko mbira nawiore kogoni lari. ✧ ¹⁰ Ani kogola Ngode Datagaliwabe ibugua i waitigi mbira haradagua bialu ko biaga kagohondo genda mo miagadagua i mo ngialu ka lari. ✧ ¹¹ Ibugua inaga ge seni pume minu kabu biya. Ani bialu i ibagabu kogoha inaga

---

✧ 33:9: Yob 10.7, 16.17, 27.5-6 ✧ 33:10: Yob 13.24, 19.11

ge ibugua guariama ibaga bialu mayu ka, lalu larigoni.✧

¹² Ani larigo ai Yobo-o hale harene. Ina bi uruni larigo tigabi ndo lari. Ani larigo ai ina inaga bi lariruni ladai bulebero. Ngode Datagaliwabe ibu duniniore kago ibunaga mandabi hongobi timbuniore wali agalinaga ale ndo bolanguahe ka.

¹³ Ina lalu, Iname Ngode Datagaliwabehondo bi laramago ibu hale nahagaya, lariligo irane aginagabe. ¹⁴ Ngode Datagaliwabe ibugua inahondo bi hariga tara tarani langigi biaga ka. Anigo ibugua bi larago iname yu tiga nabi haramali.

¹⁵ Wali agali mbiraga padaria Ngode Datagaliwabehanda emagaha howabi de gandebaha howabi bi lamiaga.✧ ¹⁶ Uruniha howa ibugua iname ko birimago mo walia halu ina lawai halubi mini bayale wulene mo walia haga. Iyunaga bi ogoni inanaga bu miniha hongohe haabo helo ani helaga. ¹⁷ Anidagua biragome mana ko lone nabulumayanaga mo gi haga ka. Ani bialu ina mine naholomayanagabi ani biaga ka. ¹⁸ Ani bidadago irane iname mine halu kamaria inanaga waitigi bu karume ibalu ina bo waharagola ina homalu humbirini andagaha napolomayanaga anidagua biaga ka.

¹⁹ Marungi nde Ngode Datagaliwabehanda ina wali agali mo tiga bulenaga mana ogobi nga. Mbirali ibuha warago timbuni ibilaragola ibu dagiani paliaho wiaabo halu ibuha palibe nahe halu tingini tandaga timbuni biaabo haga nga. ²⁰ Ani wuwa tomo nolene magu timbuni haga ka. Maru

---

✧ 33:11: Yob 13.27 ✧ 33:15: Yob 4.13

bu karume tomo bayaleru dawa yalu ibiragola warago bo wiyago ibu magu halu uruni tomo ndo tara ale handaradagua biragola nanaga. ²¹ Tingini obialu kuni bibahende pani haihe wiaga. ²² Agali uruni homolene kaware ngagola ti abale homalu humbirini andagaha hole piaga.

²³ Anigo Ngode Datagaliwabenaga dahuliyali daosini dewaore bu karu aria mbirago ibugua ibalu agali biagome mana bayalego bialu helo bi lamulebira. ²⁴ Ani lamuwa ibugua dahuliyali biagome Ngode Datagaliwabehondo agali biago dara halu biamogo bia lowa bi lamialu, Ina agali ogoni ibu dai bulene hariga mbira wiaria handa walia harugo ainde agali ogoni humbirini andaga hole napelo dara habe, lolebira. ²⁵ Ani laragola agali biago bayale halu abale igiri daliahe har-aligobi holebira. ²⁶ Agali ogonime Ngode Datagaliwabehondo bi laragola ibunaga bi larago hale halu howa ibu turu howa Ngode Datagaliwabe kagoha kaware holebira. Ani kagola Ngode Datagaliwabehanda ibuha mo ko hene ngago damene bibahende mo tiga biai holebira. ²⁷ Anidagua biragola agali ogoni ibugua wali agali maru karuhondo lamialu lalu, Ina mana ko dewa wiaru bialu haru. Ani bialu hewaria Ngode Datagaliwabehanda i minu bolene winigo ai ibugua i dara halu bo wanahaya. ²⁸ Ibugua i haru dai biyagome i humbirini andaga nape homa nabi kogoni ndobe lolebira.

²⁹ Ngode Datagaliwabehanda wali agalihondo dewa halu ogonidagua bia dai dai bialu ka. ³⁰ Ibugua ti biamogo bialu mo wiragola ti homa nabiaga. Homa nabi howa Ngode Datagali-

wabehanda wali agalinaga holene miadai biragola ti turuho haga.

³¹ Yobo-o ai ina ihondo bi maru larogo hale hole ema nabi hale ho birabe. ³² Ainde ina bi lolene maru yu bereyagua i hale holiya latagi habe. Irane wali agali bu karume iha ko mbira nawi bayale ko lalu mo walia habelo hameledo. ³³ Bi lolene nayi bereyagua nde ina bi larogo dege hale hole ema nabi birabe. Ina mini gigabi howa holene mana langiai holeberogo bayuwa hale habe, lene.

34

Yobohanda Ngode Datagaliwabehondo bi lako henego ogo

¹ Elihuhanda laabo halu lalu, ² Agali manda timbunibi mini gigabiwi kamiru tigua ina bi o larogo baya hangu hale hadaba. ³ Iname tomo dende bidabe be magu bidabe hondole nahanda ala beremali. Anidagua dege iname bi hale howa kobe bayalebe mo tale beremali. ⁴ Ai iname bi hale harimaru bayale tigabi agodabe hondole mo tale bimiya.

⁵ Yobo ibugua ogodagua laga, Ina biako hene mbira nawiorego ai Ngode Datagaliwabehanda ihondo mana tigabi ndo biya. ⁶ Ina kagua mbira nabioire howa ko mbira iha nawiore ko. Anigo Ngode Datagaliwabe ibugua i ke hagane mbira kagoni lo manda buwa i mo ko henego kogoni ndobe. I ibunaga yandareme nogoba haradagua biyagola i dabi halu bayale habe nahe kogoni, lalu ogodagua layagoni.

☆ 34:5: Yob 27.2, 31.6

7 Mana ko Yobohanda biyadagua bini mende ai kabe. Yobohanda Ngode Datagaliwabehondo mege timbuni biya. 8 Ibu mana ko biaga karu baba mandagi haga kagoni. 9 Mana uruni biagadago irane ibugua lalu, Iname mana tara tara Ngode Datagaliwabehanda hameledago bialu harimayagua mbirale bayale mbira agile yadai bimiyadabe. Ina yadai bulene mbira nawidalo manda bido, laya.*

10 Yobohanda ani laya lowa Elihu ibugua laabo halu lalu, Agali mini gigabiwi bedemiru tigua bi o larogo hale halimu. Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibugua mana ko nabiaga ka.☆ 11 Iname mana bialu harimadagua ibugua bayuwa mo tale bialu inaneme bialu harimagobi karulape mo ta haga ka.☆ 12 Ina heneneore larogo, Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibugua mbirali ko nabiaga kagohondo mo ko halu mana liahe nabiaga ka. 13 Ngode Datagaliwabehondo dindi ogo handayaho habe lalu biabe ogoni bilonaga hongo mo miyadago aiwabe. 14-15 Ngode Datagaliwabehanda holenenaga buhe lolene ngiyago ibuni mo yu dai biyagua nde ema bialu piaga bibahende abaleore homai halu ina wali agalibi nde abale dindi tago buleberema.☆

---

* 34:9: 21.7-13 ngagoha Yobohanda lalu, Ngode Datagaliwabehanda agali mana ko biaga bu karu helo wahaga ka, lalu gilibu nga. Ayu Elihuhanda bi layago Yobohanda 21.15 howa ledadagua layiya. Anigo Elihuhanda Yobohondo bi laede hayadaruni henene ndo laya. 21.16 ngagoria Yobohanda agali ko uruni baba mini mbiraore nahe berenagonaga bi lo nga. ☆ 34:10: Pig 18.25, Man 32.4, Iba 92.15, Lm 9.14 ☆ 34:11: Iba 62.12, Ese 33.20, Md 16.27, 2 Ko 5.10, 1 Pi 1.17 ☆ 34:14-15: Pig 3.19, Aga 12.7

16 Yobo-o í hale harene. Í mini gigabiwi ngeyagua nde bi o larogo baya hangu hale ho birabe. 17 Ngode Datagaliwabe ibugua mana bayale tigabi ngago hame nalagayagua nde ibuni duniniore haabo howa dindi ogo ibugua handameho habehe kabe. Anigo Ngode Datagaliwabe ibu hongo timbunihe howa mana bayale tigabi ngaru bialu haabo haga ka. Ani biaga kago ai ina ibu ko bira lalu ibugua bialu kago manani howa mo tale bialu kego irane agibe. 18 Agali mbirame kinihondo í ko habane nabulene mbira kegoni lalu aiwa labehe kabe. Agali haguane mbira kagohondo lalu, í agali ko mbira kegoni, labehe ka aibe. 19 Ngode Datagaliwabehanda wali agali bibahende wabiai hene kago ibugua dege ogonidagua lolebira. Ibunaga deni wali agali bibahende mbirale dewawi heaguabi nawi heaguabi bibahende ogobi dege dege ka. 20 Agali mini lene timbuni howa hongohe heaguabi ibugua urunibi kago abaleore homelaga ka. Mbiraga padagola Ngode Datagaliwabehanda agali uruni ale handia nahe tinaga holene abaleore biba helalu homelaga.

21 Ngode Datagaliwabehanda ina wali agalinaga mana bialu kamaru de handai halu ina ibagabu kamarubi manda biaiho haga ka.✧ 22 Agali ko uruni ti Ngode Datagaliwabehanda de nahendelonaga bira do holene arumahe mbira nawiore ndobe.✧ 23 Ngode Datagaliwabe ibugua mana iname bialu kamago manda biai ka. Ani kagome ibugua iname ko biyadabe

---

✧ 34:21: Yob 31.4, Yar 16.17, 32.19 ✧ 34:22: Iba 139.12, Amo 9.2-3, Hi 4.13

be nabadabe hale holenaga manani haru pu nahelaga. ²⁴ Ibugua agali haguane karu bope halu dugu wahole howa ti agali abiore kabe lalu dabo hondolene henge nawiore. Ibuni manda biaiore ka. Ibugua agali uruni bo dugualu agali mende haguane hela aribia haga ka. ²⁵ Tigua mana ko biaga ngago manda biaho howa mbiraga ti padaha ibugua ti mo mogola halu bo hangedapeore haga. ²⁶ Ibugua wali agalinaga deni howa agali urunime mana ko biyadalo manda biai helonaga ti pani mialu bope haga ka. ²⁷ Ngode Datagaliwabehanda ti bope hagadago irane tigua ibu erembira mialu mana bulene winigo wahalu ko wiaru bialu hayagonaga pani ogoni miaga ka. ²⁸ Tigua wali agali yagibano hearu mo ko haga biyagola yagibano biarume Ngode Datagaliwabehondo biamogo bia layago ibu hale haga ka. ²⁹ Anigo Ngode Datagaliwabehanda pani uruni namule manda biyagua nde pani nami harida lalu ibuhondo bi aiwa lolebirabe. Ibugua dengui handa taraho heagua nde wali agali biamogo bulene naholebira. Anigo ibugua wali agalibi dindibi bayuwa handayaho haga ka. ³⁰ Ibugua ani biagago irane agali ko bu karume kini howa wali agali mana ko ngagoha haru halu napelonaga handayaho haga ka.

³¹ Tí mbirali hale ho beremigola Yobo ibugua Ngode Datagaliwabehondo lalu, Ína genda ihondo mo ngiriru yu harugo ai mana ko lone nabuleore, lalu layabe. ³² Mana ina bialu harugo damene ko bialu haruyagua nde waholiya

mbirale iha wá nale harudaru mo walia habe, lalu bi layane ai hale harimibe.☆ 33 Anigo Yobo ina mbirale Ngode Datagaliwabehanda ihondo birago turu nahe ke. Ani kego mitangi bialu Ngode Datagaliwabe ibugua ina hameledego bulubada lo mitangi nabibe. Anigo daboleneo inaga biabe ndo ininaga nga. Ainde iha manda bayale wiagua nde ina hale holomaya inaga manda bayale ogoni latagi harene.

34 Agali mini gigabiwi manda timbunibi karu tigua inaga bi ogoni hale howa ihondo agua laga, 35 Yobohanda bi bame lopebe bialu kago bi ko dege lalu ka. Ibunaga bi lalu kago miniha mo tale nabi bameore lope halu ka, laga. 36 Yobohanda bi lalu karuni agali mana ko biaga karume lagadagua lalu ka. Ani lalu kagonaga Yobo ibugua bi uruni lalu kago wahelonaga Ngode Datagaliwabehanda Yobo lone ba hondole hamelo ka. 37 Ibugua mana ko bialu howa Ngode Datagaliwabhondo lone mine gibiore halu kagoni ndobe. Ibugua inahondo lai laabo halu Ngode Datagaliwabela keba howa lai dege lalu kagoni, lalu Elihuhanda lene.

35

Elihuhanda Yobo ibugua bi lako hayagonaga ibuhondo keba halu lai lenego ogo

1 Elihuhanda laabo halu lalu, 2 Yobo ina bi ogodagua larigo, Mana ina bialu hagago bayale tigabi Ngode Datagaliwabehanda biaga ngago bolangua hene biruli, lalu kegoni ndobe. Ina manda bialu keria bi ogoni alego

☆ 34:32: Yob 13.19, 24.25

tigabidabe.* ³ Ani bialu ina bi ogodagua lalu, Ngode Datagaliwabe-o ina mana ko mbira nabi hewayagua nde ogonime í biamogo agua bulubadabe. Ani bialu iha bayale mbira agile tagira ibulubadabe, larigoni.✧

⁴ Yobo-o ai ina bi larigobi inaga nenege bedarume bi layarubi ina ladai biai holebero. ⁵ Ai hari daligaha handa daga halu hari beraliba ngaru de handa. Ti li daligaha ngagoni ndobe. Ogonidagua dege Ngode Datagaliwabe ibu dali-gaore kagoni. ⁶ Anigo ina mana ko biriyagua ogonime Ngode Datagaliwabe mo ko naholebira. Ina mana ko dewaore biaabo hariyaguabi ani beregome ibu mo ko agua holobadabe.✧ ⁷ Anigo ina mana bayale tigabi dewa beregome Ngode Datagaliwabe agua biamogo buledabe. Ani bialu inaga giha howa mbirale bayale mbira ibu agile mo yulubadabe. ⁸ Ina mana ko mbira biriyagua nde ogonime ina agali kamago dege mo ko holebira. Ani bialu mana bayale ngago biriyagua ogonimebi nde ina wali agali dege biamogo bulebira.

⁹ Agali hongohe bu karume agali maru hongo nahe karu bope halu hangedape haabo haga ka. Anidagua biragola agali hongo nahe uruni tigua dugu tara bialu mbiralime ti biamogo bilonaga olalu haga ka. ¹⁰ Ai urunibi karume Ngode Datagaliwabe ti wabu helenege ibuhondo bi nalaga ka. Anigo ina genda yu kamangi ibugua inanaga

---

* **35:2:** Yobohanda bi dewa lalu haabo hayagome ibugua mana ko mbira nabi ko laya. 10.7 ngagobi 27.5-6 ngagobi dege de handabe. Anigo Elihuhanda Yobohondo ko biridaore layago bameore bi laede halu tigatiga ndo laya. ✧ **35:3:** Yob 7.17-20 ✧ **35:6:** Yob 22.2-3

miniha mo hongo haga biragola iname turu howa iba gana lalu haramali. ¹¹ Ngode Datagaliwabehanda inahondo manda timbuniore nogo egabi tara tara bibahende biru karunaga manda ngarubi ndo bolanguahe ngiaga ka. Ani kagoyu iname ibu kagoria dai naberemali. ¹² Wali agalime Ngode Datagaliwabehanda ti biamogo bilo olaga kagoyu tinime mine halu ko bialu kagoga ibugua biamogo nabiaga ka. ¹³ Tiha mini tigabi nawi kagola Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kagome tigua ibuhondo bi lalu kago hale nahaga ka. ¹⁴ Ngode Datagaliwabehanda tinaga bi hale nahaga kayagua Yobo-o ibugua inaga bi larego hale naholobadago irane ina ibu de nahende ko larigonagada. Ani lalu ina Ngode Datagaliwabe ibu inaga genda yu harigo biamogo bilo lowa luore hondo harigoyu ibugua inaga bi hale nahaya lari.✧ ¹⁵ Ina lalu, Ngode Datagaliwabehanda agali ko biaga karu pani nelo ba nabi helo wahalu tigua mana ko birago hondowa la nabi wahaga ka, lari.✧

¹⁶ Yobo iha galone napale howa bi anda dege halu bi larego irane manda nabi howa bame lopebe biaga kegoni, lalu Elihuhanda lene.

36

Ngode Datagaliwabehanda ina mo tiga bule-naga genda mo ngiaga ka lenego ogo

¹ Elihuhanda laabo halu lalu, ² Yobo-o ina baya hangu lawai holiya í ema nabi hale ho birabe. Ina bi maru Ngode Datagaliwabehanda laradagua

---

✧ 35:14: Yob 9.11, 23.8-9 ✧ 35:15: Yob 21.7-34

lalu íhondo lolebero. ³ Ngode Datagaliwabe í wabini kago ibugua mana tigabi hangu biaabo hagago ínaga miniha manda tara tara toledogo í mo walia halu latagi holebero. ⁴ Í ke nahaga kogo ina heneneore laro. Í agali manda timbuniorebi mbira íla mandagi bedabagoni.

⁵ Ngode Datagaliwabe ibu hongo timbunihe howa ibugua wali agali mitangi bialu handape nahaga ka. Ibu mini timbuni gibiorewi kagome harihabi dindihabi bibahende ibugua manda biai ho ka. ⁶ Wali agalime mana ko biraru hondowa ibugua ko biaga uruni dindini lu ibagabu haabo nahelaga. Ani bialu yagibano karu bi-amogo bialu ti mo tigabu helaga ka. ⁷ Ibugua wali agali tigabi karu handayaho kagola kininaga mini yaraga hagadagua wali agali uruninaga mini mo yaraga holebira. ⁸⁻⁹ Anigo wali agali pume gi ge minu kabubu ngelagadagua mo ko holene mbira tagira ibiragome ti daribaho ngelayagua nde Ngode Datagaliwabehanda tihondo lamialu ogodagua laga. Mo ko holene tíha íbu ngaruni irane tígua tininaga mini mo yaraga halu mana ko tara tara dewa bialu haabo harimigonaga ani anda ibilaga biaga, laga. ¹⁰ Ani bialu ibugua ti mana bayale bialu helogo lawai halu mana ko tara tara ngaru erembira mialu pilimu laga ka. ¹¹ Ainde tiguaibunaga bi mana lamirago baya hangu hale howa bialu ibu andaneha heagua nde ti holene bayale taraore haabo helaga ka. ¹² Anigo tigua bi hale nahayagua nde waitigi bu karu ibalu ti bo wahai haragola tigua mbirale bule wiyaru manda nabiaga ka.

¹³ Wali agali Ngode Datagaliwabe erembira mu haga karume ibugua tiha genda timbuni ngago anda ibilo hondo kagola tigua tandaga ho howa Ngode Datagaliwabehondo biamogo bia lalu bi nalaga ka. ¹⁴ Anidagua biaga howa tigua wali agalinaga deni mana koorene ko ngaru bialu hayagua tini wene waneigini daliahe dege kaore abale homaga. ¹⁵ Anigo Ngode Datagaliwabehanda tihondo mana bayale tigabi ngaru taluwa bialu helonaga biawai hole ibugua wali agaliha genda tandaga ibiraru ibilo wahaga ka. Ibugua anidagua bialu haru dai buwa bayale helo helaga biaga.

¹⁶ Yobo-o í genda timbuniore yu howa áyu dege ereba hole bedegoni. Anigo ainde Ngode Datagaliwabe ibugua í haru dai bialu bayale bere-lalu íhondo tomo mbirale bayale ngaru ngialu biragola mbirale ngarume í hapai helo hame naleore kagoni ndobe. ¹⁷ Anigo áyu Ngode Datagaliwabehanda í ko biaga mbira keria hendeda. Ani hondowa ibugua í ko birida lalu í tandaga handabelo minu baragoni ndobe. ¹⁸ Anidagua bidago ínaga miniha tandaga holene ngelo kegome ína Ngode Datagaliwabe mege bulene bi mbira loligo de hondowa bi labe. Íni mo homogo holenego duniniorebe toba howa ínaga Ngode Datagaliwabe kago yu waholeni de hondo habe. ¹⁹ Ína Ngode Datagaliwabehondo i biamogo bia lalu ibu olariyaguabi íninaga hongome mo bayale hole hariga taya biriyaguabi urunime áyu í mo ko hene kegoni ereba naholebira. ²⁰ Ani bialu ína aruma holene abale ibilo hame lolene nawigo

irane aruma holene ogoni ale ngagoha ko tara tara wali agali kagoha abaleore anda ibaga nga. ²¹ Íha genda áyu dege anda íbu ngaruni hondowa turu nahe bedegonigo ainde ína mana ko bule ngaru turuore howa bialu hariya. Ani biriyago manda bialu í ko ngagoha haabo holigonaga de handalu mamage ho holene nga.

²² Ai hale ha. Ngode Datagaliwabe ibu daliga hongo timbuniorehe ka. Ibugua ina biawai hagadagua aiwa biawai holebirabe. ²³ Ngode Datagaliwabehondo ína ogoale bia lalu bi lamibehe mbirali ai kabe. Ngode Datagaliwabe ína mana tigabi ndo birida lalu labehe mbirali ai kabe. Urunidagua lolenego mbirali naheore ndobe. ²⁴ Wali agalime mbirale Ngode Datagaliwabehanda wabini ngaru de hondowa ti turu halu ibunaga mini yaraga halu iba gana laga ka. Anidagua biagago manda bialu ínabi nde anidagua dege bulene nga. ²⁵ Wali agali bibahendeme Ngode Datagaliwabehanda bini ngaru handa hondowa biabe binidago irane baya hangu manda nabioire ka, lene.

Ngode Datagaliwabenaga hongo holenebi manda bulenebi daligaore nga lenego ogo

²⁶ Elihuhanda laabo halu lalu, Ngode Datagaliwabe ibu dunini daligaore ka. Iname ibu baya hangu manda biai habe naheore ibunaga malibi agirabe iname manda nabioire kama. ²⁷ Ibugua iba dindini bedaru hariha haru irigi howa mo iba dalu bu hinilaga ka. ²⁸ Ani bialu iba hari beralibaha howa dindini ibira haragola wali agali dindini bu kamarume iba bayale dewaore berelo

haramali. ²⁹ Hari beraliba timbuni ngagome hari bibahende bu dambi hai halu Ngode Datagaliwabenaga balai anda haradagua biaga ngago agua bialu biagabe ina manda nabioire kama. Ani bialu hari beraliba andaneha howa hari daba bialu kilikulu lagago agua bialu lagabe ina manda nabioire kamagoni ndobe. ³⁰ Ibugua dege hari dabanaga wá timbuni datagi helaragome hariha wá haame halu iba solowara bedago andaneha aruma ho wiaga. Ani bialu wá haragome mbirale bibahende ngaru panigi ona wiai haga. ³¹ Ngode Datagaliwabehanda hari beraliba iba dalubi handayaho howa haru haga ka. Anidagua dege dindini wali agali hameigini tara tara bi tara tara laga bu karu handameho howa haru hai haga ka. Ani bialu mabuha tomo damene bayale mo anda hai helaragola wali agali tomo nalu holene karulape helaga. ³² Ibugua wá holene hari daba giha yu howa ibu de hendedagoha bilina howa timu baradagua bope haga ka. ³³ Hari daba birangi iba dalu puyabula hongoheore ibulebirago mo walia haga nga. Ani biragola nogo bulumaga bu karu tibi nde dalu timbuni ibarua manda bu haga ka.

37

¹ Hari daba bialu hari kulu laragola i mogo timbuni lalu inaga gubaliniha duru lalu haabo haga. ² Hari kulu laruago hale hadaba. Ogoni Ngode Datagaliwabehanda ga lalu bi hongo howa ladaga haruagoni. ³ Ibugua hari daba biragome beraliba ngaru dindi gimbuni ngaru bibahendeha piai helaga ka. ⁴ Ani bialu mani ibugua bi hongo howa ladaga haruagola iname ibunaga hongo

ogobio reda lo manda beremali. Ngode Datagaliwabehanda ogonidagua birangi hari daba migimege lalu purogo lelaga.

⁵ Ngode Datagaliwabehanda bi latagi harago bayaleore tara mbira latagi haga ka. Ani bialu ibugua inanaga mini ngamago bolangua howa mbirale tara tara iname manda nabini ngaru biaga ka. ⁶ Ibugua bi laragola dalu dindiguni ibira haga. Ibunime dege bi laragola iba dalu timbuniore ibaga. ⁷ Anidagua bialu ibugua wali agalime biabe biala ho ngaru nabilonaga hapai haga. Ibugua biaga ngago damene wali agali bu karume manda bilonaga ani biaga. ⁸ Ogonidagua bigi birangi nogo ega tara tara ema bialu piaga karume tini paliaga ngagoha pu haga haga biaga. ⁹ Puyabu hongoheore tini daluha howa heyalu puloyu ibagaya. Ani bialu puyabu ogonime dagare bulene puloyu ibaga. ¹⁰ Ai Ngode Datagaliwabe ibunime hongo howa pu laragola puyabume dindiguni ibira helaragola iba bedaru mo dindiguni bu hinalu giambe helaga ka. ¹¹ Ibugua hari beraliba timbuni ngagoha iba mo mogobu berelowa ogoni dombeneha hari daba bape haragola dindi tara tara ngagoha purogo lelaga. ¹² Ngode Datagaliwabe ibunime bidaba laradagua hari beraliba dindi bibahendeha purogo lalu ibugua bibe lalu lamirago bule piai hagaya. ¹³ Marungi nde wali agali bu karume mana bialu karu damene mo tiga bule dalu pudaba lalu lamiaga. Marungi nde wali agali mo bayale hole dalu pudaba laga. Marungi nde dindi bibahende ngago lone mo bayale hole-naga dalu ibilaga.

¹⁴ Yobo-o í hale ho biruwa Ngode Datagaliwabehanda biabe hongohe tara tara biaga ngago bayuwa manda bibe. ¹⁵ Ngode Datagaliwabe ibugua hari beraliba ngagoha hari daba bidaba lagago agua biaga manda bidebe. ¹⁶ Ani bialu Ngode Datagaliwabehanda hari beraliba bameore lina ngeledago ogoaleni ngeledalo í manda bidebe. Ainde Ngode Datagaliwabe ibu bibahendeore manda biaihe howa ibugua biabe bayale tara tara ngaru biai haga ka. Ani bidago ína uruni bibahendenaga manda nabioire kegoni ndobe. ¹⁷ Ainde puyabu poboyogobi puladaga haragola ínaga aga tinginibi poboyogo biragola lone mo dagare bia holenaga mbira bibe naheore kegoni. ¹⁸ Ainde Ngode Datagaliwabehanda hari li kago wabialu ibuni holene ngagoria hongo howa helo heleda. Ani kagola hari mindini ogoni wabini ngaru iba wai handaradagua bulene heleda. Ai ína agua manda bide. Ína ibu biamogo bia halu biabe uruni maru bibehe kebe. ¹⁹ Ína bibehe keyagua nde iname Ngode Datagaliwabenaga godi lolene ngagoria pu howa ibu baba bi ogodagua lolene nga lalu ina inanaga miniha wá nalebi manda nabibi ibula bi lolenego iname manda manda bibe nahe kamago ína langulene karulape kegoni. ²⁰ Ainde Ngode Datagaliwabehondo ína bi larogola ibugua hale hayagua nde í bo waholigo ína bi lole kogo nalolebero.

²¹ Puyabume hari beraliba wiaru pulo wahi hayagola hari mindini pani halu ni hongohe darago demborerebi iname de handabe naheore kamagoni ndobe. ²² Dindi abene uyurahayagi

hariha howa wá hongohe hadali kagonaga wá ogoni ngolo handalehe ka. Ogoni Ngode Datagaliwabeanda ibunaga yári heledagola wá timbuni holene ibunaga hongo holene heba ibirago handalu iname mogolo hondowa gi haramali. ²³ Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kago ibu daligaore kagoria iname kaware hapara halu pobe nahe kama. Ibu tigabiore howa hongo timbunihe ka. Ibu mana tigabi hangu biaga kago ibugua ina bame bope naholebira. ²⁴ Ani biaga kago manda bialu wali agali bu karume ibuhondo gi hai haga ka. Ani bialu mbirali ibu mini gigabiwi ko lo mitangi bu karume bi larago ibu hale nahaga ka, lalu Elihuhanda lene.

38

Anduane Homogohanda wabinirume Yobonaga manda bolangua kago ogo

¹ Elihu ibugua bi lai heagola Anduane Homogo ibuni hari daba bialu iba dalu timbuni ibiyagoha howa ibugua Yobohanda bi lalu hayaru ladai bialu lalu, ² Yobo-o í mini bayalebi manda bayalebi nawioiredago. Í agali agobime bi dewa lama ibaga bialu howa inaga biabe bule ngoru mo habo lalu kebe. ³ Ai áyu í agalioreyagua naigoria heyu howa bi maru ladai bibelo hale haro. ⁴ Ina dindi ogo wabialu mo hongo halu harungi í agoha haribe. Bi te ina baya hangu mandabu keyagua nde i langerene. ⁵ Dindi ogo-biore wiloda manda bialu wabinidago aiwabe. Dindi ogoninaga magi manda bule hagane pu yalu

✧ 38:1: Yob 40.6, Ese 1.4 ✧ 38:4: Iba 104.5, Min 8.29, 30.4

mandabu penedago ai kabe. Ína manda bidebe. ⁶ Dindi ogo hongo howa yu helonaga gene ago-hayagi kabe. Dindi wabulenaga gene ege tole dindiha ala ngelenedago aiwabe. ⁷ Dindi ogoni pigane wabialu heangi yakundi bu hearume turu halu iba gana layagola dahuliyali hearume turu howa iba gana ladaga halu hene.

⁸ Iba timbuni solowara bedaru dindinaga tombeneha howa tidatagi halu ibiyagola ai naibi harula lalu iba ibu birulene ngagoria biradaba lenedago aiwabe.✧ ⁹ Iba solowara pigane íbu bereagola hari beralibame iba ibu aga biradagua bia howa yári buwa berelene. Wali aiyame waneigini agame yári bia hagadagua hari beraliba mindibime iba dambi helenego ína ndobe. ¹⁰ Ani bialu iba ibu birulenegoha biru wahelo pabe bu mabu bido. ¹¹ Ani berelowa iba solowara ibuhondo bi ogobi lamido. Iba yaribu bialu howa íninaga hobane ngelarogoria ibalu dai bibe. Dindi mendeha pogolo amu nahabe, ledogoni.

¹² Yobo-o la naberego agua biya. Halu mbira ína bi larigola mbiraga winigo ega bi layabe. Be horo bibahendengi egerebagi hangu wiaaboha larilibe. ¹³ Arumame mbiraga balangiya aleme dindi dambi hai kagola wali agali ko biaga karume ko bule mbiraga ibagabu hagago. Ai horo mbirungi mbiraga pageali ko biagaru íbu heagola uruni ibida pelo ína ega bi la larigola ega bi layagola agali ko bialu ibida piai hayabe. ¹⁴ Ega bi laragola ni dedagome wá haragola mbiraga arumaha wia do hayaru wá kagoria baya hanguore handai holeberema. ¹⁵ Uruni agali ko karunaga mana

---

✧ 38:8: Yar 5.22

ko ngaru turu howa bialu haga horombe ale nga. Anigo horongi tinaga biabe ko biradaruni wahalu bibe nahedagola bame haga.

¹⁶ Ai iba solowara bedagonaga andaneha anda puwa iba andane dindiha ibagabu halu iba dugu daga haga ngago handaribe. ¹⁷ Agua biyabe. Ína dindi andaneha puwa wali agali homeneru piaga panga haraba arumame ndibulo wahe wiago handaribe. ¹⁸ Dindi ogoni timbuniore ngago ai dindi ogoninaga lene lene gimbuni ngaruha handai kebe. Hondowa manda biai keyagua nde í langia nabere.

¹⁹ Ai wá holene ibu nde ibuni dalu pole piagago hariga í hendedebe. Mbiraga ibuni dalu agoha ngabe. ²⁰ Wá holene aruma holenela libu libuni dalu dai bilonaga hariga ogodagua pudaba lowa walia halu lone dai bidaba loleberebe. ²¹ Yobo-o í agali waheoredago ína libu dalu ogo lalu walia holeberegoni. Irane ína wá holenebi aruma holenebi wa nabi hewangi í aiyahanda í ala taba henenedago.

²² Iba dalu dindigunila mo mogobu ngelaga ngago í hondo piribe. ²³ Ína uruni wali agalime mine howa wai bialu бага бага bialu karu bole-naga manda mandabu ngeledogoni. ²⁴ Ni pigane dole hoai lalu bibahendehe datogo mani lole piganeore hoai lagago hariga agoha pole porabe. Ni tagira ibiragoha howa puyabu ibuwa bibahendehe pume hagago ibunaga hariga a ngagobe. ²⁵ Dindi ogoria iba ibilonaga hari daligaha howa iba gana bialu aiwa dadabu ibilagabe. Hari daba ale timbuni kilikulu laga bialu purogo layaruni pelo hariga aiwa bo wia kabe. ²⁶ Dindi wali

agali nahaga ngagoha iba dalu ibilayaruni aiwabe. ²⁷ Abale dindi ogoniha dindi hangu wialu mbirale anda nahaga winigo ai dalu ibalu dindi mo karulape howa dataniru anda harago aiwa mo bia hagabe.

²⁸ Mbiraga dalubi pibiyabi ibira hagayago libu aba kabe nahe. ²⁹ Dalu dindiguni ibira hagarubi kewaro bagarubi ti aija bedabe nabere. ³⁰ Dagare bulene horo tagira ibirangi iba bedaru giambe ege tole ale halu dindigunime iba solowara bedaru bu dambi hai haga ngagoni.

³¹ Ai nde Yobo ina yakundi karuni bibahende mo mogo buwa mbiraore hanguni helai holeberebe be yakundi maru mandagi dariba homaga hene ngaru hadape halu purogo ladaba loleberebe.✧ ³² Ina yakundi maruhondo hariga mo walialu malu mbiragonaga hariga ogodagua ibabe loleberebe. ³³ Yakundi li harini karuni tinaga mana talialu haga ngaru i manda bidebe. Dindini ngarubi nde mana mbira yakundiru ti biaga ale dege bidaba loleberebe.

³⁴ Ina hari beraliba kagohondo iba dalu ini damulenaga ibila lowa hongo howa larego hale halu beralibame iba ani ibilolebirabe. ³⁵ Ani bialu hari dabahondo i mbiraha pu laregola ibugua ladai bialu lalu, Ina bia laredagua biai hole kogni, lolebirabe. ³⁶ Ega gabiago ale ma luhe bedaruhondo iba li timbuni ibulebira lalubi ega gogologo bedaruhondo ega bi larago bi la lalubi manda aiwa talebu miniyabe. ³⁷ Harini beraliba karuni iba hambu tolo wiaga todobene be ale

---

✧ 38:31: Yob 9.9, Amo 5.8

ngago. Uruni ai aleme daga labehebe. Iba uruni dindini odope hole agali aiwa polebirabe. ³⁸ Ani biragola dindini be abalu titaulo ngaruni mo gede halu dindini para helonaga aiwa lamibehebe.

Em a bialu piaga bedaru manda aiwa mini yu kabe lolene ogo

³⁹⁻⁴⁰ Anduane Homogohanda laabo halu lalu, Yobo-o ina ema bialu piaga bedaru budi gabua ale laiono ti ege gundu bira do haga ngaruha bedaria bo nelu haru eberegola laiono tigua karulapeore bo nalu berelo mirilibe. ⁴¹ Ega hombo hagau bedaru tomo nolene nawidagola dindi kaundiaruha tomo taya bima pedaha tinaga iginirume ihondo tomo ngi lowa olalu bedagola ti tomo nelu aiwa miagabe, Anduane Homogohanda Yobohondo bi ani lene.

39

¹ Aguanaga. Nogo meme irabuha gabua karu ti igini ogoni hono wiaga kalo manda bialu nogo gabua meme ale mini dia karu ti igini wirago í hendedebe. ²⁻³ Nogo meme hari bare ngaruha haga karubi nogo dia karubi tinaga igini ege ogodagua ti aija tombeha biralu horo ogongiore hono wulebiralu manda bidebe. ⁴ Nogo uruni ti aija baba hari bare ngaruhabi dangi te ngaruhabi ibagabu biralu anda haga. Ti anda halu hongo kagola ti aija wahalu tini hangu hama piaga. Ani bialu dai nabi puabo haga.

⁵ Nogo gabua dongi dariba karu tini hame ledagoha pupe halu pelo golope holene ai kabe. ⁶ Dindi ko wali agali nahaga tayanda amu ngaruni tinaga dindi ogoni halu ti ogoniha ibagabu

helo midogoni. ⁷ Nogo dongi uruni ti andagani hayagua agalime hende ho dariba howa ba talia bigi bialu tinaga biabe bia helo helaga. Ani biagayane handalu tanoha bi dewa lalu giligele dewa laga ogoriani ti habe manga haga. ⁸ Ani bira handala ti hari wali agali nahaga irabu te ngaruha puwa tinaga tomo datani ira yuni ngaru nalu haga.

⁹ Yobo-o nogo bulumaga gabua karume inaga biabe bialu hagabe. Ne laragola anda palelo manda mandabu wirigoha tini manda bialu palue piagabe. ¹⁰ Ina ti pume hende howa haru halu dindi ulini unu ngaruha tomo hongole dindi alilo haru pu poleberebe. ¹¹ Tinaga hongo timbunihe ndoyabe. Anidagola ina manda bialu keria tinaga hongo timbuni gibiorehe kagome inaga biabe timbuni ngaru bia holebiralu manda bidebe. ¹² Nogo bulumaga gabua karume inaga mabuha puwa tomo widi lini bogabi dedaru gandulo yalu ibuwa amu yuni iraneru yu wahaga ngagoria yalu ibule pudaba laregola tigua hale halu pu polebirabe.

¹³ Ainde ega yari ale bedaru ti turuho kangi tinaga babaganeme yabu yabu laga. Ani bialu howa ega gabiago ale ma luhe bedaru tinaga igini bedaru baya hangu handayaho biragadagua ega yari ale uruni tinaga igini baya hangu handayaho ha nabiaga beda. ¹⁴ Ega yari ale uruni tinaga habaneru wialu howa egame dambiho paliagadagua palia nabi dindime mo poboyogo bia helo dindini ngelaga beda. ¹⁵ Anidagua bialu wali agalimebi ema bialu piaga gabua maru bedarumebi ibalu tinaga habane ngago hangedowa

togodolobadago manda nabiaga. ¹⁶ Ega yari ale urunime tinaga igini gali karu baya hangu handayaho ha nabi mendenaga haru haradagua biaga. Homayaguabi homelo wahalu piaga. Ti bame habane wirago dege halu handa dai nabi wahalu piaga. ¹⁷ Inime ti mini mandabi nawi ogonibi helo henemane heledo. ¹⁸ Anigo ega yari ale uruni ti heyalu gerai larangi tinaga babaganeme giligele lalu hongo howa piaga. Tigua gerai lalu howa agali nogo hosini biralu gerai lararu yu wahalu ibu bolangua habehe piaga.

¹⁹ Yobo-o ai agua biya. Ina nogo hosi karu hongo mialu tinaga mani irini luni karuni ina heledebe. ²⁰ Nogo hosi karuni tigua pagayame daligaore pogola daga hagamadagua pogo lelonaga hongobi bi hongo howa lalu kagoni wali agali mo gi haga biagamadagua bilonaga hongobi ina minibe. ²¹ Hosi urunime tinaga hongo timbuni kagonaga parali howa turu halu tinaga gi gindi bame dindi godalu halu howa wai bule gerai lalu piaga. ²² Hosi uruni ti mogo lalu gi nahaga ka. Wai timbuniore biyaguabi ti gi halu ibida pu nabiaga. ²³ Hosirume ami agali wai bilo tinaga erekunini berelalu gerai lalu piaga. Ani pialu howa timu nu nogo dongoneme wabiniha henedarume giligele lalu aminaga yandare yidarume ngiringara lalu bialu kaore yalu piaga. ²⁴ Nogo hosime pilipe ale biguli bi hale hayagua tinaga minaha habe nahe ka haragola abale wai pole hongo tara halu piaga. ²⁵ Pilipe ale biguli biago bi hale hayagua bi hongo howa lalu hosime wai biaruabe hondole nga haga. Ami haguane kagome bi ledagola ami

agali karume ga ladaga halu wai bule porabupe halu piaga.

²⁶ Yobo-o ega nene bedaru ti unurayagi pole howa babagane agua yabu loabe lalu ihondo hale hagabe. ²⁷ Ainde ega bodo hariawe alerume ti hari nene ngaruha anda bule pole howa ihondo hale halu piagabe. ²⁸ Ega bodo hariawe uruni tinaga ha do anda hari nene urunihadane ege tole kaba ngaruha tinaga anda uruniha biaga. ²⁹ Uruni tinaga anda biagoaha bira do howa handa tagi halu tomo naga ale maru balu nole handa ai nai biaga. Kaundianibi kawarenibi ngaru handa waliaore haga. ³⁰ Agali wai bialu bo homele-nenaga tinginiru dindini wima pedarunaga ega uruni ti abale ibuwa biru mabu biaga. Tinaga igini bedarume homene tingini ngarunaga darama nole turu howa tama bialu biraga, lalu Anduane Homogohanda lene.✧

40

¹ Ani lowa Anduane Homogohanda Yobo hale halu lalu, ² Ai Yobo-o ina i Ngode Datagaliwabe Hongo Haiheore kogohondo lai lalu kegobi ina mana tiga nabi birida larigobi bibahendenaga bi ayu ihondo hale haroru ladai biai habelo henge ngerogo ladai buleberebe be bape halu waharebe, lene.

Ngode Datagaliwabenaga bi Yobohanda ladai bibe nahe henego ogo

³ Ani layagola Yobohanda Anduane Homogohondo ladai bialu lalu, ⁴ Anduane Homogo-o i

✧ 39:30: Md 24.28, Lg 17.37

nahabane galone naheore kogoni howa bi la ko haruda. Ani buwa ihondo agua ladai buabe. Ina bi mbira larolono labe naheore kogoni. ⁵ Ina bi dewaore larugonigo ai bi lone naloleore, lene.

Anduane Homogohanda Yobohondo lalu, Inaga henge í mialu daliga birabe, lenego ogo

⁶ Anduane Homogo ibuni iba dalu hari puyabu timbuni biyagoha howa lalu, ⁷ Ai í agaliore heneyagua ina ihondo bi hale haga berogo ladai bule heyu habe. ⁸ Ai ina hongo howa lalu, I agali ko nabiaga tigabiore kogoni, larigodago irane agome ina ihondo kagua biridago manani dababa laribe. ✧ ⁹ Í hongo timbunihe ini kogobi dege kebe be ina bi laregola inaga bi hari daba bialu kulu kala laradagua biagabe.

¹⁰ Ina bibehe karulape keyagua nde inaga henge í mialu yári bayaleru mini lene holeneru hongo timbuni holenerubi yu howa wali agali bu karu handame howa í daliga birabelo. ¹¹ Ani biruwa handalu keria agali mine haga karume tininaga mini yaraga howa mine hayagua nde ina tandaga timbuniore howa tihondo mana bialu hengedope habe. ¹² Ai aniore bialu agali mana ko biaga karu bope habe. Ani bialu ko biaga uruni tini henegoria kaore dege helowa bo hengedope habe. ¹³ Ani hengedope howa wali agali maru karume lone hondoligo nahendelo dindi dugudambi halu hora habe. ¹⁴ Ina uruni biai harego hondowa ininaga hongome í bolangua halu wali agali ko

---

✧ 40:8: Yob 27.2-6, 30.18-24, 31.6

biaga karu bope howa pani midegola ai ina inaga mini yaraga holebero, lene.

Nogo gabua tara timbuni mbira mini hibobodamusi kago Ngode Datagaliwabe ibuni hangume handayaho hagane kago ogo

¹⁵ Anduane Homogohanda laabo halu lalu, Yobo-o ai ina nogo gabua tara timbuni mbira mini hibobodamusi kago hondole pu. Inime uruni ti wabialu ibi nde wabia dege birugo kegoni. Hibobodamusi uruni tinaga tomo nogo bulumaga karume datani naralidagua tibi datani naga ka.

¹⁶ Ani howa tinaga tingini hongo timbuniore howa tinaga erembirahabi tombehabi hongo timbuniorehe ka. ¹⁷ Tinaga erene hongoheore ira tamia ale halu tinaga gi ge hongo gibeheore ka.

¹⁸ Tinaga kuniru giambeore ege tole mini boronosime wabini anda gene ale howa tinaga gi geru hongohe giambe nama kuluba timbuni ale ka.

¹⁹ Ai Ngode Datagaliwabe inime ema bialu piagaru wabialu howa nogo mini hibobodamusi uruni ti daliga timbuniore bolanguahe helo wabinigo ka. Wabini anduane ini hangu uruni bibahende bolangua haihe kogoni.

²⁰ Nogo hibobodamusi uruni tinaga tomo nelo datani hari barebare ngaruha nogo tara tara maru karu ti ibagabu howa nalu haga ngaruha ibubi nalu holebira.

²¹ Ani howa ti paliaga ira anihe tilitili karu tenaha palialu tolate iba pugua ngaruha ha do haga biaga ka. ²² Ani howa nde iba angeni ira karu tenaha pialu paliaga ka.

²³ Ti ani karia iba li timbuniore hongohe ibalu tinaga ma namu lai hayaguabi tiha gi holene mbira nawi

howa embedaho haga ka. ²⁴Ti ani kagola agali abi aleme tinaga de mo ge howa minabehebe. Agali abime ti gonoha hadabehe kabe, lene.

41

Abagua dama ale mbira mini Lebiadana ibu ema bialu piaga bedarunaga haguane timbuniore bedago ogo

¹ Anduane Homogohanda Yobohondo laabo howa lalu, Ai Yobo-o ina wena бага hugime Lebiadana minabehebe be ogoninaga hege minu palu dariba habehebe. ² Ibugua ngui harigaha diri bolo wuwa pu ogoniha hende halu haru poleberebe. Ani ndoyagua nde pume ibunaga ne hanganeha hende holeberebe. ³ I urunidagua bibehe kebe. Ina ogonidagua bialu ibu minu yania hariyagua nde ihondo bi darabini lalu, Ai nde i poliya ina dara halu i yupeha, lolebirabe. ⁴ Ibugua inila bi lo pongobo wialu inaga biabe bulene ngago ibugua bia holiya lolebirabe. ⁵ Ega hinini bedagola mo gini bia hagamadagua ogoni ibu mo ginibia holeberebe. Be i wane emenerume mo gini bia helo ina ibunaga mani hende howa haru poleberebe. ⁶ Agali wena minaga muni dewawi karume ogoni ibu yolo ogodagua mibeheda lowa bi wai bialu ai tigua bo podaga buwa muni tagulebirabe. ⁷ Ainde ina ibu boga dege bialu timu agirabe tobahe ibunaga tingini embonerunaga hai heloleberebe. ⁸ Ibugua tinginini gi wialu ela ha handa. Ani beregola ibugua hongo timbuni howa wai birago handaregola ibu bedagoha lalu

✧ 41:1: Iba 74.14, 104.26, Ais 27.1

mende ela nahole labelo mbira bulebirago hondolebere.

⁹ Abagua mini Lebiadana ogoni minule lo manda bideyagua nde mini ogoni áyu yu waho-lene nga. Irane ína ibu bame handaba haregola ínaga gi ge ala duru lalu mogolowa hongo nahe pandina ibira holebere. ¹⁰ Abagua ogoni ibu padaria agali mbirame mo heya howa balu wayali habe nahe ka. Abagua ogoni balu wayali holene mbirali naheyagua nde agali abi aleme í bolangua holobadabe. ¹¹ Áyu dindini ngaruni bibahende íninaga ngagoni. Mbiralime íhondo mbirale mbira ibunihondo mani ngiadaí bule-naga yuha lalu ngini mbirali ai kabe.✧

¹² Ai abagua ogoni ibunaga tingini hongobi ogo-biore beda lalu garea laro. ¹³ Agali abi aleme abagua ogoninaga tingini o ligilaga ledago lagalo wahabehebe. Iibunaga ne gibiore ho bedagoria í agali abi aleme hapara holeberebe. ¹⁴ Iibunaga ne gibiore dewa kago hondowa agali gi taraore haga. Anigo aiwa ibunaga ne mo halabehebe. ¹⁵ Ibu tinginini o ligilaga ledarume ibunaga tingini humbi ale halu mo hongo kagola ibuni turu taraore haga beda. ¹⁶ O ligilaga ledagome tingini bibahende dambi hai halu ndibulo wa kagola ibu kabanaha puyabu emene mbira anda pobe nahe beda. ¹⁷ Ani bialu hongo howa ndibulo wa kagola mbiraleme dongone ligilaga ledago laga-lowa taulo wahabe nahe.

¹⁸ Ibu kiame baragola wá timbuni ibunaga ngui harigaha howa tagira ibalu yabulo togo laga. Ani

---

✧ 41:11: Man 10.14, Iba 50.12

buwa ibunaga debi handalu keria egerebagi ni tagira ibiraligobi haga. ¹⁹ Iibunaga ne harigahabi howa ira hungu kiau latagi howa dido lalu purogo laga. ²⁰ Ani bialu ira hagua pobo timbuni biraligobi ibunaga ngui harigaha howa tagira ibaga. ²¹ Ibugua ne hariga ha laragola ira hungu bialu kikiau latagi haga.

²² Iibunaga ma hongo taraore kago hondowa agalime gi taraore haga. ²³ Iibunaga tingini o ligilaga ledaru baya hanguore tinginiha paraho wa kagome ibu mogoore nale biraga beda. ²⁴ Iibunaga bu mini giambe dege lalu ege tole ale biruwa ibu mbirale mbira gi holene manda nabi beda.

²⁵ Abagua ogoni ibu heyaragola agali hongohe pari wayaliore heneyaguabi gi taraore howa duru lalu ibida pobe nahe haga. ²⁶ Danda timu yandare yidaru bibahendeme bai hayaguabi ayu tibu nene gadeleme dibayaguabi ibu mutudu nawulebira. ²⁷ Ibugua uruni bibahende nagalonedane yohondo biraga beda. Aeane yandareme bayaguabi ogoni dangi yuni gabuni ale haga. Boronosi yandare hongohe giambeoreme bayaguabi ogoni bame yohondowa ira magane goba ale haga. ²⁸ Danda timu yandarerume bayaguabi ibu gi howa mogo lalu ibida napiagaore. Ege tole dugualu bayaguabi uruni bame ibunaga tinginini ira yu gilope haradagua biaga beda. ²⁹ Wai biaga kango yiaguabi ogoni bame perabo gabuni ale handale halu timu yandareru ngilingele layagua uruni nagalonedana lowa mo yohondo wiaga.

³⁰ Abagua ogoni ibunaga tombehayagi o ligila-

galo kago todobene be dindime wabinigo pambu lene yapara hene mbaule nene gadele ka. Ibu dindi waru ngagoria poragola tombeha o kagome dindi godama iba ganarua biradagua bima piaga. ³¹ Solowaraha do lalu poragola iba bedago tala ai nai bialu todobenaha iba kidikodo lalu tala tagitagi baradagua biaga. ³² Ibani ibu do lalu pene-goria iba pele agali waherunaga dagua pelaragobi biaga. ³³ Abagua ogoni ibuore mbirale mbirago hondowa gi holene nawiore biruwa ema bialu piaga maru bedaru aria mbira ibu ale nabereore. ³⁴ Ema bialu piaga bedaru aria maru mini lene timbuni bereaguabi ibugua uruni mo awadale halu handa angua howa beda. Ema bialu piaga maru bedarume tininaga mini yaraga hayaguabi uruni bame degedago lowa ibuni bibahendenaga kini beda, lalu Anduane Homogohanda lene.

42

Yobo taga howa mini beregedenego ogo

¹ Anduane Homogohanda bi ani lai hayagola Yobo ibugua Anduane Homogohondo ladai bialu lalu, ² Anduane Homogo-o inime hangu mbirale bibahende biai hagaore kego manda bu kogni. Ini biabe mbira bule lo manda bidego mendealime nabibe nalaga. ³ Ina ihondo bi mbira ogodagua hale halu lalu, Agali minibi mandabi nawi mbirame inaga biabe buleberogoha hapai kago aidabe, lari. Ina bi dewaore irane nawini howa bi ko dewa lalu harudagonaga daraba laro. Bi tara maru lalu harudaruni ininaga mini mandala bolanguahe larudago ai uruni baya hangu

manda budai buliya. ✧ ⁴ Ani bialu ina ihondo lalu, Yobo-o ina bi larogo bibahende baya hangu hale hai howa ladai bibe, larigoni. ✧ ⁵ Ainde Anduane Homogo-o abale howa agali degeme bi layaru hale howa í kegoda lalu manda bu harugo ai áyu ininaga deme í handaore bidogoni. ⁶ Ani hondowa inime bi lalu harugonaga taga henene ho kogoni. Taga howa mini beregedo kogo walia halu be abalu dugu hiruwa bedogoni, lalu Yobohanda lene.

Anduane Homogohanda Yobonaga nenege agali tebirali biaru talinigo ogo

⁷ Anduane Homogohanda Yobohondo bi lai howa ibugua Temana tanoali Elibasahondo bi ogodagua lene. Elibasa íbi inaga nenege agali kirali biago labohondobi kebaore ho kogoni. Irane tígua mana galone ina biagaru inaga biabe biahaga agali Yobohanda layadagua ndo la ko harimi. ⁸ Ai tígua áyu ogoni puwa nogo bulumaga wangabe karia nogo sibi wangabe karia lowa inaga biabe biahaga agali Yobo karia haru halu ibule pudaba. Haru ibuwa inaga bo lomabu ngialu irani delai halimu. Ani bidamigola Yobo ibugua tígua ko birimigonaga inihondo dara halu biamogo bibe lowa bi larago ina hale howa tígua bi la ko harimigonaga mana bialu pani nanguliya ani bule pudaba. Irane inaga biabe biahaga agali Yobohanda bi layadagua ndo larimigodane ani bidaba laro, lene.

⁹ Anidagua laya handala Temana tanoali Elibasabi Suba dindiali Bilidadabi Nama dindiali

---

✧ 42:3: Yob 38.2, Iba 131.1, 139.6 ✧ 42:4: Yob 38.3, 40.7

Sobabi ti bibahendeme Anduane Homogo ibugua bilimu layadagua biai hene. Biai heagola Yobohanda ti dara halu biamogo bilo Anduane Homogohondo tinaga bi la hene. Biamogo biya handala tini andaga pugu pugu bini.

Anduane Homogohanda Yobo lone mo bayale henego ogo

¹⁰ Yobohanda ibunaga nenege tebirali biaru biamogo bia lalu bi lo heagola Anduane Homogohanda Yobo bayale helonaga lone biamogo bini. Anduane Homogohanda Yobo mbirale abale wu hayaruni emene hangu lowa mani de-waore miatago halu mini.✧ ¹¹ Ani heagola Yobo ibunaga damene hearubi ibuni hamene mbalini bu hearubi bibahendeore ibu andaga tomo nole ngoai hene. Tigua Yobo ibu genda timbuni Anduane Homogohanda mo miyagonaga mitangi halubi ogoninaga Yobo dara halubi Yobonaga bu mini mo hongo hole ani ngoai hene. Ani biruwa ti bibahendeme muni silibabi gi magi ngolome wabindirubi mbira dege dege Yobo migi bini.

¹² Horo ogoningi howa Anduane Homogohanda Yobo mo bayale halu hene. Hamaro bulenehayagi abale haraligobi ndo lowa bayaleore helene. Ibunaga nogo sibi daosini deria (14,000) hinalu nogo kamele daosini waragara (6,000) hinalu bulumaga daosini kira (2,000) hinalu nogo dongi angibuni daosini mbira (1,000) hinu halu bini. ¹³ Ani howa ibu igiri karia hono wialu wandari tebira hono wini. ¹⁴ Wandari wahenego mini Yamima wialu mendego mini Kesia wini. Tebonego mini

---

✧ 42:10: Yob 1.1-3, Iba 14.7, 85.1-3, 126.1-6

Kerene Habugu wigi bini.* ¹⁵ Wandari uruni baya dege lalu ti dindi ogoniha wandari bayale ti ale mbira nabere lowa ti hangu bayale berene. Ai Yobohanda ibunaga paluni wiaru ibu iginiru tale biahaga bialu howa ibu wane tebirali biarubi nde tale bialu mini.

¹⁶ Yobo ibu mali handari mbirani pira maria (140) karulape howa ibunaga aguanerubi tinaga waneigini hayarubi bibahende handaiore hene.

¹⁷ Ani handalu nde Yobo ibu biru wia dege bialu waheore hayagola biru mo la aj halu homene.

---

* **42:14:** Yamima inanaga bi lalu Ega Malibu ale. Kesia inanaga bi lalu Ira Ngahaga mini Kesia. Kerene Habugu inanaga bi lalu dengui yári mo biahaga Padua.

Habo nalolene bi gahenge lo winigo ogo
The Holy Bible with Deuterocanon in the Huli Language
of Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Huli long Niugini

Copyright © 1983, 1991, 2002 Bible Society of Papua New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Huli

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 Mar 2023 from source files dated 9 Oct 2020

dbd89e09-6f1d-5903-a411-8b10e4e81fb7